

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YABANCILARA TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRK NİNNİLERİNİN
DEĞERLER AKTARIMINDA KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL SARI

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

ŞUBAT 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YABANCILARA TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRK NİNNİLERİNİN
DEĞERLER AKTARIMINDA KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL SARI

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

ŞUBAT 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Hilal SARI

ÖN SÖZ

Bu araştırma yabancılara Türkçe öğretiminde Türk ninnilerinin değerler aktarımındaki etkisini ortaya çıkarmaktadır.

Bu araştırmanın birinci bölümü araştırmayı genel hatlarıyla açıklayan “Giriş”, “Problem Durumu”, “Araştırmanın Amacı”, “Araştırmanın Önemi”, “Sınırlılıklar”, “Varsayımlar” olmak üzere altı kısımdan oluşmaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünü “Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi” ve “İlgili Araştırmalar” oluşturmaktadır.

Araştırmanın üçüncü bölümü “Araştırmanın Modeli”, “Verilerin Toplanması”, “Verilerin Çözümlemesi” kısımlarından oluşan “Yöntem” bölümüdür. “Bulgular” araştırmanın dördüncü bölümünü, “Sonuç ve Tartışma” ile “Öneriler” bölümü araştırmanın beşinci bölümünü oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında bilgi ve birikimiyle bana yol gösteren, akademik gelişimime katkı sağlayan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özdemir’e teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte manevi desteklerini benden esirgemeyen Öğr. Gör. Özlem Aslan Bağcı, Abdurrahman Şafak ve Ali Çiydem hocalarıma ve beni her zaman daha iyisini yapabileceğime inandıran Dr. Esra Sipahi hocama da ayrıca teşekkür etmek isterim.

Beni bu günlere getiren sevgili aileme ve her zaman yanımda olan manevi desteğini esirgemeyen can dostum Emine Doğanşah’a teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRK NİNNİLERİNİN DEĞERLER AKTARIMINDA KULLANIMI

Hilal SARI, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR

Sakarya Üniversitesi, 2021.

Toplumu bir arada tutarak devamlılığını sağlayan ve ileriye taşıyan, barındırdığı değerlerdir. Değerlerin gelecek nesillere aktarılması ise korunmaları, riayet edilmeleri ve içselleştirilmeleri ile sağlanabilir. Değer aktarımı her dönemde üstünde durulan bir konu olmuş ve önemsenmiştir.

Yapılan bu çalışma ile yabancılara Türkçe öğretiminde Türk ninnilerinin değerler aktarımındaki etkisini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma öncesinde literatür taraması yapılarak bilimsel makalelerden, tezlerden, Milli Eğitim Bakanlığının yönergelerinden ve Türkçe Öğretim Programından ulaşılan değerler derlenmiştir. Çalışmanın veri kaynağını oluşturan Amil Çelebioğlu'nun "*Türk Ninniler Hazinesi*" kitabında yer alan ninniler içerdikleri değerler açısından bu listeye uygun olarak tasnif edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ile içerik analizi yapılarak ninniler, toplumsal temellerin dayanağı olan değerler bakımından yorumlayıcı yaklaşım ile ele alınmıştır. Verilerin toplanmasında değerler eğitimi ile ilgili yayınlanmış Yüksek Öğretim Kurulu tez kataloğunda yayınlanan tezler, ulusal ve uluslararası alanda yayınlanmış akademik makaleler, sempozyumlarda yayınlanmış bildiriler, Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretim Programı ve değerler eğitimi ile ilgili akademik kitaplar incelenerek bu kaynaklardan faydalanılmıştır. Yapılan analiz neticesinde: sevgi, sılayırahim, doğa sevgisi, mertlik, vatanseverlik, aile birliğine önem verme, saygı, hürmetkarlık, kanaatkarlık, sabır, kötü alışkanlıklardan uzak durma, gelenekçilik, şefkat, tasarruflu olma, misafirperverlik, namusluluk, paylaşımcı olma, sorumluluk gibi 18 değer tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda Türk ninnilerinin değerler aktarımında etkili olduğu sonucuna ulaşılarak önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ninni, Değer Aktarımı, Çelebioğlu, Yabancılara Türkçe Öğretimi

ABSTRACT

THE USE OF TURKISH LULLABIES IN TRANSFERRING VALUES TO FOREIGNERS FOR TEACHING TURKISH

Hilal SARI, Master Thesis

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Sakarya University, 2021.

By keeping the society together, it is the values it maintains and carries forward. The transfer of values to future generations can be ensured by their preservation, compliance and internalization. Value transfer has been an issue that has been emphasized in every period and has been taken into consideration.

With this study, it was aimed to reveal the effect of Turkish lullabies in the transfer of values in teaching Turkish to foreigners. For this purpose, the literature was scanned before the study, and the values obtained from scientific articles, theses, guidelines of the Ministry of Education and Turkish Education Program were compiled. The lullabies in the book “*Turkish Lullabies Treasure*” of Amil Çelebioğlu, which constitutes the data source of the study, are classified according to this list in terms of the values they contain. In the study, the lullabies, which are among the qualitative research methods, are analyzed with the content analysis method, and the lullabies are handled with an interpretive approach in terms of the values that are the basis of social foundations. In collecting data, these resources were used by analyzing theses published in the thesis catalog published in the Higher Education Council regarding values education, academic articles published in national and international fields, papers published in symposiums, Turkish Education Program of the Ministry of Education and values education. As a result of the analysis made: love, asylum, love of nature, manhood, patriotism, caring for family unity, respect, respect, benevolence, patience, avoiding bad habits, traditionalism, compassion, saving, hospitality, honor, sharing, responsibility 18 value has been determined. As a result of the study, it was concluded that Turkish lullabies were effective in transferring values and their suggestions were made.

Key Words: Lullaby, Value Transfer, Çelebioğlu, Teaching Turkish to Foreigners

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	x
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Sınırlılıklar.....	2
1.5. Varsayımlar	2
BÖLÜM II.....	3
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	3
2.1. Dil Nedir?	3
2.2. Dil ve İletişim	5
2.3. Dil-Kültür İlişkisi	7
2.4. Eğitim	8
2.4.1. Dil Eğitimi	9
2.4.2. Yabancı Dil Eğitimi.....	10
2.5. Dil Öğretimi.....	13
2.6. Türkçe Öğretimi	16

2.7. Temel Dil Becerileri	18
2.8. Öğrenme Alanları	22
2.8.1. Bilişsel	23
2.8.2. Duyuşsal	24
2.8.3. Psikomotor.....	26
2.9. Yabancılarla Türkçe Öğretimi	27
2.9.1. Yabancılarla Türkçe Öğretiminin Tarihçesi	28
2.9.2. Türkiye’de Yabancılarla Türkçe Öğretimi	30
2.9.3. Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Faydalanılan Materyaller	32
2.9.4. Yabancılarla Türkçe Öğretimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar	34
2.10. Değerler Eğitimi	35
2.10.1. Değer Kavramı	36
2.10.2. Değerler Eğitimi Hakkında.....	38
2.10.3. Değerlerin Sınıflandırılması	39
2.10.4. Eğitimde Değerler Eğitimi.....	41
2.11. Türk Halk Şiiri.....	43
2.11.1. Yaratıcısı Belli Türk Halk Şiirleri	43
2.11.2. Anonim Türk Halk Şiirleri	45
2.12. Ninni	46
2.12.1. Ninni Hakkında	46
2.12.2. Ninninin Önemi	47
2.12.3. Ninni Çeşitleri	48
2.12.4. Ninninin Toplumdaki Yeri	49
2.12.5. Ninninin Bireye Etkisi	49
2.13. Eğitimde Ninni	50
BÖLÜM III.....	52

YÖNTEM.....	52
3.1. Araştırmanın Modeli	52
3.2. Verilerin Toplanması.....	52
3.3. Verilerin Çözümlemesi.....	52
BÖLÜM IV	54
BULGULAR	54
4.1. Sevgi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	55
4.2. Sılayırahim Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	57
4.3. Doğa Sevgisi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	58
4.4. Mertlik (Yiğitlik) Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	60
4.5. Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	62
4.6. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	63
4.7. Saygı Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	65
4.8. Hürmetkarlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	66
4.9. Kanaatkarlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	67
4.10. Sabır Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	69
4.11. Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	71
4.12. Gelenekçilik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	72
4.13. Şefkat Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum	74
4.14. Tasarruflu Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	75
4.15. Misafirperverlik Değeri ile ilgili Bulgular ve Yorum	76
4.16. Namusluluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	77
4.17. Paylaşımçı Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	78
4.18. Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum.....	79
BÖLÜM V.....	81
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	81

5.1. Sonuç ve Tartışma	81
5.2. Öneriler.....	84
KAYNAKLAR.....	87
EKLER	100

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 İncelenen Ninnilerin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖMER	: Türkçe Öğretim Merkezi
YÖK	: Yüksek Öğretim Merkezi
CD	: Compact Disc
Akt.	: Aktaran
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Bkz.	: Bakınız
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
s.	: Sayfa
f	: Frekans
%	: Yüzde

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmamanın bu bölümünde yapılan çalışmanın konusu tanıtılmış, araştırmamanın problem durumu, amacı ve önemi, sınırlılıkları ve varsayımları ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

Toplum; ortak bir amaç için bir araya gelmiş insanların oluşturdukları birlikteliktir. Toplumun varlığını sürdürebilmesi değer sisteminin oluşturulup korunması, riayet edilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması ile mümkündür. Kanak ve arkadaşları (2018)'na göre ise değer, bireyin yaşamını şekillendirmede etkili olan, toplumsal hayatla olan bağıni kuvvetlendiren, davranışlarının nasıl olması gerektiğinden hayatında çıkacak engelleri nasıl aşması gerektiğine kadar rehberlik eden, bütün ömrünü kapsayan unsurlar olarak ifade edilmiştir.

Türkiye’de ve dünyada insani değerlerle ilgili ciddi değişimler, bozulmalar ve yozlaşmalar artmaktadır. Bütün bu durumların olumsuz sonuçların en az düzeye indirilmesi veya istendik yönde olumlu bir hale getirilmesi amacıyla değerler eğitime verilen önem artmıştır (Yaman, 2012).

İnsanlar sosyal ilişkiler içinde bulunarak birlikte yaşamak, varlıklarını sürdürmek ve değerlerini, inanç ve davranışlarını dikkate almak durumundalar (Doğan, 2007). İnsanlar yaradılışları gereği varlıklarını sürdürmek ve nesillerini sürdürmek için yaptıkları her davranışa, her harekete özen göstererek toplumsal değerleri özümsemeye çalışırlar. Bu amaç dahilinde belirledikleri hedefler doğrultusunda yaşamı anlam kazanır (Özden, 2008).

Çocuklar bedensel bakımdan bir bütün olduğu gibi ruhsal, düşünsel ve ahlaki olarak bir bütünlük içindedir. Çocukları eğitiminin de bu yönde olması bir bütünlük içerisinde olmaları açısından önemlidir (Dewey, 1995). Edebi eserlere bu sebeple değerleri aktarmada önemli görevler düşmektedir. Amil Çelebioğlu'nun Türk Ninniler Hazinesi adlı kitabından hareketle yabancılara Türkçe öğretiminde ninnilerin değerleri aktarmada kullanılabilecek nitelikte olup olmadığını belirlemek araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmanın amacı toplumsal değerlerimizin yabancılara Türkçe öğretiminde ninnilerin bir kaynak olarak kullanılması ve Türk ninnilerinin değerler aktarımındaki etkisini ortaya çıkarmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk milli eğitim sisteminin amaçları arasında değerleri benimseyen beden, ruh zihin ve ahlak bakımından dengeli bireyler yetiştirilmesi yer almaktadır (Demir, 2019). Yabancılara Türkçe öğretiminde Türk ninnilerinden faydalanılması amacıyla ele alınan Amil Çelebioğlu'nun "*Türk Ninniler Hazinesi*" kitabı Türk kültürüne özgü çeşitli yörelerden derlenen ninnileri barındırması bakımından incelenmeye değerdir.

Ninnilerin yabancılara Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi aktarımında ele alınması ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamış olması yapılan bu çalışmaya önem arz etmektedir. Edebi eserler insanları iyiye ve doğruya yönlendirirken toplumsal değerleri de bireye aktarmaktadır. Çocukların ilk karşılaştıkları edebi tür olan ninniler gerek ailede gerek okulda çocuklara değerlerin aktarılmasında çocukların eğitimi açısından önemli rol oynamaktadır. Ninniler sadece değer aktarımını değil aynı zamanda çocuklara dil sevgisi ve bilinci ile müzikal bir bilinç aktarmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Yabancılara Türkçe öğretiminde Türk ninnilerinin değerler aktarımındaki etkisini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma veri kaynağı olarak ele alınan Amil Çelebioğlu'nun Türk Ninniler Hazinesi kitabında yer alan ninniler ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

- Bu araştırma için seçilen veri kaynağının Türk ninnilerini temsil ettiği varsayılmıştır.
- Edebi eserlerin bir türü olan ninniler ile değerlerin bireylere aktarılabilceği varsayılmaktadır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Dil Nedir?

Dil, çok uzun yıllardır üzerine düşünülen ve farklı alanlarda pek çok farklı tanıma sahip olan özel bir kavramdır. En özet tanımı ile iletişim için kullanılan bir araç olarak tanımlanabilecek olan dil kavramı; Yalnızca bir araç olmaktan çok bir sistemi ifade eden çok daha geniş bir kavramdır.

Türk Dil Kurumu (2020)'na göre dil; insanların anlaşmak amacı ile duyduklarını ve düşündüklerini bildirmek için kullandıkları ortak kelime ve işaretler sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bu genel tanıma ek olarak dilin çok yönlü özelliklerini içeren tanımlarına rastlamak da mümkündür.

Daha teknik bir tanım ile dil, çift eklemlili, belirli bir insan grubunun kullandığı ve onlara özgü özellikler taşıyan sesli göstergeler dizisidir (Vardar, 1998). Gösterge, bir varlığa, sözlü ya da sesli işarete bulunan sembollerdir ve dildeki her sözcük bir gösterge olma değerine sahiptir. Elbette dille ilgili farklı tanımlar da bulunmaktadır, literatür tarandığında karşılaşılan bir diğer tanım ise şu şekildedir: Bilgi aktarımı gerçekleştirmek adına ortaya çıkmış, sınırsız kombinasyonları bulunan sistemli sembollerin bir araya geldiği karmaşık iletişim sistemidir (Aksan, 1998). Bu tanımdaki “sembol” ifadesi, Vardar'ın tanımındaki “gösterge” ifadesine benzetilmektedir. Dilin temsil etme özelliği her iki tanımda da, farklı kavramlarla da olsa öne çıkmıştır ancak Aksan'ın tanımında dilin karmaşık bir yapı arz ettiğine de vurgu yapılmıştır. Bugün bile tam olarak çözülememiş olan dil, farklı nitelikleri ile çok yönlülük arz eden duygusal ve sosyal iletişim birimidir (Dağabakan ve Dağabakan, 2007). Dilin en önemli özelliği, insanların duygu ve düşüncelerini aktarmaya yarayan bir araç olmasıdır.

Yalçın ve Şengül (2007)'e göre kavramların sembollere, sembollerin ise iletilere dönüşmesi için kullanılan araç dil olarak ifade edilmiştir. Yani; dil, birçok farklı işaret sisteminden oluşan sistemli bir dizge ve etkili bir iletişim kanalıdır. İnsanların zihninde soyut olarak bulunan kavramlar, dil sayesinde sembolleşmekte, işaret ve ses öğeleriyle

birlikte somutlaşmaktadır. Bu tanımda da görüldüğü gibi dil, belli söz konusu öğeleri de içeren belli bir sisteme sahiptir.

Yapılan bazı tanımlarda dil felsefi ve sosyolojik bir kavram olarak ele alınmıştır. Buna göre dil; kendine özgü kural ve yasalara sahip ve bunlar ekseninde gelişebilen canlı ve tarihi bir varlıktır (Ergin, 1977'ten aktaran Gül ve Soysal 2009). Yani dil canlıdır, kendine ait bir sistem dahilinde işlemektedir. Bu sistem, o dili konuşan ulusun üyeleri yaşadığı müddetçe canlılığını koruyarak sonraki nesillere aktarılacaktır. Bunun yanı sıra dil, birçok kavramı içinde barındıran, çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olan ve “düşünen insan” iletişiminin en temel unsuru sayılabilecek bir varlık olarak değerlendirilmektedir (Gül ve Soysal, 2009). Dil, insanlar içindir, insanların birbiriyle iletişim kurması için yine insanlar tarafından oluşturulmuş bir dizgedir.

Dil insanların konuşma becerisi üzerinden gelişmiş ve bu kanalla ortaya çıkarılmış değişken sembollerin bir mesajı iletmek ve anlaşmak amacı ile sistemleştirilmiş haline verilen isimdir. Bir başka deyişle dil, “insan topluluğunun aralarında anlaşma sağlama, iletişim kurmak üzere yerleşik dizgeler kullanmasıdır.” (Gülbuğ, 2011). Bu dizgeler, ulusun tüm fertleri tarafından bilinmekte ve iletişim kurulurken kullanılarak birlik ve bütünlüğü sağlamaktadır.

König (1991)'e göre dilin tanımı toplumsal öğelerden ayrı düşünülerek yapılamaz. Pek çok tanımın işaret ettiği üzere dil, iki ve ikiden fazla insanın bir araya gelerek bir mesajı bildirme amacı ile ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu nedenle yapılan dil tanımlarının çoğunluğu sosyolojik açıdan değerlendirilebilir nitelikler taşımaktadır. İnsanın toplumsal bir varlık olduğu düşünülürse bu tanımın ne kadar yerine oturduğu anlaşılabilir. Zira toplumsal bir varlık olan insanın iletişim için kullandığı araçlardan biri olan dil de ister istemez bu özelliğe sahip olacaktır. Buna göre König (1991) dili iki kişinin iletişim kurduğunda kullandığı iletişim dizgesi, kod ya da düzgü olarak tanımlamaktadır. Bahsi geçen iletişim dizgesinin ise alıcı ve verici tarafından ortak olarak kullanılması gerekmektedir. Verici, konuşan, bildiriye aktaran, mesajı iletmeye çalışan kişiye alıcı, vericinin iletmek istediği mesajlara muhatap olan kişidir.

Tüm bu tanımlarda dilin birtakım özellikleri ortak olarak ifade edilmektedir. Bu ortak özellikleri ise şu şekilde sıralamak mümkündür (Demirel, 2004):

- Dil bir iletişim vasıtasıdır.
- Dil belirli bir sistematik ile çalışır.

- Dil, ses ve benzer sembollerden oluşur.
- Dil “düşünen varlık” ın aracıdır.
- Dil insanlara özgü topluluklarda ortaya çıkmıştır.

Özetle dil kavramı; insanlığın ortaya çıkışından bu yana var olmuş, belli bir sistem ile insanlar arasındaki bilgi alışverişinin gerçekleştirilmesini sağlayan ve sosyolojik, kültürel açıdan etkilere sahip olan bir aracı ifade etmektedir. Dilin pek çok diğer kavramla da yakından ilişkisi bulunmaktadır.

2.2. Dil ve İletişim

İletişim, hayatın, yaşamının temel gerçeklerindendir. İletişimin gerçekleşmesi için de bir araca ihtiyaç bulunmaktadır. Dil, iletişimin gerçekleşmesini sağlayan, insana özgü bir araçtır. Bu noktada önce “iletişim” kavramını tanımlamakta yarar bulunmaktadır. TDK (2020)’ye göre iletişim; her türlü duygu, düşünce, bilgi ya da buna benzer mesajın farklı yollar ile karşıya aktarılması olarak tanımlamaktadır. İletişim için, yukarıda da belirtildiği gibi alıcı ve vericiye ihtiyaç bulunmaktadır. Duygu ve düşüncelerin anlam çerçevesinde aktarımı, insanlığın oldukça eski dönemlerine dek uzandığından iletişim; kültür gibi toplumsal öğelerin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Bingöl, 1999). İletişim, elbette yalnızca bireylerin sosyal hayatlarının sürmesi için gerekli değildir; aynı zamanda sonraki nesillere bilgi ve kültürün aktarımı için de gereklidir. Bu da gösteriyor ki iletişim, kuşakların birbiriyle konuşmasını da sağlamaktadır.

İletişimin gerçekleşmesi için en az iki insan gerekli olup bu iki kişinin de kullanmayı bildiği bir kanala ihtiyaç duyulur. Basit bir biçimde anlatılacak olursa iletişime konu olacak mesaj, bir kaynaktan işitsel ya da görsel yollar ile karşı tarafa gönderilir ve karşı tarafa yaşantıları ile bir araya gelerek ulaşır. Bu yaşantılar ile birleşen mesaj, daha sonra geri bildirim ile döner (Sever, 1998). Alıcıyla verici arasında belli bir kanal içerisinde gerçekleşen iletişim, mesajların, duygu ve düşüncelerin aktarılmasını sağlar.

İletişimin aktarım yolları olan işitsel ve görsel öğelerin önemli bir kısmını ise dil oluşturmaktadır. Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere dil, iki insan arasındaki iletişimin sağlanması ve mesajların iletilmesi için kullanılan en önemli araçtır. Sever (1998)’e göre de dil iletişim için olmazsa olmaz denilebilecek bir unsurdur. İletişim sürecinin sağlıklı bir biçimde gerçekleşebilesi için kişiler arasında yaşantı ve dil ortaklığının bulunması gerekliliği de vurgulanmaktadır. Aksi takdirde iletilen mesajın ortak dili kullanmayan bir kişi tarafından anlaşılması mümkün görünmemektedir.

İnsanlar arasındaki bilgilerin bir zihinden bir diğerine aktarılması için dil kullanılmakta olup iletişim bağlamında dilin iki farklı yönü bulunmaktadır. Bu yönlerden biri anlatma bir diğeri ise anlama olarak ifade edilebilir. Anlatma, çeşitli yaşantıları değişik yollar ile aktarma anlamı taşıırken, anlama ise aktarılanı algılama anlamlarına gelmektedir (Yüce, 2005). Dil, anlama ve anlatma edimine işlerlik kazandırmakta, iletişime geçen bireylerin belli bir çerçevede buluşmasını sağlamaktadır.

Bu noktada dilin karşılıklı bir aktarıcı olarak görev yaptığını söylemek mümkündür. Dil ile ortaya çıkarılan iletişimin karşı tarafça anlaşılmması iletişimin bir unsurunun kapanması bu nedenle de gerçekleşmemesi anlamına gelmektedir.

Dilin insan iletişimi içerisinde sahip olduğu diğeri işlevler ise Jakobson (1963) tarafından “bildirişim modeli” kapsamında şu şekilde belirtilmektedir (Aktaran Günay, 2004).

- Göndergesellik İşlevi: Bağlam olarak da adlandırılan bu işlev, iletinin dinleyen ya da okuyan kişinin sahip olduğu düşünce, değer ve içsel öğeler ile birlikte anlam kazanmasını ifade eder. Buna göre doğru iletişimde dil kullanımında alıcının daha önceki yaşantıları göz önünde bulundurulur.
- İleti İşlevi: Dil kullanımı iletişimi gerçekleştirmek ve bir bildirim yapmak amacı ile gerçekleştirilir.
- Anlatımsallık İşlevi: İletinin aktarılması sırasında kaynak kişinin bakış açısının ve fikirlerinin yansımalarının bulunmasını, kişinin kendini anlatmak üzere dil kanalı ile bilgi alışverişine girişmesini ifade etmektedir.
- Çağrı İşlevi: İletinin aktarımı sırasında dil kaynaktan çıkan mesajı bir karşı alıcıya aktarmak için kullanılır. Bu da dilin iletişimde çağrı işlevini belirtmektedir.
- İlişki İşlevi: İletişimde bulunmak için iki tarafından ortak olarak anlayabildiği bir yöntem, bir dil olması gerekliliğidir. İletişim sırasında verici ve alıcı arasında anlaşılabilir, ortak bir kanal bulunur.

Dil, iletişimin en etkin kanallarını oluşturan ve bu yönü ile insanı insan yapan özelliklerden biri olarak kabul edilen bir kavramdır. Pek çok araştırmacıya göre dil, insanlar arasındaki iletişimi en çok geliştiren ya da karmaşıklaştıran unsurdur. Ancak bu şekilde iletişim konusu, insanın dünyadaki diğeri canlılardan ayrışmasına ve düşünebildiği gibi kendini ifade edebilen varlıklar olarak yaşamlarını sürdürmesine olanak sağlamaktadır. Göçer (2012)’e göre insanların iletişim dili kullanımındaki bu üstün özellikler; tarihi, kültürel ve sosyolojik açıdan büyük bir birikimin yaratılmasına fırsat verirken insanlığın dünya

üzerindeki varlığının da stratejik bir biçimde güçlenmesini sağlayan etkili faktörler arasında gösterilmektedir.

2.3. Dil-Kültür İlişkisi

Kültür, toplumlar için oldukça önemli bir kavramdır. Toplumun neredeyse tüm unsurlarının bir araya gelmesinden ortaya çıkan bu kavram pek çok farklı tanım ile açıklanmaktadır.

Gökalp (1975)'e göre kültür; bir ulusun ahlaksal, dilsel, ekonomik, bilimsel, dinsel ve tarihsel izlerini barındıran bir bütünü ifade etmektedir. Kültür, ulusa ait her şeyi kapsamakta, ulusun sosyal hayatta görünürlük kazanmasını sağlamaktadır. Bu çerçevedeki tüm unsurlar, “kültür” kavramının içinde değerlendirilebilir. Bir diğer tanıma göre de kültür; toplum içinde bireysel izlerin, eğitim süreçlerinin, toplumsal devinimlerin bir araya geldiği ve bütün bu içeriklerin birbiri ile karmaşık bir ilişki içinde bulunduğu nitelikleri belirten bir kavramdır (Güvenç, 1994). Bu tanımda da kültürün toplumsal içeriğine, bireyler arasındaki birlik ve bütünlüğü sağlama işlevine atıfta bulunmaktadır.

Geniş kapsamlı bir kavram olan kültür insanlığın yarattığı tüm değerleri aynı anda ortaya koyan bir bütündür. Bu değerler; araç gereçler, inançlar, tutum ve davranışlar, giyim kuşam ve buna benzer öğelerden oluşmaktadır (Kongar, 2005). Gökalp'in tanımının aksine bu tanımda da kültürün tüm insanları kapsayan evrensel yanına gönderme yapılmıştır.

Dil de kültür ile yakından ilişkili bir kavram olarak değerlendirilebilir. Öyle ki dile ve kültür birbirinden ayrı düşünülemez iki kavramdır. Zira kültürü oluşturan değerlerin pek çok dil aracılığı ile kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Boylu, 2014). Dil olmadan kültürün aktarılması ve kalıcı hale getirilmesi mümkün görünmemektedir. Pek çok araştırmacının hemfikir olduğu bu konuda dil ve kültür arasındaki bağlantı ile ilgili çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür.

Aksan (1977)'a göre dildeki tek bir sözcük; o dili konuşan milletin tarihi, değerleri ve hatta inançları ile ilgili derin kültürel izler taşıyabilmektedir. Tarihsel süreçte ortaya çıkan kültür unsurlarının dil yolu ile gelecek nesillere aktarılıyor olması ise dilin; ulusların geçmişten bugüne dek sahip olduğu neredeyse tüm değerleri taşıyan önemli bir vasıta olduğunu göstermektedir (Göçer, 2012). Bölükbaşı ve Keskin (2010) de dilin toplumların tüm siyasi, tarihi ve sosyolojik değerlerini barındırdığını belirtmektedir. Dil, bu yönüyle bir bellek vazifesi görmekte, ulusa ait tüm unsurları saklayıp sonraki nesillere aktarmaktadır.

Bu yönüyle dil, yalnızca bir iletişim aracı olmaktan çıkıp kendi başına bir değer haline gelmekte ve kültürel aktarımların en önemli unsuru olmaktadır. Dilin bir kültür taşıyıcı olmasının yanında kültür de dilin varlığını sürdüreceği ve gelişeceği bir uygulama alanı vazifesi görmektedir (Göçer, 2012). Kültürün içeriğinde bulunan algı ve değerler dilde somut olarak gün ışığına çıkar, kısacası kültür dil aracılığı ile sosyal hayatta görünür hale gelir.

Dil, ulusların kendi içlerindeki kültür aktarımını sağladığı gibi birbiri ile etkileşime geçen ulusların da diğerlerinin kültürleri hakkında fikir sahibi olmasının da önünü açmaktadır. Öyle ki yabancı bir dilin öğrenilmesi o dil ile ilgili kültür öğelerinin de öğrenilmesi anlamına gelmektedir.

Yeni bir dil öğrenirken bireyler kelimeler aracılığı ile o dilin kültürel altyapısı ile de yakından temasa geçer. Bu nedenle pek çok çevrede yabancı dil öğretiminin aynı zamanda bir kültürel aktarım olduğuna dair görüşler bulunmaktadır (Aytekin, 2006). Aslında, durum bir açıdan da böyledir; yabancı bir dili öğrenmek beraberinde o kültürün kodlarını da öğrenmek anlamına gelmektedir. Ebeveynler çocuklarını teknolojik cihazlara yönlendirip toplumdan ve yaşadığı kültürden soyut olarak yetiştirme durumunda kaldıkları da yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır. Bu da kültürel yozlaşmaya ve çözülmeye sebep olmaktadır (Kavan ve Akın, 2020). Teknolojik cihazlar, her ne kadar hayatı kolaylaştırırsa da belli ölçülerde kültüre zarar vermekte, kültürün zaman içinde yozlaşmasına ve bozulmasına yol açmaktadır.

Dili öğrenmek ve konuşmanın yanı sıra etkili bir iletişim süreci yaratmak için yalnızca o dil ile ilgili sözcükler ve gramer bilgisinin değil, siyasi, sosyolojik, tarihsel, davranışsal ve daha pek çok yönden ulusları şekillendiren kültürel öğelerin de öğrenilmesi gerekmektedir. Bu sayede birbirinin tamamlayıcısı olan bu iki kavramın uyumlu bir şekilde bir araya gelmesi ve iletişimde verimlilik ortaya çıkarması mümkün hale gelmektedir (Çetinkaya, 2008).

2.4. Eğitim

Eğitim; toplumları oluşturan ve devam ettiren, bu yönü ile hayati öneme sahip bir olgudur. Ergün (1994)'e göre eğitim toplumda yer alan sosyal bir kurumdur. Bu kurum, belirli bir toplumsal yapı içinde bulunan bireyin küçük yaşlardan itibaren bilgi, değerler, davranış ve tutumlar yönünden geliştirilmesini sağlamaktadır. Yani eğitim, istenilen ve toplumun arzu ettiği davranışların bireylere aktarılmasını sağlamaktadır.

Eğitimin, yaş fark etmeksizin toplumdaki tüm bireylerin değişmesini ve dönüşmesini sağladığı bilinen bir gerçektir. Bu çerçevede yetişkinler de eğitim almaktadır. Kaya ve Demirel (2007)'e göre eğitim; yalnızca çocuklar ile ilgili bir kavram değildir. Çocuk, genç ve yetişkinlerin iç içe bulundukları bir kültürleme sürecini ifade eden bu kavram; toplum ile bütünleşme, uyumlaşma ve toplumsal hayatta etkinlik kazanma gibi hedefler doğrultusunda gerçekleşen bilinçli ya da bilinç dışı öğrenmelerin tamamı olarak tanımlanmaktadır. Buradan hareketle eğitim ürünleri, kültürel olarak bir aktarım sürecinin de önemli elemanları arasında yer almaktadır.

Daha ayrıntılı bir tanım ile eğitim; bireylerin fiziksel, zihinsel ve duygusal becerilerinin, davranışlarının, belirlenen hedefler doğrultusunda geliştirilmesi, yeni beceri, davranış ve tutumlar kazandırılmasına yönelik yürütülen faaliyetlerin tümüdür (Akyüz, 2012).

Eğitim dâhilinde kültüre dair pek çok unsur bulunmaktadır. Kültürü oluşturan dil, tarih, sosyal alışkanlık ve davranışlar eğitim yolu ile bireylere aktarılır. Bu nedenle eğitim; dil öğrenimi konusunda da etkili bir araçtır. Ana dil eğitimi aile ile başlayan doğal bir sürecin eğitim kurumu ile temellendirilmesini oluştururken yabancı dil eğitimleri de farklı açılardan bireylerin kültürel iletişimlerine katkıda bulunmaktadır.

2.4.1. Dil Eğitimi

Dil, bebeklik çağlarından itibaren aile, sosyal çevre gibi etkenler ile doğal yollardan öğrenilen bir yetenektir. Çocuk beynin çeşitli bölgeleri ile algıladığı sesleri zaman içerisinde taklit etme yolu ile geliştirerek ana dilini konuşmaya başlar (Altunbay, 2012). Ana dilini konuşma süreci, taklitle başlayan ve sonradan sahiplenilerek devam eden süreçtir. Dil edinimi olarak adlandırılabilen bu süreç, dört temel dil becerisinin oluşumu ile gerçekleşir. Konuşma ve dinleme eğitimden önceki süreçte gerçekleşirken dil eğitimi okuma ve yazma becerilerinin kazandırılmasını sağlar (Özbay, 2011). Dil edinimi, eğitimin hem sosyal hem de kurumsal süreçlerle gerçekleşmesiyle söz konusu olmaktadır. Dil eğitimi, ailede, toplumda yapılmakta; eğitim kurumlarında formal bir suretle devam ettirilmektedir.

Ana dil ve buna bağlı dil becerilerinin kazanılması doğal bir süreçte gerçekleşirken dil eğitiminin gerçekleştirilmesi bireylerin bu konuda çok yönlü beceriler ile donatılmasını hedeflemektedir (Dağabakan ve Dağabakan, 2012). Yani dil eğitiminin gerçekleşmesi için bireylerin belli becerileri kazanması lazımdır. Dil, bu beceriler çerçevesinde edinilmekte ve öğrenilmektedir.

Tabii ki dil edinim, farklı unsurlarla gerçekleşmektedir. Çocuk dil edinimi esnasında taklit, model alma ve bilişsel süreçler ile dinlemeyi ve konuşmayı öğrenmektedir. Dil eğitimi ortaya çıkan bu dil becerilerinin iyileştirilmesi olarak adlandırılabilir bir süreci kapsamaktadır (Demir ve Yapıcı, 2007). Çocuğun ailesinde taklit ya da model alma yoluyla öğrendiği dil, okulda yapılandırılıp kuramsal bir çerçevede sürdürülmektedir. Bir bakıma okullardaki dil öğretim süreci kuramsal bir temele dayandığı için bireyin dille ilişkisini daha sahil bir zemine taşımaktadır.

Dil öğretiminin psikolojik bir tarafı da vardır. Çocuğun içine bulunduğı ortamda kullanılan dil, onun zihnindeki dil kalıplarına doğrudan etkide bulunmaktadır. Ancak, elbette dilin sadece psikolojik değil, eğitim bilimsel bir yönü de bulunmaktadır. Yapıcı ve Yapıcı (2005); psikolojik ve çocuk gelişimi bakımından dil ediniminin çocuğun genel gelişimi ile ilgili bir husus olduğunu savunurken eğitim bilimciler konuya daha çok eğitim odaklı yaklaşmak ve dilin öğrenilen ve aynı zamanda öğretilen bir yeti olduğunu ifade etmektedir. Eğitim bilimcilerin bu görüşleri, dilin belli bir süreç içerisinde ve müdahalelerle öğrenilebileceğini ortaya koymaktadır.

Tüm bunlar, dil eğitiminin belli donanımlarla ve ortamlarda gerçekleşmesi gibi bir gerçekliği de ortaya çıkarmaktadır. Dil eğitiminin incelikli bir biçimde ve uygun zamanlama ile en doğal eğitim ortamları içerisinde gerçekleştirilmesi gerekliliğı ifade edilmektedir (Demir ve Yapıcı, 2007). Yani dil, tesadüfi olarak öğrenilmemektedir; bir emek ve mesai harcanmadan, belli girişimlerde bulunmadan dilin tam ve incelikli olarak öğrenilmesi söz konusu değildir.

Dil eğitimi yalnızca ana dili eğitiminden ibaret değildir. Diğer ulusların kullanmakta olduğu dillerin öğrenim ve öğretimleri de dil eğitiminin bir parçasıdır. Özellikle yaygın iletişim ağlarının kullanıldığı son yüzyılda yabancı dil öğretimi bütün toplumlar ve bireyler için çok daha önemli hale gelmiştir. Öyle ki modern eğitimin temel ilkelerinden olan kuşakların ruhsal, fiziksel ve toplumsal gelişimlerini tamamlaması noktasında yabancı dil eğitimi bütün ülkeler için önem kazanmakta ve hatta bir gelişmişlik ölçütü olarak görülmektedir (Haznedar, 2010). Dil eğitimi, bireyin kendi ulusunun dilinin eğitimi değildir yalnızca, aynı zamanda bireyin kendi dili merkeze alınarak öğrenilen yabancı dilin de eğitimi “dil eğitimi” kavramı etrafında değerlendirilmektedir.

2.4.2. Yabancı Dil Eğitimi

Yabancı dil eğitimi; değişen teknolojilere paralel olarak küreselleşen dünyada eğitim sistemlerinin en önem verilen alanlarından biri haline gelmiştir. Çocuğun doğal olarak öğrendiği ana dilinin yanında yabancı bir dilin öğretilmesi, ülkelerin uluslararası alanda gelişmişlikleri ile bir arada değerlendirilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dil eğitiminin, temel dil becerilerine yeni kazanımlar eklemek üzerine yapıldığı düşünülecek olursa yabancı dil eğitiminde de çocuğun yeni dil üzerine beceriler geliştirmesini sağlamak esas amaç olarak belirlenmektedir (Baran ve Halıcı, 2006). Bu amaç çerçevesinde gerçekleştirilen tüm eğitim çabaları, bireyin başka bir dili konuşabilmesini ve o dille meramını anlatabilmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda yabancı dil öğrenmek, yalnızca o dili konuşmak, o dille günlük hayatı idame ettirmek anlamına gelmez. Dilin kültür aktarımı işlevi düşünüldüğü zaman yabancı dil öğrenmenin aynı zamanda, o dilin kültürel kodlarını öğrenmek anlamına geldiği de unutulmamalıdır. Dil, ister istemez kedi kültürünü taşımakta ve o dili konuşan yerli ya da yabancılar, zaman içinde bu kültüre intibak etmektedir. Bu çerçevede, yabancı dil eğitiminde yalnızca dil öğeleri değil aynı zamanda konuşulan dilin kültürel özelliklerinin de çocuğa aktarılması eğitimin başarısını etkilene bir faktördür. Buna göre uzun yıllardan beri yabancı dil eğitiminin küçük yaşlarda başlatılması pek çok eğitimcinin ortak görüşü olarak ifade edilmektedir. Çocuğun erken yaşlarda yeni bir dil ve o dile ait kültür ile karşılaşması kendi kültürüne dair bilincini de yükseltecek bir unsurdur (Cihan, 2001). Yani dil, kendisini sadece bir iletişim aracı olarak sunmamakta, aynı zamanda kültürü de dili öğrenen kişiye aktarmaktadır. Özellikle, yabancı dil öğrenenlerin belli bir süre sonra öğrenilen dilin kültürüyle dolaysız ilişkiler kurduğu görülecektir. Kurulan bu ilişkiler, öğrenilen dilin kültür alanı içinde kullanılmakta ve birey, bu kültür alanına zaman içinde girerek yeni bir kültürle tanışmaktadır.

Yeni bir dil öğrenmek için birey, kendi dilini öğrendiği süreçleri yeniden yaşamaktadır. Bu durum, dil öğrenimi için kaçınılmazdır. Birey, hangi yaşta olursa olsun yabancı bir dil öğrenirken adeta bir öğrenci gibi süreci sürdürmektedir. Kopp ve Krakow (1982)'a göre yabancı dil eğitimi esnasında çocuklar ana dil edinimi sırasında yaşadıkları süreçleri aktif olarak yeniden kullanmakta ve öğrenmeyi bu yolla geliştirmektedir. Buradan hareketle küçük yaşta başlayan bir yabancı dil eğitiminin ilerleyen yaşlara kıyas ile çok daha etkili sonuçlar vereceğini söylemek mümkündür.

Yabancı dil eğitimi hangi yaşta olursa olsun belirli ilke ve yöntemler gözetilerek gerçekleştirilmelidir. Bu sayede dilin kazanımı kalıcı ve verimli olmaktadır. Halıcı ve Baran (2006)'ın aktarımına göre Demirel (1990) bu ilkeleri şu şekilde sıralamıştır:

- Bir dil iletişim aracı olarak kullanılmak üzere öğretiliyorsa o dilde konuşma, okuma ve yazma becerileri birlikte öğretilmelidir.
- Planlı ve etkili bir eğitim süreci gerçekleştirilmelidir.
- Yabancı dil öğretimi konulara göre basitten zora doğru, somuttan soyuta doğru bir yol izleyerek öğretilmeli ve o dilin kalıpları ile başlayan süreç daha karmaşık yapılar ile devam ettirilerek yapılmalıdır.
- Öğrencinin ilgisini çekmek için görsel ve işitsel araçlar, diyaloglar ve dramatik oyunlar kullanılmalıdır.
- Anadil kullanımı, çok gerekli olmadıkça yapılmamalı öğrencinin yabancı dili sık sık kullanmaları sağlanmalıdır.
- Teorik olduğu gibi yabancı dil ile ilgili pratik kullanımlara da önem verilmelidir.
- Grup çalışmaları, alıştırmalar, soru cevap etkinlikleri ile öğrencinin derse katılımı yükseltilmelidir.
- Öğrenciler eğitmen tarafından motive edilerek öğrenmeye karşı güdülenmelidir.

Görüldüğü üzere yabancı dil eğitimi hem eğitmen hem de öğrenci açısından pek çok farklı yönü bulunan bir süreçtir. Yani bu süreç, karmaşık ve emek isteyen bir süreçtir. Dolayısıyla hem öğretici hem de öğrenen süreç içerisinde ciddi derecede aktivite göstermek durumundadır. Memiş ve Erdem (2013)'e göre de yabancı dil eğitimi konusunda farklı yöntem ve anlayışlar ortaya atılmış ve bu sürecin nasıl gelişmesi gerektiği araştırmaların konusu haline gelmiştir. Ortaya çıkarılan farklı eğitim metotları arasında hangisinin daha etkili olduğu konusu ise bir kesinliğe ulaşmamıştır, çünkü her dil bilimcinin bu konuyla ilgili farklı tecrübeleri vardır ve bu tecrübelerden elde edilen sonuçlar, dil öğretiminin değişik yanlarının bulunduğunu ortaya koymaktadır. Zira herhangi bir eğitim metodunun öğrenciler üzerinde değişken olabilen olumlu ya da olumsuz sonuçları bulunmaktadır (Tarcan, 2004). Bu nedenle yabancı dil eğitimi ve öğretiminde de öğrenci ve dilin özelliklerine odaklanan farklı eğitim tarzları eğitim bilimciler tarafından geliştirilmektedir. Bir bakıma, yabancı dil öğretimi, bireyseldir ve öğrencinin ya da öğrenci grubunun dili bilme durumuna, dile olan yaklaşımına ve dille ilişkisine göre değişmektedir. Kuramsal olarak ortaya çıkarılan bu yöntemler yabancı dil eğitim sürecinin takip edilmesi için gerekli görülmektedir (Demircan, 2013). Birbirinden

farklı da olsa tüm bu metotlar, yabancı dil öğretiminde belli bir çerçevenin çizilmesini sağlamış, her metotla yabancı dil öğretimi yapılabilir hale gelmiştir.

Yabancı dil öğrenmek için bireyin kendi dilini de iyi öğrenmiş olması lazımdır. Kendi dilini iyi konuşamayan, dilinin inceliklerini bilmeyen, ulusal diliyle kendini ifade edemeyen bireyin yabancı dili öğrenmesi çok zordur. Kotil (2002)'e göre yabancı dil eğitiminin önemli bir kısmını olgunluğa erişmiş bir anadili eğitimi oluşturmaktadır. İkinci bir dil, ancak tam olarak öğrenilmiş bir ana dil temeli üzerine inşa edilebilmektedir. Bu nedenle yabancı dil eğitiminden önce çocukların ana dili eğitimi konusunda yetkinlik kazanmış olması beklenmektedir.

Ana dili öğretiminin büyük bir kısmı çocuğun bulunduğu çevreden edinildiğinden yabancı dil eğitiminde öğrencinin yine aynı bilince erişmesi ve ana dilini öğrenirken yönlendirilen dil becerilerini yabancı dili öğrenmek için de kullanması ve geliştirmesi sağlanmaktadır.

2.5. Dil Öğretimi

Dil eğitimi, öğrenim ve öğretim olarak iki basamaktan meydana gelmektedir. Bu iki basamak ana dili ve yabancı dil öğretimleri için de geçerlidir. Yabancı dil veya ana dili için öğretim yöntemleri farklılık göstermekle birlikte aynı temel üzerinde şekillendiklerini söylemek mümkündür.

Ana dili öğretiminde, eğitimin her bir aşaması bireylerin sahip oldukları anadilde düzgünce konuşabilmesi, okuyabilmesi ve okuduğunu anlayabilmesi, yazabilmesi hedeflerini içerir (Bektaş Altıok, 2007). Ana dilin öğrenilmiş olması, yabancı bir dilin öğrenilmesi için oldukça önemlidir. Kısaca söylemek gerekirse bu noktada dil öğretimi okuma, yazma, konuşma ve anlama olarak dört temel dil becerisi üzerine odaklanmaktadır. Bütün bu beceriler, ana dilin iyice öğrenilmesinden sonra yabancı bir dille gerçekleştirilen faaliyetler olmaktadır. Özdemir (1998)'e göre bu becerilerin kazanımı ve pekiştirilmesi eğitimde dil bilgisi ve kelime çalışmalarının yanı sıra yazım etkinlikleri ile de geliştirilebilmektedir. Yabancı dil öğretimi kompleks ve emek isteyen bir süreçtir, kelime ve dil bilgisi çalışmaları, yabancı dil öğretimini bütünler niteliktedir.

Ana dilin öğretiminde, bireyin içinde bulunduğu kültürün olguları oldukça önemli bir yere sahiptir. Yani ana dil, bireyin ailesinden, toplumundan ve eğitim sürecinden öğrendiği kültürle belli bir anlama kavuşmaktadır. Bektaş Altıok (2007) buna dikkat çekmektedir. Bektaş'a göre ana dili öğretiminin büyük bir kısmını bireyin yaşantıları, alışkanlıkları, sosyal çevresi oluşturur. Bu noktada halihazırda var olan anadil temeli öğretim sürecinde

zenginleştirilmekte ve geliştirilmekte aynı zamanda öğrencinin dili ile ilgili bir bilince erişmesini hedeflemektedir. Buradan hareketle ise ana dili öğretiminin doğuştan başlayan ve zamanla akademik olarak desteklenen bir süreç olduğu söylenebilir.

Yabancı dil öğretimi ise daha önceden bireyin beyinde oturmuş olan bir ana dilin varlığı nedeni ile daha kompleks yöntemler ile gerçekleştirilmektedir. Bu noktada seçilen yöntemlerin yabancı dilin her bir dil becerisine hitap edecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Günümüzde ikinci, hatta üçüncü bir yabancı dilin öğrenilmesi modern dönem insanı için son derece önemli bir konuma gelmiştir. Gelişen iletişim teknolojileri dünyanın dört bir yanında konuşulan farklı dilleri çocuk yaşlardan itibaren keşfedebilme olanağı sağlamaktadır. Buna ek olarak pek çok alanda ve iş sektöründe özellikle dünyada yaygın dil haline gelmiş olan yabancı dillerin bilinmesi beklenmektedir. Tarcan (2004)'a göre bu bireyler için birer seçim olmaktan çok bir zorunluluk konumundadır. Yabancı dil öğretiminin bu denli önemsendiği bir dönemde öğretim ile ilgili çalışmaların verimliliği de tartışma konusu haline geldiği görülmektedir.

Memiş ve Erdem (2013) yaptıkları çalışmada Avrupa Konseyi Modern Diller Birimi tarafından onaylanmış yabancı dil öğretim yöntemlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar-Translation Method)
- Direkt Yöntem/Dolaysız Yöntem (Direct Method)
- Doğal Yöntem (Natural Method)
- İşitsel-Dilsel Yöntem (Audio-Lingual Method)
- Bilişsel Yöntem (Cognitive-Code Method)
- İletişimsel Yöntem (Communicative Method)
- Seçmeli Yöntem (Eclectic Method)

Tarihi eski Avrupa'ya dek uzanan yabancı dil öğretimi alanında geliştirilen bu yöntemler yıllar içinde denenerek sonuçlara ulaştırılmış metotları içermektedir. Avrupa'da 16. yüzyıl dolaylarında başlayan yabancı dil öğretimi araştırmaları, değişen ve sürekli gelişen organik bir yapı olan dillerin gösterdikleri farklılaşmalara göre şekillendirilmiştir (Akın, 2004). Yabancı dil öğretim yöntemleri, en eski dönemlerden beri olgunlaşmış ve gelişmiştir. Yabancı dil öğretiminin önemli bir alan olması, gerek dil bilimciler gerekse eğitim bilimciler nazarında bu konuda yeni çalışmaların yapılmasını sağlamaktadır.

Kısaca özetlemek gerekirse dil öğretimi hem anadili hem de yabancı dil olarak eğitim bilimleri alanında üzerine çalışılan ve yeni yöntemler ile geliştirilen bir alandır. Türkiye’de de pek çok eğitim reformu dil öğretiminin verimliliği konusunda değişimleri içerecek şekilde gerçekleştirilmiştir (Çetintaş, 2010).

2.6. Türkçe Öğretimi

Tarihsel bir perspektiften incelenecek olursa Türkçe öğretiminin temelini oldukça eski yıllara dayandığı görülmektedir. Dîvânu Lugâti't-Türk, bu noktada yol gösterici bir yapıttır ve Türkçe öğretimi açısından oldukça önemlidir. Araplara Türkçe öğretmek için yazılmış olan Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eser Kaşgarlı Mahmud tarafından 1072 ile 1074 yılları arasında yazılmıştır (Coşkun, 2007). Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugât'it Türk adlı yapıtı, Türklerin dil öğretimini çok eski dönemlerde yapmaya çalıştığını ortaya koymaktadır. Kültürel açıdan da çok önemli bir yeri olan Dîvânu Lugâti't-Türk'ün dil öğretiminde Türklerin belli bir olgunluğa eriştiğini göstermektedir. Bu yapıt, tümevarım yöntemi Türkçeyi öğretmeyi hedefleyen ve sözlük olarak yazılmış bir eserdir (Onan, 2003). Görüldüğü üzere Türkçe öğretiminin dayandığı kökler oldukça eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti yıllarına boyunca da farklı yöntemler ve teknikler ile geliştirilmiştir.

Tüm dillerde olduğu gibi Türkçe öğretimi konusunda da ana dil olarak ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi farklı alanlar olarak belirlenmiştir. Ana dili Türkçe olan bireylere dil öğretimi ilkokullardan itibaren Türkçe dersi ile verilmekte bu ders Milli Eğitim tarafından belirlenmiş şu temel amaçları içermektedir:

- Dilin kültürel olarak milli birlik ve beraberliğin temel bir ögesi olduğunun benimsenmesi
- Duygu ve düşünce gibi zihinsel ürünlerin sözlü ve yazılı olarak ifade edilebilmesi
- Konuşma ve yazma kurallarının öğretilerek Türkçenin doğru ve bilinçli bir biçimde kullanımının sağlanması
- Yalnızca yazma ve konuşma değil; anlama, karşılaştırma, birleştirme ve yorumlama gibi konularda da dilin etkin bir şekilde kullanılabilmesi
- Edebi, bilimsel ve kültürel eserlerin okunmasının ve anlaşılmasının sağlanması ve bireylere dinleme, izleme ve okuma alışkanlıklarının kazandırılması
- Söz varlığının geliştirilmesi ve paralel olarak yüksek vizyonlu vatandaşlar yetiştirilmesi
- Düşünmeyi geliştirme, yaratıcılığı, doğru ve eleştirel düşünme alışkanlıklarının edindirilmesi
- Ana dilini iyi kullanabilen yetkin ve sağduyulu bireyler olarak topluma hazırlanması (Kutluata, 2008).

Sıralanan amaçlar doğrultusunda yapılan Türkçenin ana dil olarak öğretimi ilk, ortaokul ve lise müfredatlarında yer almakta ve farklı öğretim metotları ile farklı yaş gruplarından öğrencilere anlatılmaktadır. Müfredatlar dahilinde bazı teknik ve yöntemler değiştiriliyor olsa da milli eğitimin Türkçe öğretimini ile ilgili esas hedefleri değişkenlik göstermemektedir.

Yabancılar Türkçe öğretilmesi ya da başka bir deyişle yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ise oldukça farklı bir perspektifi içermektedir. Daha önce bahsedildiği üzere bu konuda yazılan ilk eser yabancılar Türkçe ile ilgili bilgi vermek için yazılmış olup Türkçe kelimelerin metinler içinde kullanılması yolu ile dilin özellikleri tanıtılmıştır (Kutluata, 2008). Ancak konunun sistemli bir yaklaşım halini alması, daha sonraki dönemlerde söz konusu olmuştur. Yani Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi, Türkiye'ye gelen yabancıların varlığıyla mümkün olmuştur. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin yaygınlaşması ve bu konu ile ilgili sistemli çalışmaların başlaması Cumhuriyet döneminde 1980'li yılların ardından dışa açılma ile gerçekleşmiştir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sonunda Türki Cumhuriyetler ile kurulan yakın ilişkinin sonucunda geniş bir yabancı öğrenci kitlesinin ülkeye gelmesi yabancılar Türkçe öğretimi konusunda resmi adımların atılmasına ön ayak olmuştur (Yüce, 2005). Siyasi değişimlerin neticesinde dil öğretimi üzerinde hassasiyetle durulmuş, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesiyle ilgili farklı birimler kurulmaya başlanmıştır. Bu da konunun ne kadar fazla önemsendiğini ortaya koymaktadır.

Bu noktada TÖMER, oldukça önemli bir işleve sahiptir. Yüce (2005)'ye göre Türkçenin yabancılar öğretilmesi için oluşturulan en etkili kurum ise Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi, yani TÖMER olmuştur. 1984 yılı itibariyle Ankara Üniversitesi bünyesinde çalışmaya başlayan bu kurum, daha sonra diğer üniversitelerde de açılmış ve yaygın bir Türkçe öğretimi alanı haline gelmiştir. Daha sonra aynı adla farklı üniversitelerde de Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi için birimler kurulmuş, bu birimler özellikle yabancı öğrencilere Türk dilini farklı seviyelerde öğretmeye başlamıştır.

Devlet, daha sonra söz konusu birimlerin amaç ve hedeflerini belirleyen bazı yönetmelikler yayımlamıştır. 2011 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelik ile Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma Merkezlerinin amaçları açıklanmıştır. Bu amaçlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- Yurtiçinde ve yurtdışında Türkçeyi ve yabancı dilleri öğretmek, dil öğretme faaliyetlerine destek olmak üzere Türkiye'yi ve Türk kültürünü tanıtmak ve bu amaçla ilgili mevzuat hükümlerine göre şubeler açmak
- Türkçe ve yabancı dillerin öğretimi konusunda uygulamalar ve araştırmalar yaparak programlar hazırlayıp yöntemler geliştirmek, bu konu ile ilgili yurtiçindeki ve yurtdışındaki çeşitli kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapmak
- Uluslararası ikili anlaşmalar çerçevesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşları ve Türkiye'deki üniversitelerin ilgili birimleri ile Türkçe ve yabancı dillerin öğretimi konusunda çalışmalar yaparak ortak eğitim-öğretim, araştırma, uygulama ve yayın faaliyetlerinde bulunmak
- Türkçe ve yabancı dil öğretimini yaygınlaştırmak için uzaktan eğitim programlarını ve sınavlarını hazırlamak, bunları yurtiçinde ve yurtdışında uygulamak, yurtdışındaki çeşitli üniversite ve dil merkezleriyle iş birliği yaparak öğrenci ve öğretim elemanı değişimini ve eğitim araçlarının paylaşımını sağlamak
- Türkçe ve yabancı dil öğretiminin verimli hale getirilmesi için bu dillerin öğretimi arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapmak.

Yabancı bir dil olarak Türkçe öğretimi farklı boyutları ile ele alınması gereken bir alan olarak farklı bir uzmanlığın konusu olarak görülmektedir. Bu nedenle meydana getirilen eğitim programlarında Türkçe öğretiminin hedef ve amaçlarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

2.7. Temel Dil Becerileri

“Beceri” kavramı, dilin edinimi için oldukça önemlidir. Bu yüzden evvela “beceri” kavramını açıklamak gerekmektedir. Gözlemlenebilir nitelikleri esas alındığında beceri, bir işi yapma, uygulama ve bilgi odaklı zihinsel ve fiziksel yeterliliği ifade eden bir kavramdır (Güneş, 2007). Yani bireyin potansiyelleri, becerisine doğrudan etkide bulunmaktadır. Zihinsel ve fiziksel yeterlilik, beceriyi etkileyen, potansiyellerin kullanılmasını sağlayan bir olgudur. Dil becerisi de fiziksel ve zihinsel cepheleri olan bir beceri türüdür. “Dil becerisi” denildiğinde ise akla temel olarak sayılan dört beceri gelmektedir. Bunlar bir dilin anlatma ve anlama boyutlarında kullanılan en temel yetileri ifade etmektedir. Bu beceriler; dinleme, konuşma, yazma ve okuma olarak sıralanmaktadır (Onan, 2015).

Dil eğitim ve öğretiminin gerçekleşmesi için bu dört temel becerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu becerilerden konuşma ve dinleme özellikle anadili öğretiminde bireyin

kendi zihinsel gelişimi ile ilerlemekteyken okuma ve yazma becerileri dil eğitimi dahilinde bireye kazandırılmaktadır.

Temel dil becerilerinden dinleme; insanın kazandığı ilk dil becerisidir. İnsanlar hayatlarının başından sonuna dek dinleme yolu ile pek çok şeyi öğrenmektedir (Emiroğlu ve Pınar, 2013). Eğitim konusunda da dinleme büyük bir öneme sahiptir. Eğitiminin bütün yöntemlerinin temelinde bireyin dinleme becerisinin ön plana çıktığı görülmektedir. Dil eğitimi ve öğretiminde de dinleme diğer temel becerilerin gerçekleşmesi için gerekli olan ilk koşullardan biridir. Özbay (2009)’a göre eğitimin ilk basamağı dinleme ile başlar ve çocukların büyük bir çoğunluğu dinleme becerilerinin gelişmesi sonucunda başarı elde ederler. Dinleme; yazma ve konuşma becerilerinin gelişmesi için de bir temel olma görevi yapmaktadır.

Dinleme, işitmeden farklı olarak işitilen bir sesin anlaşılması anlamını taşıyan bir kavramdır ve hem iletişim hem de öğrenme sürecinde oldukça önemlidir. Alperen (2001)’e göre dinleme işitilen seslerin bir anlam çerçevesinde algılanmasını ifade etmektedir. İşitilen her şeye bir anlamın verilmesi, dinleme eyleminin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Aksi takdirde, dinleme eylemi gerçekleşmemektedir. “Dinleme” kavramının farklı tanımları da bulunmaktadır. Dinleme sadece söylenenleri duymak ve anlamak değildir, aynı zamanda bunlara karşılık vermektir. Demirel (1999)’e göre dinleme, yalnızca işitileni anlamak değil anlaşılan mesaja bir karşılık verme işini de kapsayan bir süreci tanımlamaktadır. Dinleme ile ilgili bir diğer tanıma göre ise mesajı işitme, algılama ve daha sonra bunu bilgiye çevirmedir (Onan, 2013).

Bütün bu tanımlardan anlaşılacağı üzere dinleme becerisi dilin sözlü ya da sesli özellikleri ile ilgilidir. Bu, doğumdan itibaren kendiliğinden gelişmeye başlayan ve sonraki süreçlerde ana dil ve yabancı dil eğitimleri ile geliştirilen bir beceridir.

Konuşma ise dilin yine sözel özellikleri üzerinden değerlendirilen diğer bir temel becerisidir. Bugay (1990)’a göre konuşma, ses üretimi, kalitesi, ritim, sözcük bilgisinden oluşur. Dinlemenin doğrudan bir sonucu olan konuşma sayesinde anlamlı sesler üretilmekte, karşıdaki insanla anlaşma sağlanmaktadır. Bu yönüyle konuşmanın bireysel bir yanı da bulunmaktadır. Onan (2015)’in aktarımına göre Göğüş (1978) konuşma becerisini kişisel bir etkinlik olarak tanımlar çünkü konuşma; bireysel düşüncelerin aktarılmasını sağlayan bir araçtır. Kişi, zihnindeki düşünceleri, muhatabına aktararak iletişim sürecini başlatmakta, anlatılanları anladığını ifade etmektedir. Bir diğer bakımdan

ise bu düşüncelerin diğer insanlara iletiliyor olması nedeniyle bu beceri toplumsal bir beceri olarak adlandırılmaktadır (Göğüş, 1978, aktaran Onan, 2015). Çünkü konuşma, en az iki kişinin varlığını gerektirmektedir. Bunun için sosyal bir beceridir. Önen (2004) de “konuşma” kavramının bu yönüne dikkat çekmektedir. Ona göre konuşma, bir insan sözleri araç olarak kullanarak bir ya da birden fazla insana duygu ve düşüncelerini aktarmasıdır. Bu beceri doğuştan getirilen ve zaman içerisinde toplumla şekillenen özellikler göstermektedir. Dil, bir kod ve şifre olarak bireyin zihninde doğumundan itibaren bulunmakta, sonraki süreçte toplumsal bir mahiyet arz etmektedir.

Bu noktada, yabancı dil öğretiminde konuşma edimi, bireylerin en fazla zorlandığı alandır. Yeni bir dili öğrenmek, bir bakıma o dili konuşmakla yakından ilgilidir. Konuşmayla ilgili becerilerin geliştirilmesi için de yabancı dil öğrenenlerin sürekli olarak o dili konuşması, o dille düşünmesi lazımdır. Konuşma becerisinin geliştirilmesi yabancı dil öğretiminde en çok zorluk çekilen alanlardan biridir (Küseci, 2007). Bireylerin doğal olarak öğrendikleri ana dillerini konuşmak üzerine bir temele sahip olan zihinlerinde yabancı sözcüklerin telaffuzu, konuşulması da zorluk yaratan bir etkiye sahiptir. Bu nedenle yabancı dil öğretimi içinde konuşma becerisinin geliştirilmesi hem eğitmen hem de öğrenci bakımından önem teşkil eden bir süreçtir.

Okuma becerisi, yabancı dil öğreniminin tam olarak gerçekleşmesi için oldukça önemlidir. Kelimeler, cümle yapıları, dil birlikleri okuma yoluyla öğrenilmekte ve konuşmalarda kullanılmaktadır. Okuma becerisi, insanlık tarihinin en önemli eylemlerinden biri olma özelliği taşımaktadır. Okuma; yazar ile okuyucu arasındaki bilgi aktarımını ifade eden karmaşık bir süreç olarak tanımlanabilir (Akyol, 2007). Bir bakıma, okuma süreci de yazarla okurun kurduğu iletişimdir. Yani konuşma sözlü ve gerçek bir kişiyle kurulan iletişim iken okuma daha soyut ve varsayılan bir kişiyle (yazar) kurulan iletişimdir.

Altunbay (2012)’a göre okuma; gözlerin ve ses organlarının yazılı bir metni anlamasıdır. Okuma ediminin gerçekleşmesi için göz, algılama organı olarak kullanılmaktadır. Sezer’in tanımı bu noktada daha kuşatıcıdır. Buna göre okuma, yazılı bir metni göz ile izlemek, kimi zaman seslendirmek ve anlamını kavramak işinden oluşan zihinsel bir süreci anlatmaktadır (Sezer, 1991). Göz, okunanları zihne göndermekte ve zihin okunanlara anlam vermektedir. “Okuma” kavramını az önce de belirttiğimiz gibi sosyolojik bir olgu olarak görenler de vardır. Akyol, okuma eyleminin de toplumsal bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Buna göre okuma, yazar ile okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı anlam kurma sürecini ifade eder (Akyol, 2005). Elbette okuma süreci, yalnızca göz ve zihne

dayanmamakta, daha geniş bir çerçevede ele alınmaktadır. Beş duyu organı, okuma ediminin gerçekleşmesi için kullanılmaktadır. Temizkan, buna dikkat çekmektedir. Ona göre okuma; basılı ya da yazılı sözcüklerin beş duyu organı aracılığıyla anlaşılması ve zihinsel bir sürecin ardından anlaşılmasıdır (Temizkan, 2009).

Okuma, dinleme ve konuşma gibi insanın doğuşundan itibaren kazanılan ve doğal yollarla gelişen bir beceri değildir. Okuma becerisinin gelişmesi için bireyin dille ilgili eğitimler alması lazımdır. Yani yabancı dil öğretiminde okuma becerisinin gelişmesi, bireyin kendi diliyle de kitap okuma alışkanlığını kazanmasıyla yakından ilişkilidir. Emiroğlu ve Pınar da buna dikkat çekmektedir. Okuma, dil eğitimi ile edindirilen ve pratik yolu ile geliştirilen bir temel dil becerisidir (Emiroğlu ve Pınar, 2013). Okuma becerisi bireyler için bilgi edinmenin en iyi yolunu sunduğu gibi dil becerilerinin tamamının geliştirilmesinde de katkısı bulunan bir unsurdur. Tabii ki okuma yoluyla yalnızca bilgi öğrenilmemektedir, aynı zamanda dil eğitimi de gerçekleşmektedir. Anadili eğitiminde ve yabancı dil eğitiminde o dile ait metinlerin okunması kişilerin dil öğrenme süreçlerini geliştiren bir eylemdir (Karadüz, 2010).

Son olarak bahsedilmesi gereken bir diğer temel becerisi ise yazma becerisidir. Yazma becerisi de okuma becerisine benzer olarak dil eğitimi sırasında bireylere kazandırılan bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır (Onan, 2015). Yazma, okuma ve dinleme becerisinin gelişmesiyle birlikte bireyin kazandığı bir beceridir. Yazma becerisinin gelişmesi için bireyin artık yabancı dili öğrenmesi, o dille düşünmeye başlaması gerekmektedir. Ki bu sayede birey, duygu ve düşüncelerini kâğıda aktarabilsin. Beyinde, sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, analiz ya da tahmin etme gibi zihinsel süreçlerden geçerek yapılandırılan bilgilerin; harf hece, kelime ve cümleler yolu ile aktarılması; yazma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Güneş, 2007). Görüldüğü gibi yazma becerisi, daha kompleks bir süreçtir. Düşünme ve düşündüklerini aktarma eylemi ancak ve ancak yabancı ile sözcüklerin anlamını bilmek ve bunları uygun cümlelerde kullanmakla mümkündür.

Genel olarak tanımlar, yazma becerisinin sembol ve karakterlerin kâğıda aktarılması olarak görülmüştür. Özbay ve diğerleri (2011) herhangi bir dile ait alfabede yer alan karakter ve sembollerini kullanarak duygu ve düşüncelerin başkalarına aktarılması işini yazma becerisi olarak tanımlamaktadır. Ancak bu tanımlar eksiktir ve esas olan, yazma becerisinin diğer dil becerisiyle olan ilişkisidir. Yazma becerisi diğer temel dil becerilerinden dinleme ve okuma ile bire bir bağlı bir beceri olup anadili ve yabancı dil eğitimlerinde bireylere en son kazandırılan beceri olmaktadır (Emiroğlu ve Pınar, 2013).

Yazma ya da kendini yazı ile ifade edebilme, kişilerin doğal yollardan öğrenebildikleri bir beceri olmayıp düzenli çalışma ve sistemli bir eğitim sürecini gerektiren edinimlerdir. Yazma becerisi yazı yazdıkça öğrenilen ve gelişen bir beceri olarak dil eğitimi süreçlerinde geniş yer verilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nokta dil eğitimi sırasında yeni kelimelerin not edilmesi ve düzenli bir biçimde kaydedilmesi, yazma becerisinin gelişmesi için etkili bir yöntem olarak ifade edilmektedir (Altunbay, 2012).

2.8. Öğrenme Alanları

Öğretimden söz edilen tüm alanlarda konu alanı (bilim alanı), o disiplinde kullanılan yöntem ve teknikler, öğretim alan öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özellikleri bir bütün olarak görülmektedir. Bu faktörlerin bir arada görüldüğü kompozisyonun etkili olması ve verim elde edilmesi için eğitim bilim alanının normları ve değerleri birleştirilerek öğrencinin sahip olduğu özelliklere göre programlanması gerekmektedir. Eğitim öğretim ortamları aynı anda hem öğrencinin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine hitap ederken ait olduğu eğitim alanının da hedeflerine uygun olmalıdır (Demir, Yapıcı, 2007). Yani öğretilmesi istenen hususla yapılan öğretim faaliyeti arasında yakın ilişki bulunmalıdır. Öğrenme alanı dil, zihinsel, kişisel ve sosyal açılardan geliştirilmesi hedeflenen beceri, teknik ve tutumların bütünüdür (Saskatchewan, 2000).

Türkçe öğretimi söz konusu olduğunda okuma, yazma konuşma, dinleme, görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanları öne çıkmaktadır (Kırmızı, 2009). Türkçe öğretimi programının içerdiği bu öğrenme alanları farklı yaş kademelere ve konunun özelliklerine uygun öğrenme yaklaşımları ile aktarılmaktadır (Ulusoy, 2013).

Okuma ve dinleme öğrenme alanları; anlama becerisi kazandırma hedefine yönelik alanlardır. Bu beceriler öğrencilere okuma ve dinleme becerisi kazandırma, bu beceriyi sürekli bir alışkanlık olarak kullanabilme amaç ve kazanımları hedeflenmektedir. Bu öğrenme alanı ilişkili olarak söz varlıklarını zenginleştirme ve anlama becerisi geliştirmenin temelidir. Konuşma ve yazma öğrencilere anlatma becerisi kazandırmaya ve geliştirmeye yönelik alanlardır. Bu alanın kazanımları arasında öğrencilerin dile dair kuralları bilmeleri, kurallara uygun biçimde sözlü ya da yazılı olarak kendilerini ifade edebilmeleri ve beceriyi alışkanlığa dönüştürmeleridir. Dil bilgisi öğretimi söz konusu olduğunda sesten başlayarak dilin tüm özelliklerini ve kurallarını öğretmek ve bu kuralların uygulanmasının alışkanlık haline getirmektir. Dolayısıyla dil öğretimi öğrenme

alanları birbirinden ayrı olarak düşünülemez ve bütün olarak değerlendirilir (Tekşan, 2012).

Görsel okuma alanı resim, karikatür, grafik tablo gibi görsel materyalleri; drama, rol ve tiyatro gibi sosyal görselleri ve doğa, çevre sosyal olaylar gibi diğer görselleri okuyabilme, algılayabilme ve yorumlama becerisini ele almaktadır. Görsel sunu alanı ise öğrencilerin ifade etmek istediklerini görsellerden yararlanarak anlatma becerisi kazanmalarına yöneliktir (Güneş, 2009).

Öğrenme yapısı gereği; çevre ile etkileşimin bireyde oluşturduğu bilişsel, duyuşsal ve psikomotor değişiklikleri vurgulayan bütüncül bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram ışığında bireyin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor yönlerinin tanınması ve bu yönlerle yönelik verilecek olan öğretimin doğru teknik ve yaklaşımlarla yapılması önem teşkil etmektedir (Ekici, 2002).

2.8.1. Bilişsel

Bireylerin tutum ve davranışları üç grupta incelenmektedir. Duyuşsal ve psikomotor olan özellikler davranışçı yaklaşımın verileri ile daha kolay açıklanabilirken zihinsel süreçler böyle değildir. İnsanların zihinlerinde gelişen ve diğer düzeylerden farklı olarak gözlemlenmesi başka işlemler gerektiren bir düzeyi de bulunmaktadır (Kurt, 2006). Bunlar, herkes tarafından görülmediği için soyuttur ve ancak dile döküldüğünde somutlaşmaktadır.

Bireylerin özelliklerinden biri çok yönlü olmasıdır. Dolayısıyla insan doğası ve öğrenme süreçleri incelenirken de bu yönler incelenir. Bu alanlardan bilişsel alan bireyin akıl yürütme, düşünme becerisi, bellek ve dil gelişimini kapsayan alandır. Bilişsel gelişim insan doğasında dönemsel olarak ya da yaşa bağlı biçimde zihnin gelişiminde ortaya çıkan niteliksel değişim olarak tanımlanmaktadır (Yeşilyaprak, 2002).

Bilişsel basamaklarda fiziksel aksiyonlar, davranışlar ve duygular yerine ön plana çıkan durum zihinsel gelişimlerdir. Bellek durumu, düşünme süreçlerinin biçimi, akıl yürütme ve iç zihinsel faaliyetlerin tamamı bilişsel alan işlevlerindendir.

Bilişsel kuram açıklanırken öğrenmenin doğrudan gözlemlenemeyen zihinsel bir süreç oluşu temeli ortaya atılmaktadır (Özden, 1997). Bilişsel bir alandaki gelişim; hareket, dışa vurulan tutum ya da beceri olarak değil zihinsel faaliyet, beyin yapısı ve düşünme stilleri üzerinde yoğunlaşmaktadır (Kurt, 2006).

Gander ve Gardiner (1993)'e göre bireylerin düşünme becerisi, akıl yürütme kapasitesi ve yöntemi ve diğer zihinsel etkinliklerin tamamı bilişsel gelişim faaliyetlerindendir. Öyle ki çocuklar herhangi bir kelimeyi söyleyemedikleri ya sesletim yapamadıkları durumlarda o kelimeyi kendileri o kelimeyi yeniden yaratır.

Bilişsel düzeyde her yeni öğrenme bir sonraki öğrenme için bir hazırlık basamağıdır. Bununla birlikte yeni öğrenme zaten bir önceki öğrenmenin oluşturduğu alt yapı ile birleşmektedir. Dil bireylerin çevrelerindeki nesneler ve etkinliklerin bütünüdür oluşturduğu bir uyarandır. Dil öğrenimi esnasında birey ilk olarak bu uyarıcının sabit olan özelliklerini algılar. Bu sabitler nesne ya da uğraşlara verilen isimlerdir. Zamanla birlikte birey bilişsel açıdan gelişme göstererek dilin sahip olduğu ayrıntı ve özellikleri de algılar (Yıldız, 2006).

Yıldıran (1983)'in aktarımıyla Cazden'e göre dildeki gelişimin bilişsel hedefleri kullanılan dili zamanla artan hedefler için kullanma becerisinin artmasını sağlamaktır. Öğrenme alanlarında zihinsel işlevlerin ön planda olduğu, dil öğrenme becerisi, kelime haznesi arttırma okuduğunu anlama görsel okuma yapabilme gibi durumlar bilişsel alanın bir parçasıdır.

2.8.2. Duyuşsal

Öğrenme doğası gereği benlik ve ahlak gelişimi gibi duyuşsal sonuçlar ile ilgilidir. Duyuşsal kurama göre ahlak, benlik gibi davranışsal sonuçlar öğretim dış etkenine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenilen bilginin özümsemesi, sevilmesi ve bireyi yalnızca zihinsel düzeyde değil ayrıca duygusal yönden de etkilemesi durumu duyuşsal düzeyin alanıdır (Özden, 2003).

Duyuşsal düzeyin hedef ve ilkeleri bireyin duygu yönü ile etkilenmesini içermektedir. Öğrencide kendine güven ve öz yeterlilik inancı oluşması akademik yönden yüksek beklentilere sahip olması duyuşsal kuramın ilkelerindendir. Çocuğun öz saygısını destekleyen ve zarar vermeyen öğretim hedeflenirken öğretim benlik tasarımı yaparken öğrenciye yardımcı olmalıdır.

Duyuşsal kazanımlar tüm derslerde ve okul ortamının direkt olarak kendisinde alınabilecek kazanımlardır. Dil öğretiminde okumayı öğrenmek bilişsel bir düzey iken okumayı sevmek ve bunun gerekliliğine inanmak duyuşsal bir adımdır. Ahlaki gelişim aşamaları kademelere ve yaşa göre şekillenmektedir. Dolayısıyla öğrenme alanlarında da bu kademeler göz önünde bulundurularak duyuşsal becerilere ağırlık verilmelidir (Sever, 2008).

Bu alan çoğunlukla duyguları içermektedir. Bu duyguların ortaya çıkması, ifade edilişi, öğrenimi, bilinçli ya da bilinçsiz olarak yaşantıya dönüşmesi duyuşsal alanın konularındandır. Ayrıca öğrenilenlerin davranışları duygu yolu ile etkilemesi duyuşsal alan kapsamındadır (Balaban, Salı, 2006). Selvi (1999)'ye göre duyuşsal alan bireyin davranışlarını yönlendiren inançları, değerleri ve eğilimleri kapsamaktadır.

Duyuşsal alan; bireyin sahip olduğu duyguları, bu duygular ile şekil alan tutumları, değerleri, ilgi alanlarını kapsarken bireyin kişisel ve sosyal değerlendirmeler yapabilme yeteneğini de barındırmaktadır. (Malmivuori, 2001).

Toplumun sahip olduğu değerler ile güçlü bir ilişkisi olan ve bu değerlerin özümsemişi yolu ile oluşan duygusal alan kazanımlarının bireylere kademelerine ve gelişim düzeylerine göre kazandırılması hedeflenmektedir (Özçelik, 1998).

Çağdaş bir eğitim anlayışı bireyi yalnızca becerileri ya da zihinsel gelişimi ile ele almanın dışında duygusal durumunu da değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu durumda psikomotor ve bilişsel süreçlerin haricinde insan olmanın getirisi olan duygusal yönün de eğitim sürecine dahil edilmesi önem teşkil etmektedir. Birey davranışları söz konusu olduğunda karar verme aşamasında düşünceleri kadar duyguları ile de hareket eden bir varlıktır (Kara, 2003).

Dil öğreniminde birey hedeflenen dilin ait olduğu kültüre karşı bir tutum belirleyemediyse yabancı dili öğrenme çabası güçleşecektir. Öğrenmenin duyuşsal boyutu dil öğreniminin bu aşamasında ortaya çıkmaktadır. Türkçe öğretiminin alanları olan okuma, yazma, konuşma; alışkanlık ve değer yargısı kazanma bakımından duyuşsal alanın da bir parçasıdır. Farklı disiplinlerde olduğu gibi Türkçe öğretiminde de dil bilinci oluşması, dil sevgisi ve farkındalığı gibi duyuşsal amaçlar söz konusudur. Öğrenmenin etkin bir biçimde gerçekleşmesi için bireyin öğrendiği şeye sevgi geliştirmesi, heves ve zevk duyması önemli etkenlerdir. Dinleme ve okuma gibi alanlar öğrenmeye yönelik duyuşsal alanlardır (Demir, Yapıcı, 2007).

Tüm öğrenme alanları bireyde kişisel bir ilgi ve zevkin gelişmesi ile pekişmektedir. Dil öğreniminde de bireyin duyuşsal yönüne hitap eden yaklaşımlar tüm öğrenme alanlarını destekleyecek ve öğrenimin kalıcılığını arttıracaktır. Dolayısıyla duygusal öğrenme bilişsel öğrenmeleri de etkilemektedir (Eker, 1996).

2.8.3. Psikomotor

Öğrenme alanlarının bireydeki duygusal ve zihinsel düzeyleri dışında, davranışsal ve devinimsel olarak da sürece katıldığı kısımlar psikomotor alanın içindedir. Bir öğrenme alanı zihinsel olarak etkili bir şekilde gerçekleştirildiğinde bunun sonucu olan davranışlar ve yorumlar olacaktır. Örneğin okuma bilişsel bir öğrenme alanı iken okuma işleminin tam olarak yapıldığını söylemek için okunulan metnin anlaşılması ve özümsemesi de gerekmektedir. Dolayısıyla okuma öğrenme alanı bilişsel ve psikomotor becerilerin ortak çalışması ile oluşmaktadır (Demirel, 1990). Aynı şekilde bir dilin konuşulması harf ve kelimelerin öğrenildiği bilişsel aşamaların sonunda dil aracılığı ile duygu ve düşüncelerin aktarılabilmesidir.

Hedeflenen davranışlar kazandırılırken araştırma- soruşturma yolu, karma yöntem, programlandırılmış öğretim ve oyun teknikleri gibi yöntem ve stratejiler kullanılmaktadır. Psikomotor bir öğrenmenin yöntemi kademelere, öğrenme amacına ve bireyin özelliklerine göre değişim göstermektedir (Calp, 2005).

Türkçe öğretimin bir öğrencinin öğrenme alanı olarak konuşma ve telaffuz edebilmeyi gerçekleştirebilmesi için belirli devinimsel becerilere sahip olması gerekmektedir. Aynı şekilde yazma işlemi de bir psikomotor özelliklere sahip olunması ile gerçekleşir. Örneğin ilköğretim kademesinde bir bireyin Türkçe yazma, konuşma gibi ya da yabancı dil öğrenme becerilerini edinebilmesi için el-kas, ağız hareketler, küçük kas gelişimi ve işitsel algılama becerisi gibi psikomotor özelliklere sahip olabilmesi gerekmektedir (Kayahan, 2003).

Dil öğretiminde genel amaçlardan biri olan erek dilin akıcı bir biçimde konuşulması; zihinsel olduğu kadar psikomotor becerilerine de hakim olması yolu ile gerçekleşir (Demirel, 2004).

Öğrenme alanları bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanların tamamı ile ilgili olan bütünsel alanlardır. Farklı alanlar için bireylerin farklı özellikleri ve bu özellikleri öğrenim sürecine dahil edebilme kapasiteleri önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bir dil öğretiminde de yalnızca tek bir boyuta hitap eden öğretim anlayışı elverişli olmayacaktır. Çağdaş eğitim anlayışı bireyin zihinsel olarak gelişmesi, duygusal yönden olumlu etkilenmesi ve devinimsel olarak uygun özellik ve davranışlara sahip olabilmesi aşamalarını kapsamaktadır.

2.9. Yabancılarla Türkçe Öğretimi

Uluslararası gelişmeler ve hızla büyümekte olan iletişim teknolojileri günümüzde bilgiye erişmeyi son derece kolay hale getirmiştir. Yabancı dil öğretim süreci de bu bilgi akışının hızından etkilenecek günümüzde iyice yaygınlaşan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle farklı nedenler ile yaşanan göçler, eğitim alanında kaydedilen gelişmeler ve buna paralel pek çok etken yabancılarla Türkçe öğretimi alanında farklı çalışmaların ve tekniklerin ortaya çıkarılmasını sağlamıştır (Çakmak, 2014). Yabancılarla Türkçe öğretimi, farklı teknolojik cihazlarla ve eğitim metotlarıyla yeni bir mahiyet kazanmıştır. Bu da Türkçenin yabancılarla daha kolay ve hızlı öğretilmesini sağlamıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi aslında çok eski bir konudur. Yabancılarla Türkçe öğretimi konusunun son yüzyılda oldukça ön plana çıkan bir konu olmasının yanında tarihçesi eski Türk uygarlıklarına kadar uzanan köklü bir geçmişi bulunmaktadır (Biçer, 2012). Sosyal bir toplum olan Türkler, başka milletlerle sosyal, askeri, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmuş ve bu esnada kendi dillerini onlara öğretmek durumunda kalmışlardır. Hun Türklerinden başlayarak gerçekleştirilen bu eğitimler daha önceki yüzyıllarda sistemli bir öğretim yönteminden ziyade tüm dünyada olduğu gibi etkileşim sonucu ortaya çıkan doğal bir öğrenme sürecini kapsamaktadır (Ağar, 2004). Hunların Çinlilerle kurduğu ilişkilerde Çinler, ister istemez Türkçeyi öğrenmiştir. Çincedeki Türkçe kelimeler bunu net olarak göstermektedir.

Bu tür ilişkiler doğal bir süreçtir ve tüm milletlerde yaşanmaktadır. Farklı sosyal olaylar başka bir milletin yeni bir dili yabancı dil olarak öğrenmesini sağlamıştır. Bu doğal öğrenme sürecini ise yine göç, ticaret, askeri ve diplomatik gelişmeler gibi etkileşim alanları desteklemiş ve Türkçe öğretiminin sistematik başlangıcının yapılmasına olanak sağlamıştır (Büyükkız, 2013).

Türkçe öğretiminde bugün uygulanan yöntem ve ilkelerin daha iyi anlaşılabilmesi için tarihsel altyapısının incelenmesi modern çalışmalara ışık tutmak için etkili bir yöntemdir. Dil ve kültür kavramlarının birbiri ile yakından ilişkili iki kavram olması, Türkçe öğretiminde Türk kültürünün tarihsel izlerine rastlanmasını da beraberinde getirmektedir.

2.9.1. Yabancılarla Türkçe Öğretiminin Tarihçesi

Türkçe; dünyanın en eski ve en nitelikli dillerinden biri olma özelliği gösterir. Bu noktada Göktürk Kitabeleri oldukça önemli bir yapıttır. Türklerin başka milletlerle münasebetler kurduğunu bu yazıtları okuyarak anlamak mümkündür. Bilinen ilk yazılı eserler Göktürkler dönemine kadar uzanmakta olup bu dönemden itibaren Türkçenin başka medeniyetler ile etkileşim içinde olduğu bilinmektedir (Biçer, 2013). Türkçenin köklü bir dil olduğu bilinen bir gerçektir ama Türkçenin yabancılarla öğretilmesinde aynı köklü sistemler bulunmamaktadır. Yani Türkçe, yabancılarla öğretilirken belli bir metodoloji çerçevesinde gerçekleşmemiştir. Bu köklü dil geleneğine rağmen yabancılarla Türkçe öğretimi konusunda İlk ve Orta Çağlara dek sistemli bir dil öğretimi kanıtına rastlanmamaktadır (Ağar, 2004).

Türklerin ilk dönemlerde en sık etkileşim içinde bulunduğu medeniyet olan Eski Çin kaynaklarına bakıldığında ise Hun Türklerinin yazıya geçmiş oldukları ve Türkçeyi yazı dili olarak kullandıkları görülmektedir. Aynı zamanda Çin yazmalarında Hunca sözcüklerin yer alması iki dil arasında bir etkilenme gerçekleştiğinin kanıtı olarak da gösterilebilir (Baykuzu, 2008). Türkçenin ilk yazılı kaynakları olarak kabul edilen Orhun Yazıtları'nda da Türkçenin yabancılarla öğretimine dair birtakım izler yakalamak mümkündür ama az önce de belirtildiği gibi bu iş, sistemli bir biçimde yapılmamıştır. Çin, Tibet, Bizans ve Soğd gibi başka milletler arasında Türkçenin öğrenildiği bilinmektedir (Tekin, 2003). Bu da ikili münasebetler ile yakından ilgilidir.

Her ne kadar Türkçenin tarihçesi çok gerilere kadar uzanıyor olsa da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusunda sistemli çalışmaların yapılması ve buna kaynaklık edecek eserlerin ortaya çıkarılması sonraki yıllara rastlamaktadır.

Yabancılarla Türkçe öğretimi konusunda yazılmış olan ilk eser Karahanlılar döneminde yazılmış olan Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eserdir. Bu eser Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinin hemen ardından Araplara Türkçe öğretmek amacı ile yazılmış bir sözlük olarak kayıtlara geçmiştir (Bahar ve Barın, 2010). Eser Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınmıştır. Başka bir millet ile girilen ilişkiler, Türklerin o millete kendi dilini öğretmesi gibi bir zorunluluğu da getirmiştir.

Dönemin yaygın olarak konuşulan ve bu nedenle uluslararası bir dil olarak kabul edilebilecek olan dili olan Arapçaya yönelik oluşturulan bu eser bazı araştırmacılar tarafından özel olarak Türkçe öğretimi için yazılmış bir eser olmadığını savunurken; bazı

araştırmacılara göre bu eser Türkçe öğretimi konusunda yapılmış ilk çalışma olma özelliği göstermektedir (Bahar ve Barın, 2010; Gülensoy, 2000). Yani esas itibarıyla Dîvânu Lugâtî't-Türk, hem bir folklor kaynağıdır hem de Arapların Türkçeyi öğrenmeleri için yazılmıştır. Bu eser, çok yönlü bir eserdir ve hem bir edebiyat kaynağı olarak hem de dil öğretimi alanında okunup değerlendirilebilir.

11. yüzyılda kaleme alınmış olan Divan-ü Lugati't-Türk'ün ardından, Türkçe öğretimi üzerine yazılmış bilinen bir diğer eser olan Kitabü'l-İdrak Li-Lisani'l-Etrak (Türklerin Dilini Anlama Kitabı) bulunmaktadır. Bu eser 14. Yüzyılda yazılmış olup Esirü'd-din Ebu Hayyan tarafından kaleme alınmıştır (Bozkurt, 2005) ve oldukça önemli bir eserdir.

Yabancılar Türkçe öğretimi konusunda kaleme alınan bir diğer eser ise yazarı bilinmeyen ve Mısır'da yazılmış olan El-Kavaninü'l- Külliye Li-Zabti'l Lügati't- Türkiye (Türk Dilinin Öğrenilmesi İçin Bütün Kurallar) adlı eserdir. Eser, Kıpçakça sözcüklerden oluşmuştur ve diğer Türkçe öğretimi eserlerinden farklı olarak bu kitapta Türkmence sözcüklere yer verilmemiştir (Bayraktar, 2002, aktaran Bahar ve Barın, 2010).

Alanda verilen ilk eserlerin, Araplar ile yakın temastan doğan gereklilik üzerine Arapça yoğunluklu olduğu görülmektedir. Ancak ilerleyen süreçte Moğolca ve Farsça gibi diğer diller üzerinde de Türkçe öğretimi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar Türk akınlarının karşı karşıya kaldığı yeni milletlerin dillerini öğrenmeleri ve onlara da Türkçeyi öğretmeleri nedeni ile ortaya çıkmaktadır.

Yabancılar Türkçe öğretimi alanında yapılan araştırmalarda, gelişmeler ve yazılan eserlerin Türk tarihinin belirli bir kısmında azaldığı ve hatta bu alanda faaliyetlerin durduğu görülmektedir. Özellikle Selçuklu döneminde dil öğretimine dair esere rastlanmamakta ve bu dönemde daha çok devlet adamlarının kahramanlıkları üzerine yazılmış eserler ile karşılaşılmalıdır (Ercilasun, 2007). Bu durumda Türkçe Selçuklu döneminde dilde ortaya çıkan Fars dilinin etkisi bulunmaktadır.

Türkçe'nin Farsça karşısında önem kazanmasını savunan ve gramer karşılaştırmaları üzerinden Türkçe öğretimini hedefleyen bir eser olarak ise Çağatay döneminde Ali Şir Nevai tarafından yazılmış olan Muhakemetü'l-Lugateyn adlı eser Türkçe öğretimi tarihçesindeki yerini almaktadır. Bu eser diğer eserlerden farklı olarak Türkçenin Farsçadan üstün bir dil olduğunu ortaya koymak için özel olarak kaleme alınmıştır (Özönder, 1996).

Osmanlı döneminde de yabancılara Türkçe öğretimi konusunda birtakım çalışmalar yapılmıştır. Genişleyen ve batıya doğru açılan Osmanlı toprakları nedeni ile yabancılara Türkçe öğretimi konusu önem kazanan bir alan haline gelmiştir. Bu dönemde Arapça harfler esas alınarak yazılan ve yabancılara Türkçe öğretimi hedefi taşıyan Ecnebilere Mahsus Elifbâ-yı Osmanî adlı eser alanda yapılan çalışmalara örnek olarak gösterilebilir (Bahar ve Barın, 2010).

Osmanlı döneminde sistemleşmenin ilk adımları görülmek ile birlikte yabancılara Türkçe öğretimi konusunda tam olarak gelişme kaydedilememiştir. Bu alanda esas çalışmaların yürütülmeye başlanması Cumhuriyet dönemine ve bu dönemde dışa açılmanın gerçekleşmeye başladığı 80'li yıllara kadar uzanan bir süreci kapsamaktadır.

Daha önce de bahsedildiği üzere yabancı öğrencilere Türkçe öğretilmesi için özel olarak oluşturulmuş bir kurum olan TÖMER, Türkçe öğretimi konusunda yapılmış en sistemli çalışmaların zemini haline gelmiştir. 1984 yılı itibariyle Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan TÖMER daha sonra başka üniversitelerin de aracılığı ile çoğaltılmış ve Türkiye'de yaygınlaşmaya başlamıştır (Yüce, 2005). İlk olarak Türkçe Öğretim Merkezi olarak çalışmaya başlayan kurum; daha sonra yalnızca Türkçe değil diğer dillerde eğitim çalışmaları yapmaya başlamış ve açık ismi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi olarak değiştirilmiştir.

2.9.2. Türkiye'de Yabancılara Türkçe Öğretimi

Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihsel gelişiminin anlaşılmasının ardından Türkiye'de yabancılar için verilen Türkçe öğretiminin özellikleri ve tekniklerine değinmek yerinde olacaktır.

İlk olarak yabancı bir dil olarak Türkçe öğretiminde yabancı dil öğretiminin daha etkili olmasını sağlayacak tekniklerin kullanılması gerekliliğinden bahsedilebilir. Pek çok dil için geçerli olduğu gibi Türkçe öğretiminde de ders için gerekli materyallerin kullanılması ve etkili bir eğitim programının oluşturulması; aynı zamanda bilişim teknolojilerinden yararlanılarak eğitimin kalitesinin yükseltilmesi gerekmektedir (Kara, 2010). Bütün bu koşullar ön plana alınarak Türkçe öğretimi sırasında dört temel dil becerisinin gelişmesi için çalışmalar yürütülmektedir.

Yurt içinde TÖMER ve üniversitelere bağlı diğer dil eğitim merkezlerince üstlenilmiş olan bu görev yurt dışında faaliyet gösteren Türk kültür dernekleri ve yabancı üniversitelerin kürsülerinde de kendine yer bulmaktadır (Büyükkiz, 2014).

Yabancılar Türkçe öğretimi konusunda bazı ilkelerin belirlenmesi ve bu ilkeler doğrultusunda eğitim programlarının oluşturulması gerekmektedir. Türkçe eğitimi için gerekli görülen bazı ilkeler ise Barın (2004) tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

- Dil öğretimi için hedef kitlenin belirlenmesi, süre ve hangi amaca yönelik eğitim verileceğinin önceden planlanması.
- Dinleme, konuşma, okuma ve yazma olarak sıralanabilecek temel dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların öğretimin başından sonuna kadar takip edilmesi.
- Öğrencilerin daha net anlayabilmeleri için somut kavramlardan soyut kavramlara doğru eğitimin gerçekleştirilmesi ve tümevarım yönteminin kullanılması. Ancak söz kalıpları ve günlük diyaloglardan başlanarak zaman zaman tümdengelim yöntemine de başvurulması.
- Eğitim içeriğinde tek bir defada bir yapının öğretilmesi ve bu yapı iyice kavratılmadan yeni bir yapıya geçilmemesi.
- Öğretilen bilgilerin ve örneklerin gerçeğe uygun olması ve pratik kullanımlarının bulunması. Böylece öğrencinin dili toplum içinde öğrenmeye başladığı günden itibaren kullanabilmesinin sağlanması.
- Dersler sırasında öğrenci ile interaktif bir biçimde iletişime geçilerek öğrencinin dil öğreniminde aktif rol oynamasının sağlanması.
- Dil öğrenme süreci her öğrenci için farklı etkenler doğrultusunda şekillendiğinden Türkçe öğretimi sırasında öğrencilerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi özelliklerinin göz önünde bulundurulması ve ödev ve egzersizlerin buna göre belirlenmesi.
- Dersler için görsel ve işitsel araçlardan yararlanılması. Özellikle günümüzde yaygın olarak kullanılan İnternet ve televizyon gibi iletişim araçlarını derslere dahil ederek öğrenme ortamının zenginleştirilmesi.

Görüldüğü gibi yabancılar Türkçenin öğretilmesi konusunda belirlenen temel ilkeler içinde öğrencilerin niteliklerinin göz önünde bulundurulmasından eğitim çıktısının kullanılabilirliğine kadar pek çok farklı unsur bulunmaktadır. Bu ilkeler kapsamında Türkiye’de yabancılar Türkçe öğretimi konusunda kullanılan yöntemler ise Korkmaz (2018) tarafından şu şekilde sıralanmaktadır:

- Dil bilgisi çeviri yöntemi

- Dolaysız yöntem
- İşitsel – Dilsel Yöntem
- İletişimsel Yöntem
- Bilişsel Yöntem
- Seçmeli Yöntem

Dil bilgisi çeviri yöntemi; temel dil becerilerine odaklanılmadan doğru çeviri yapmak üzere yoğunlaşan bir yöntemdir. Bu yöntemde özellikle konuşma becerisine pek fazla yer verilmez.

Dolaysız yöntem; yalnızca gramer ve çeviri eğitimine dayalı bir yöntemi ifade eder. Bu bakımdan dil bilgisi çeviri yöntemi ile benzerlik göstermektedir.

İşitsel ve dilsel yöntem; konuşma ve dinleme becerilerine yönelik bir yöntem olup özellikle Türkçe konuşma becerisinin kazandırılması için etkili bir tekniktir. Demircan (2005) bu yöntemi dilin ses yönüne odaklanılan; diyaloglar ve yoğun sözlü alıştırma yolu ile gerçekleştirilen Türkçe öğretim yöntemi olarak tanımlamaktadır.

İletişimsel yöntem; akademik ağırlıktan çok günlük kullanım ve kişiler arası iletişim üzerine odaklanan sözlü kalıpların ve gündelik diyalogların kullanıldığı öğretim yöntemidir.

Bilişsel yöntem ise öğrenciye gerekli esasların verilmesi ve bu esaslar üzerinden öğrencinin zihinsel süreç ile öğrenmesinin sağlanmasını esas alan bir yöntemdir. Bu yöntemde spesifik olarak dil öğrenmenin herhangi bir noktasına odaklanılmaz ve dil bir bütün olarak ele alınır.

Son olarak seçmeli yöntem; öğrencinin gereksinimi, yaş ve cinsiyeti, eğitim durumu, sosyal statüsüne göre belirlenen bir eğitim programının diğer Türkçe öğretimi yöntemlerini de içerecek biçimde öğrenciye göre hazırlanması ve uygulanmasını esas bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüleceği üzere Türkiye’de Türkçe ilke ve yöntemleri ile ele alındığında sistemleşmiş ve verimli bir öğretim ağını içermektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye’ye gelen Suriye vatandaşlarına Türkçe öğretilmesi için farklı yöntem ve kanallar da Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretimi konusunda yenilikler ortaya çıkarılmasını zorunlu kılmıştır.

2.9.3. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Faydalanan Materyaller

Dil eğitimi; geleneksel yöntemler kullanılarak gerçekleştirildiğinde öğrencilerin öğretmen odaklı bu yöntemler karşısında ilgisizlik geliştirdiği görülmektedir (Çangal, 2012). Bu nedenle Türkçe öğretimi esnasında başka yöntemlere de başvurulmaktadır.

Yabancılar Türkçe öğretimi için belirlenen ilke ve yöntemlerin uygulanmasında öğrenme alanını zenginleştirecek birtakım materyallerin kullanılması da bilinen bir tekniktir. Görsel ve işitsel olarak tercih edilebilecek bu materyaller yolu ile Türkçenin pratik kullanımının kazandırılması kolaylaştırılırken aynı zamanda öğrencilerin derse olan ilgilerinin pekiştirilmesi de mümkün hale gelir (Arslan ve Gürdal, 2012). Görsel materyaller, anlatılan ve öğretilmek istenen konunun akılda kalıcılığını artırmaktadır. Bu açıdan görsel materyaller kullanılarak konu somutlaştırılır. Dil öğretiminde özellikle görsel materyallerin kullanılması, öğrenim sürecinin hızlanması adına gerekli ve önemlidir.

Müzik, resim, film ya da buna benzer materyaller; dört temel dil becerisinin kazanımlarını arttırmakta ve öğrenciye Türkçeyi akıcı bir biçimde yazı ve konuşma gibi alanlarda yanlışsız kullanabilme yeteneğinin kazandırılması için kullanılmaktadır (Nişancı, 2013). Görsel materyallerin yanında görsel-işitsel materyallerin kullanılması da öğretimin daha bütüncül bir biçimde yapılmasını sağlamaktadır. Öğrenci, öğreneceği kelimenin hem görseliyle karşılaşmakta hem de bu kelimenin işitsel karşılığında öğrenmektedir. Örnek verilecek olursa; tüm yabancı dil eğitimlerinde olduğu gibi Türkçe öğretiminde de kelime haznesinin genişletilmesi önem taşıyan bir unsurdur. Türkçe kelime edinimini arttırmak için kullanılabilecek bazı materyaller ise sözlük, müzik, resimler, oyunlar, kelime defterleri, kelime listeleri olarak sıralanabilir (İnce, 2006). Bütün bu materyaller dilin öğrenilmesi noktasında oldukça önemlidir.

Ayrıca Arslan ve Gürdal (2012)'a göre de yabancılar Türkçe öğretimi için kullanılabilecek görsel ve işitsel materyaller şu şekilde sıralanmaktadır:

- Şekil, kroki ve resimler çizilmesi yolu ile Türkçe öğretimi Figürlü kartlar ile Türkçe öğretimi
- Etkileşimli CD ya da online temelli araçlar ile Türkçe öğretimi
- Altyazılı filmler, klipler ya da benzer video görüntüleri ile Türkçe öğretimi
- Derste kullanılacak bilgilendirici posterler yolu ile Türkçe öğretimi

Görüldüğü üzere Türkçe eğitimi için kullanılabilecek materyaller çoklu zeka kuramınca ortaya atılan farklı zeka türlerine hitap edecek özellikler taşımaktadır. Bu materyal kullanımının öğrencilerin zeka tiplerine göre daha kolay ve verimli bir biçimde

öğrenebilecekleri şekilde gerçekleştirilmesi eğitimin çıktıları bakımından etkili olmaktadır (Çangal, 2012).

Dil ve kültür öğelerinin birbirini içeren kavramlar olduğundan çalışmanın daha önceki kısımlarında bahsedilmişti. Buradan hareketle yabancılara Türkçe öğretiminde Türk kültürünün unsurlarını barındıran içeriklerin materyal olarak kullanılması da etkili Türkçe öğretimi için tercih edilen yöntemler arasında yer almaktadır. Bu göre eski Türk hikayeleri ve masallarının yanı sıra sözlü kültür mirasının en önemli parçalarından olan şarkı, türkü ve ninnilerin de yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan etkili araçlar arasında yer aldığı yapılan çalışmalarda görülmektedir (Çangal, 2012; Nişancı, 2013; Çakmak, 2014; Becel, 2014).

2.9.4. Yabancılara Türkçe Öğretimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Literatür incelendiğinde yabancılara Türkçe öğretimi konusunda yapılmış pek çok farklı çalışmaya rastlanmaktadır.

Barın (2004) yabancılara Türkçe öğretimi konusunda yaptığı çalışmada Türkçe öğretiminde kullanılan temel ve genel ilkeleri ortaya koymuştur. Ayrıca bu çalışmada öğretim tekniklerinin öğrenci ve öğrenme alanı farklılıklarına göre uygulama yöntemlerini de açıklamıştır. Sonuç olarak ise Barın (2004) yabancılara Türkçe öğretiminde belirtilen bu ilke ve yöntemlere bağlı kalınması gerekliliğini vurgulamıştır.

Candaş (2009) yabancılara Türkçe öğretimi ya da başka bir deyişle Türkçe'nin yabancı bir dil olarak öğretilmesi sürecinde ortaya çıkan sorunları ve bu sorunları incelemiş sorunların çözümlerine dair öneriler sunmuştur. Buna göre çalışmada yabancılara Türkçe öğretimi için tam ve betimleyici dilbilgisi eserlerinin çoğaltılması daha modern ve etkili eğitim programlarının hazırlanmasının gerekliliği ifade edilmiştir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde oyunların materyal olarak kullanılması üzerine yaptığı çalışmada Kara (2010) ise dünyanın farklı bölgelerinden seçilmiş olan öğrenciler ile yaptığı araştırmada öğrencilerin farklı kültür ve dil özelliklerinin Türkçe öğretiminde oyun kullanımının verimini değiştirdiğini ve farklı öğrencilerde farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olduğunu tespit etmiştir.

Arslan ve Gürdal (2012) yabancılara Türkçe öğretiminde kelime edinimi için kullanılabilecek olan görsel ve işitsel materyaller ile ilgili yaptıkları araştırmada işitsel ve görsel zekaları ön plana çıkan öğrenciler için farklı yöntemlerin kullanılması gerekliliğini tespit etmiş ve bu konuda önerilerde bulunmuştur.

Biçer (2013) Hun Türklerinden başlayarak günümüze dek uzanan bir perspektif ile yabancılara Türkçe öğretiminde tarihsel olarak yaşanan gelişmelere ışık tutmuş ve bu alanda yapılan tarihi çalışmaları incelemiştir.

Nişancı (2013) Türkçe şarkıların Türkçe öğretiminde kullanılması konulu çalışmasında şarkıların dil öğretimi üzerindeki etkisini incelemiş ve şarkının etkili bir materyal olarak kullanımını sağlayacak çeşitli alıştırmalara değinmiştir.

Büyükkiz (2014) ise yaptığı araştırmada yabancılara Türkçe öğretimi alanında yazılmış lisansüstü tezleri incelemiş ve çalışmanın sonucunda yazılan tezlerin dilbilgisi sorunlarına ağırlık veren deneysel değil çoğunlukla betimsel araştırma yöntemleri ile hazırlanmış araştırmalar olduğunu tespit etmiştir.

Korkmaz (2018) ise son dönemde Suriyeli göçmenlerin gelmeleri ile yenileşen ve değişim gösteren yabancılara Türkçe öğretimi konusunda ortaya çıkan problemler alanında bir çalışma yürütmüştür. Sonuç olarak ise Türkçe öğretiminde öğretmenlerin yetkinliklerinin önemli bir unsur olduğu ve bu bağlamda Türkçe öğrencilerinin bu yöndeki gelişmişlik düzeylerinin artırılması gereğini tespit etmiştir.

2.10. Değerler Eğitimi

Toplumlar devamlı bir değişim içerisinde ve bu değişim değer algılarına da yansır. Bu değişimin içinde değerlerin aktarılabilmesi ihtiyacı değer eğitime verilen önemi arttırmıştır. Genetik olarak aktarılamayacağından eğitim yolu ve sosyal roller ile diğer nesillere aktarılırlar.

Bireysel tutum ve davranışlar, pek çok bakımdan etkilidir. Bilim adamları, eğitim sürecinde davranışlarla tutumların tüm süreçleri etkilediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda Aladağ ve Kuzgun şunları söylemektedir: “Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları, bilişsel süreçleri etkilediğini, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkiletişimde bulunduğunu, onları yansıttığını kabul etmektedirler.” (Aladağ ve Kuzgun, 2015). Bireylerin belli değerleri edinmesi, içinde bulundukları kültürle ve zihinsel süreçleriyle yakından ilişkilidir. Bu yüzden değer öğretiminin bütüncül olduğunu ifade ettik.

Değerler eğitim ortamlarında yalnızca bir alanda, müfredatta ya öğrenme stratejisinde değil sürecin tamamında bütün olarak görülmektedir. Sınıf içi düzen, ders içeriğinin belirlenmesi, okul ortamındaki tutum ve davranışlar, öğrenme stratejilerinde bir bütün olarak bulunmaktadır (Veugelers ve Vedder, 2003, aktaran Balcı ve Yanpar Yelken, 2010).

Tabii bunun dışında başka ögeler de değerlerin öğretiminde oldukça önemlidir. Değer algılarının öğretmen görüş, davranış ve tutumlarında etkili olması da beklenen durumlardandır (Yazar, 2012). Öğretmenlerin değerlere yaklaşımı, öğrencilerin bu değerleri benimsemesini de kolaylaştırmaktadır.

Yerel eğitim sistemi düşünüldüğünde değer eğitimi eğitim programında önemli yer tutmaktadır. Yalnızca ders içi müfredatta değil sistemin tamamında değer aktarımı ve önemi göz önünde bulundurmaktadır.

Değer eğitimi yalnızca bir derste konu olarak değil tüm disiplinlerde ve okulun genel işleyişinin içinde bir sosyalleşme ortamı sunmaktadır. Toplumsal hizmet programı, akran danışması, ahlak eğitimi gibi uygulamalar son yıllarda yerel eğitim sisteminde öne çıkan değer eğitimi çalışmalarındandır. Son yıllarda yapılan ‘Yaşayan Değerler Programı’ projesinde ise karakter eğitimi ve değer aktarımı çalışmaları yürütülmektedir. Öğrencilere okul içinde her ay için bir değer belirlenip o ay içerisinde bu değer üzerinde durulmaktadır. Seçilen değerle ilgili konuşmacı, ya da temsilci konuklar ile öğrencilerin değeri içselleştirmesi gibi etkinlikler içermektedir.

Eğitim ve öğretim yalnızca zihinsel öğrenme aşamaları ile sınırlı olmayıp davranış geliştirme, tutum ve beceri gibi davranışların geliştirilmesini de içermektedir. Bu davranışların gelişiminde önemli faktörlerden biri de değerler eğitimidir. Yeni yetişen bir birey için davranışların doğru, iyi ya da öyle olmadığının eğitimi de aile, sosyal çevre ve okul ortamında verilen değerler eğitimi ile gerçekleşmektedir. Dolayısıyla okul ders programları, yaygın ve örgün eğitim kurumları değer eğitimi konusuna yönelmektedir.

2.10.1. Değer Kavramı

Değerler bir kavram olarak üzerinde sıkça durulan konulardan olsa da farklı disiplinler ve farklı araştırmacılar tarafından değer kavramına dair ortak bir tanımda bulunmamaktadır. Kavram farklı bilim dallarında incelenmeye ve alan yazına kavram ile ilgili yeni tanım ve ayrıntılar eklenmeye devam etmektedir.

Değerler, davranışları, karar sürecini ve ilgileri şekillendirir. Bunlarda toplum içerisinde sergilenen kişisel özellikleri etkilemektedir. Temel değerler, kısmen görünür olup insanların değer olarak kabul ettiği şeylerdir. Bazen yazılı olarak da görülen bu ifadeler, örgütün değerleri, etik kodları, vizyonu, amaçları ve felsefesi olabilir.

Erinç (1996)’e göre değerler, bireyin dünyaya bakışı, insanları algılayışı, bugün ve yarın üzerine düşünüş şekli olarak somutlaştırılabilir. Bu somutlaştırma da tutarlı ve anlamlı olur

ise bir önem taşır. Değerler, bireyin düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünselliğin ayrılmaz bir ögesini oluşturur. Bir toplumun yaşamında, her şey değerlere göre algılanır ve diğerleriyle karşılaştırılır.

Bireyler, içinde yaşadıkları grup, toplum ve kültür değerlerini genellikle benimseyerek, bunları muhakeme ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanırlar. Böylece daha iyi, daha doğru, daha uygun, daha güzel, daha önemli ve daha adil gibi genel yargılara varma olanağını bulurlar (Dilmaç, Bozgeyikli, Çıkılı, 2008). Değerler, bireylerin yaşamının tümüne sirayet etmektedir. Yani bir değer sadece bir alan için gerekli ve geçerli değildir, diğer alanlarda da kullanılmaktadır. Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkilemede, tutum ve davranışların belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynar (Dilmaç, 1999). Değerler, davranışlara dönüşmekte ve bireyin olaylar ve durumlar karşısında aldığı tavrı doğrudan etkilemektedir. “Bir olguyu, olayı, oluşumu anlamlı kılan onun değeridir. Değer bir yargılama ölçüsüdür. Bu ölçü güzeli çirkinden, doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt edebilme gücüdür” (Güler, 2008).

Değerin başka tanımları da vardır. Değer duyuşsal alan içerisinde yer alıp, düşünce ve eylemleri etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.71). Değerler, esas itibarıyla soyuttur, tutum ve davranışlara dönüştüğünde somutlaşmaktadır. Bu da değerlerin yaşama dönük bir tarafının bulunduğunu net olarak ortaya koymaktadır.

Değerler, aslında bir kıstastır. Nelerin ve hangi davranışların iyi, doğru veya kutsal sayılıp, nelerin ise bu şekilde kabul edilmediğin dair olan inanç ve kabul sistemi değer bir diğer tanımdır (Hökelekli, 2006). Değerler, olaylar ve durumlar karşısında bireyin nasıl düşünmesi ve davranması gerektiği konusunda yol göstericidir. Doğan da bu konuya dikkat çekmektedir. Davranışlar değerlerin yol göstermesi ile ortaya çıkar, bireyin gerçekleştirdiği eylemler, sahip olduğu yargılar ve doğru davranış hedefleri sahip olunan değerler çerçevesinde şekillenir (Doğan, 2004).

Tüm disiplinler değer kavramı ile ilişkili basamaklardan geçmiştir ve değerler; inanç ve tutumlardan daha kapsamlı bir açılım yaratmaktadır. Geçmişten günümüze değer kavramı farklı disiplinler ve araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Sosyal bilim alanlarında insan davranışlarının açıklanması hususunda değerlerin temel bir önem teşkil ettiği görüşü hakimdir (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000).

2.10.2. Değerler Eğitimi Hakkında

Kirschenbaum (1995)'a göre değer eğitiminde bugüne kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört önemli hareket ortaya çıkmıştır.

Verilen değer eğitimi akımları dışında din eğitimi, etik eğitimi, kanun ilişkili eğitim, eleştirel düşünce, empati geliştirme, iş birliği becerileri, karar verme becerileri, ahlaki muhakeme, yaşam becerileri, cinsellik eğitimi, uyuşturucu eğitimi gibi değer eğitimi uygulamaları vardır.

Değer gerçekleştirme yaklaşımının hedefi ise herhangi bir değer grubunun telkin edilmesi değildir. Bireyin değerlerini gerçekleştirmesi için, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme tekniklerinin kullanılması önem taşımaktadır.

Bu yaklaşım bireyin, kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar.

Kavram ilk olarak Sidney Simon ve arkadaşları tarafından kullanılmıştır. Bu yaklaşım bireyin değerlerini fark etmesine, karar almasına ve kararını uygulamasına yardım eder. Değer açıklama: Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, telkine dayalı değer öğretiminin etkisini yitirdiği varsayımından hareketle geliştirilmiştir.

Onlara göre genç bireyler veli ve öğretmenlerin dışında, akran gruplarından, televizyondan, yazılı basından, sinemadan ve sanat dünyasının yıldızlarından etkilenmeye başlamıştır. Model sayısının artması karar alma sürecinde gencin bocalamasına, iyiyi seçme sürecini öğrenememesine neden olmaktadır.

Değer açıklama yaklaşımında öğrencilere değer empoze edilmeden, zorlama yapılmadan üç ana basamakta değer kazandırılır (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972).

Seçme: Bu basamakta ilk olarak öğrencilerin değerleri özgürce seçmeleri için fırsat verilir. Mevcut seçeneklerden hareketle alternatifler oluşturulur ve her alternatifin olası sonuçları düşünülerek değerlendirme yapılır. Değerlendirme sonunda seçim yapılır.

Ödüllendirme: Bu basamakta öğrencinin, seçtiği değerden tatmin olması ve seçtiği değeri açıkça çevresine iletebilmesi gerekir.

Hareket: Bu basamakta bireyin seçtiği değere uygun davranması beklenir. Bu hareket yaşamının tümünde tutarlı bir şekilde devam edebilmelidir. Değer analizi: Bireyin kendi

değerlerini oluşturmaya ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım etme amacıyla kullanılan öğretim yaklaşımlarından biri ise değer analizidir.

2.10.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Literatüre göre değerler farklı araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bireysel değerler, iş değerleri, amaç ve araç değerler, milli değerler, ulusal ya da evrensel değerler gibi farklı açılardan sınıflandırılmaktadır.

Nelson değerleri bireysel, grup ve sosyal değerler olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır. Bireysel değerler; seçim yapma aşamasında ve satın alınan hizmet ya da ürünlerde ya hobilerdeki gibi kişisel seçimler ile bağlantılıdır. Grup değerler ise belirli bir gruba dahil olan kimseler tarafından ortak olarak paylaşılan değerlerdir. Bu gruba örnek aileler, dini ya da politik gruplar örnektir. Sosyal değerler bir kimsenin toplumsal düzen içinde varlığını koruyabilmesi ve sağlamlaştırması için gerek duyduğu değerlerdir. Adalet, saygı, eşitlik gibi kavramlar bu değerlerin grubundadır (Aktaran, Kuşdil 2000).

Rokeach değer sistemine göre ise değerler iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilki amaç değerler (terminal değer)'dir. Bireylerin hayatları boyunca ulaşmayı hedefledikleri ereklerle ilişkin seçimlerini yansıtan değerlerdir. Başarı, güvenlik, aile değerleri, ahiret inancı, bilgelik, eşitlik, özgürlük bu grup değerlere örnektir. Diğer değer grubu olan araç değerler ise; kişilerin hedeflere ulaşmak için kullandıkları aracı değerlerdir. Bu değerler amaç doğrultusunda bireylerin kullandıkları kabul edilebilir araç değerlerdir. Hırs, dürüstlük, cesaret gibi araç değerlere örnektir (Aktaran, Ulusoy ve Dilmaç 2012).

Morris'e göre değerler üç tipte sınıflandırılmaktadır. Bunlar faal değerler, kavranmış değerler ve amaç değerlerdir. Faal değerler kişisel değerlere etki eden ve isteklerini yansıtan değerlerdir. Kavranmış değerler ise toplumun uygun gördüğü davranışların kalıplaşmış biçimidir. Amaç değerler de normatif değerlerden ve tercihlerden bağımsız olarak bir konu ya da davranışa yüklenen önemdir. (Aktaran, Bilsky ve Koch, 2000).

Spranger'ın değer sistemi ise altı başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre kuramsal değerler, ekonomik değerler, estetik değerler, sosyal değerler, politik değerler ve dinsel değerler değerlerdir (Özgüven, 2003:368). Gerçeğe doğruya ve eleştirel düşünme biçimlerinin önemli olduğu değerler kuramsal değer olarak adlandırılır ve bu değer sisteminde temel amaç gerçeğin keşfedilmesidir. Faydalı ve pratik olan değerler ise ekonomik değerlerdir. Kişilerin bedensel ihtiyaçlarının tatmini temel alınır. Estetik değerler biçim ve estetik algısına önem verilen değerlerdir. Bu değer başlığında davranış

ya yaşam tarzları uygunluk estetik boyutları ile değerlendirilir. Toplumsal değerler toplumun bütünlüğü ve toplum faydasına olan değerlerdir. Politik değerler; bireysel olarak etkin ve güçlü olmayı ön plana çıkaran değerlerdir (Aktaran Özgüven, 2003).

Kahle (1983)'ye göre değer sınıflandırmaları önem sıralamasına göre biçimlenmektedir. Üç başlık altında açıklandığında Kahle'nin değer sınıfları aşağıdaki başlıklar ile açıklanabilir.

Hazcı (Hedonist) Değerler: hayattan haz alma arayışı, heyecan beklentisi ve başka insanlarla iyi ilişkiler kurma isteği bu değerlerin temelini oluşturmaktadır.

Empatik Değerler: bireyin kendine olan saygısı, diğer bireyler tarafında gördüğü saygı, güvenlik hissi ve aidiyet değerleridir.

Kendini gerçekleştirme değerleri: Kişisel gelişme, başarı duygusu ve bunlarla ilişkili değerlerdir (Kahle, 1983).

Schwartz değerler sisteminde ise güç, başarı, hedonizm, harekete geçirme, kendini yönetme, evrensellik, bağlılık, gelenek, uyum ve güvenlik başlıkları altında on temel değer bulunmaktadır. Bu sistemde değerler bireylerin motivasyonlarına göre değerlendirilmektedir.

- Güç: bireyin toplumdaki konumu, sahip olduğu denetleme gücü, sosyal güçleri, otorite gibi insanlar tarafından benimsenecek konumları ifade etmektedir.
- Başarı: toplum şartlarını temel alarak başarılı olma isteğidir. Yetkinlik, hırs, zeka bu değerlere örnektir.
- Hazcılık: kişisel arzu ve zevklere yöneliktir. Hazza yönelimi içeren değerlerdir.
- Uyarılım: heyecan arayışı içinde olarak yeniliğe yönelik değerlerdir. Cesaret ve merak buna örnektir.
- Öz Yönelim: bireyin düşüncelerinde ve hareketlerinde bağımsızlık gerektiren değerleridir. Yaratıcılık, keşfetmeye ilgi, özgürlük, hedef ve amaç belirleyebilmek, üretkenlik, hareketli yaşam bu değerler sınıfındadır.
- Evrenselcilik: tüm insanlık ve doğa için iyi olanın yapılmasını amaçlayan değerlerdir. Yapılan davranışın sonuçları yalnızca birey ya da toplum özelinde değil evrensel boyutta düşünülmektedir. Anlayış, hoşgörü, adalet, eşitlik, barış, çevreye ve doğaya saygı açık fikirlilik ve iç uyum içinde bulunmak bu değerler sınıfına uygundur.,

- İyilikseverlik: bireylerin çevrelerindeki kimselerin iyiliğini gözetmesi ve bunun için çabalamasını içeren değerlerdir. Yardımsever olma, bağışlayıcılık, sadakat, sorumluluk alabilme, olgunluk, maneviyat ve hayatı anlamlandırma hedefleri bu başlığa dahil olan değerlerdir.
- Geleneksellik: toplumların geçmişten bugüne getirdiği kültürel doneler, dini faktörler, töre ve ananelerin bütünü ile ilgili değerlerdir. Dindar olmak, geleneklere saygı göstermek, alçakgönüllülük, tamahkar olmak gibi değerler bu başlık altında değerlendirilir.
- Uyma: başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı davranışların kısıtlanmasıdır.
- Güvenlik: “toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği, ulusal güvenlik” ile ilgili değerlerdir (Aktaran, Demircioğlu ve Tokdemir 2008).
- Bunlar dışında da yapılan sınıflandırmalarda araştırmacıların bir kısmı ulusal ve evrensel değerler olarak değer sınıflandırması yapmıştır.
- Ulusal değerler: “devlet, millet, vatan, dil, gelenek görenekler, ordu ile milli marş, bayrak ve milli bayramların oluşturduğu ulusal simgelerdir” (Yazıcı, 2006).
- Her toplumun kendine ait geçmişten getirdiği ve sosyal yaşantıya yansıttığı değerler bulunmaktadır. Bu değerlerin aktarımı da değer eğitimi yolu ile gerçekleşmektedir. Ülkelerin eğitim programları bu değerlere yönelik kazanımlara göre şekillenmektedir.
- Evrensel Değerler: “Demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, barış, hoşgörü, sevgi, saygı, bağımsızlık, bilim, eşitlik ve çevre duyarlılığı gibi değerlerdir” (Yazıcı, 2006).

2.10.4. Eğitimde Değerler Eğitimi

Okullarda bilişsel alan hedefleri dışında duyuşsal hedefler çerçevesinde de eğitim öğretim sağlanmaktadır. Bu hedefler kimi zaman vatanseverlik, adalet gibi başlıklar altında ders müfredatı içinde işlenirken kimi zaman da saygılı olma, dürüstlük gibi değerler okul örgüt kültürünün mevcut düzeninde yer almaktadır.

Beane (1990)’e göre duyuşsal eğitim; sosyal ilişkiler ve bireysel çıkarların birleşmesi ile alakalı yetiler ve değerleri içeren bir basamaktır. Benlik duygusu, etik anlayışı, ahlaki gelişim, sosyal yönelimler, beklentiler ve tutumlar duyuşsal alan içerisinde değer eğitimi

çerçevesinde gelişmektedir. Değerler, eğitimin ana konularından biridir. Eğitim süreci, bireylere milli ve evrensel değerlerin iletilmesini de esas almaktadır. Eğitimin amaçları arasında programlarda açık olarak belirtilen ya belirtilmeyen bu değerleri aktarmak bulunmaktadır (Aktaran: Bacanlı, 2005). Eğitim sürecinde milli ya da evrensel değerler, belli hedefler ve kazanımlar olarak öğrencilere sunulmaktadır.

Okulların görevlerinden biri, okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir. Öğrenciler için karakter gelişimi sağlamak, belli kural ve yargılara göre disipline etmek ve değerleri eğitim ve yaşantı yoluyla kazandırmak eğitimin işlevleridir (Akbaş, 2008).

Eğitim zihinsel ve psikomotor donanımlar yönünden en iyi gelişmeleri sağlamanın haricinde bireylerin sahip olabilecekleri en iyi karaktere ve farkındalığa sahip olması hedefini taşır. Eğitim ve öğretimin sonucunda birey topluma ait değer yargılarını benimsemesi öncül amaçlar arasındadır. Türk milli eğitim politikasında da topluma gerekli özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi, bilinçli kültürlü ve değer kazanımları gerçekleştirmiş bireylerin yetiştirilmesi önem taşır. Eğitim sisteminin aldığı şekil, kullandığı yöntemler ve içerikler bu amaca uygun olarak şekillenmektedir (Ulusoy, 2007).

Geçmişte bilişsel hedefler daha ön planda değerlendirilse de çağdaş eğitim anlayışında davranışlar ve değerlere yönelik hedeflere verilen önem artmıştır. Değer eğitimi verilirken amaçlanan

Eğitim öğretim sürecinde önceleri bilişsel hedefler ön planda tutulurken günümüzde davranışlara ve değerlere yönelik hedeflere oldukça fazla önem verilmektedir. Öğrencilerin olumlu davranışlar sergilemesi ve sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturulması da bu eğitim anlayışı sonucunda oluşmaktadır. Eğitim yolu ile toplumların sahip olduğu değer bir sonraki nesle taşınmaktadır. Öğretmenlerin hem kişisel hem de örgütsel yönlerden

Değer eğitiminin hedefleri eğitim sürecinin sonucunda kazandırılmak istenilen davranışlar olmaları haricinde eğitim sürecinde de öğrencilerin doğru davranışlar sergileyerek olumlu bir eğitim ortamı oluşturmalarını sağlamaktadır. Eğitim ayrıca bir toplumun değerlerini bir sonraki nesle aktarılması için önemli bir araçtır. Bu nedenle eğitim öğretim sürecinde değerlere verilen önem gittikçe artmaktadır (Sezgin, 2007).

Eğitimin amacı ve okulların işlevinin toplumdaki gelişmeler ekseninde yeniden tanımlanması gerekmektedir. Toplumsal yapıdaki inanç, değer ve teknikler değişmektedir.

Bu değişmelerin oluşturduğu yeni paradigmlar bireyin ahlak eğitiminde önem taşıyan değerlerin aktarımını şekillendirmektedir. Ahlaki muhakeme becerisi, sorumluluk alabilme, saygı, güvenilirlik, adalet anlayışı gibi değerlerin öğrencilere aktarılması toplum faydası adına önem kazanmaktadır (Akbaş, 2008).

2.11. Türk Halk şiiri

Halk şiiri bir milletin tarihsel süreçten başlayarak var olmaya devam ettiği güne dek getirdiği edebi ürünleri ifade eden bir kavramdır. Türklerin, çok eski dönemlerinden itibaren icra ettikleri bir edebiyat vardır. Bu edebiyat daha çok manzum özelliklere sahiptir. Halk şiiri, geniş halk kitleleri tarafından günlük hayatta söylenen, toplumsal özellikleri ne çıkan bir şiir türüdür. Türk halk şiiri de Türk kültürünün oldukça eski dönemlerinde başlayan bir geleneği ifade etmektedir. Buna göre halkın içinden ıkmyş ve farklı isimler ile adlandırılan kişilerin saz eşliğinde söylediği hece ls ve özel biçimler ile ortaya çıkarılan mazmun edebiyat ürünleridir (Sever, 2013). Halk şiiri, esas itibarıyla Osmanlı döneminde Divan şiirinin elit bir şiir olması karşısında retilmyş bir kavramdır. Yani halk şiiri, okuma yazma bilmeyen, ciddi bir eğitim almamış şairler tarafından söylenmiştir. Alıcısı olan halk da şairlerin kültürel formasyonuna uygundur.

Türk halk şiiri, İslamiyet ncesi dönemde başlamış ve o dönemde yuğ, sığır ve şölen adı verilen dini törenlerde ortaya ıkmyştır. Halk şiirinde şiir söyleyenler baksı, ozan ve aşık gibi farklı isimler almaktadır. İslamiyet ncesi ve sonrasına ait olmak üzere pek çok farklı edebi tür barındıran Türk halk şiiri sözlü olarak sregelmyş ve daha sonraları yazıya geirilmış anonim ve yaratıcısı belli olan eserlerden oluşmaktadır (Sever, 2013). Halk şiirinin çok eski dönemlere dayandığını söylemek mümkündür. Türklerde edebiyat hayatla ilişkilidir ve halk şiiri de toplumsal gerçeklikleri ifade etmektedir.

2.11.1. Yaratıcısı Belli Türk Halk şiirleri

Türk halk şiiri yaratıcısı belli olan şiirler ve sözlü olarak dilden dile dolaşan anonim eserlerden oluşmaktadır.

Yaratıcısı belli olan halk şiirler, genellikle halk tarafından sevilen şairlerin, ozanların ya da bir diğer deyiş ile aşıkların sazla birlikte söyledikleri eserleri ifade etmektedir. Anadolu coğrafyasında geçmiş yüzyıllardan bu yana bu yolla şiir söylemiş pek çok büyük şaire rastlamak mümkündür.

Yaratıcısı belli olan Türk halk şiirlerinin konulara halk şiiri geleneğine uygun olarak aşk, doğa, kahramanlık, dini ve tasavvufi konular olarak sıralanabilmektedir. Genele bakılacak

olursa tekke ve tasavvuf edebiyatının Türk halk edebiyatı şairleri üzerinde etkisinin bulunduğu görülmektedir.

13. yüzyılda Anadolu’da yaşamış olan Yunus Emre yaratıcısı belli halk şiirlerinin en bilinen şairlerinden biri olarak gösterilmektedir. “Vahdet-i vücûd felsefesine ulaşan bir tasavvuf yorumunu benimseyen Yunus Emre’nin olağanüstü gözlem gücü ve hoşgörü anlayışı, bazı düşünürlerin onu başka felsefî akımlarla ilişkilendirmelerine yol açmıştır.” (Sever, 2013).

Yine 13. yüzyılda Aşık Paşa, 14. yüzyılda Kaygusuz Abdal, Hacı Bayram Veli, devam eden yüzyıllarda Şah İsmail, Karacaoğlu, Koroğlu gibi şairlerin eserleri Türk halk şiirinin en bilinen eserleri arasında yer almaktadır.

Koşma, koçaklama, varsağı, güzelleme, taşlama gibi farklı edebi türlerde yazılan Türk halk şiirleri yaratıcısı belli olan halk şiirlerindendir.

Yaratıcısı belli olan Türk halk şiirine örnek olarak Yunus Emre’nin aşağıdaki eseri örnek gösterilebilir:

“Gönlüm düştü bir sevdaya gel gör beni aşk neyledi
Başımı verdim kavgaya gel gör beni aşk neyledi

Ben yürürüm yana yana aşk boyadı beni kana
Ne âkilem ne divâne gel gör beni aşk neyledi

Ben yürürüm ilden ile dost sorarım dilden dile
Gurbette hâlim kim bile gel gör beni aşk neyledi

Benzim sarı gözlerim yaş bağrım pâre yüreğim taş
Hâlim bilen dertli kardaş gel gör beni aşk neyledi

Gurbet ilinde yürürüm dostu düşümde görürüm
Uyanıp Mecnûn olurum gel gör beni aşk neyledi

Gâh tozarım yerler gibi gâh eserim yeller gibi
Gâh çağlarım seller gibi gel gör beni aşk neyledi

Akar sulayın çağlarım dertli ciğerim dağlarım
Şeyhim anuban ağlarım gel gör beni aşk neyledi

Ya elim al kaldır beni ya vaslına erdir beni
Çok ağlattın güldür beni gel gör beni aşk neyledi

Ben Yunus-ı bî-çâreyim başdan ayağa yareyim

Dost ilinde avareyim gel gör beni aşk neyledi” (Sever, 2013, s. 153)

Görüldüğü üzere Yunus Emre tarafından ortaya çıkarılan bu eser ilahi aşkı anlatan beyitler ile yazılmış ve Türk halk edebiyatının en önemli eserleri arasında yer alan şiirlerden biri olarak gösterilebilir.

2.11.2. Anonim Türk Halk Şiirleri

Anonim; kelime anlamı olarak adı bilinmeyi ifade etmek için kullanılan bir edebiyat terimi olarak ise yazanı, yapanı söylenmeyen ya da bilinmeyen eserleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (TDK, 2020).

Anonim Türk halk şiirleri; tarihi altyapısı olan dilden dile dolaşarak nesiller boyu yaşayan ve kim tarafından ortaya çıkarıldığı bulunamayan ya da bilinmeyen eserlerdir. Finnegan (1973)’a göre anonim eserler, sözlü edebiyatın ortaya çıkmasına en çok katkıda bulunan ürünler arasında bulunmaktadır.

Atasözleri, özdeyişler, tekerlemeler, ninniler, türküler, maniler, destanlar Türk halk edebiyatında sıkça rastlanan anonim eserlerdir. Bu eserler yöre ve bölgelerde farklı şekillerde söylenen özellikler de göstermektedir. Anonim eserlerin daha çok melodik söyleyiş tarzı ile ön plana çıktığı da görülmektedir.

Genellikle kalıp sözlerin kullanıldığı ve lirik bir hava ile söylenen bu eserlerin özelliklerini yansıtan bir ninni Sever (2013)’in aktarımına göre şu dizelerden oluşmaktadır:

“Kundağına sardım taşı
Gözümden akıttım yaşı
Evliyaların yoldaşı
Uyu yavrum uyu
Büyü yavrum büyü

Ninni dersem ne hâl olur
Açılır gül bahar olur
Camilerde ezan olur
Uyu yavrum uyu
Büyü yavrum büyü

Ninnilerin enin olsun
Uykular gözüne dolsun
Kişiler sözüne uysun
Uyu yavrum uyu”
Büyü yavrum büyü”

2.12. Ninni

2.12.1. Ninni Hakkında

Türkçede ne kadar uzun zamandır kullanıldığı bilinmeyen ninni kavramı ilk olarak Kaşgarlı Mahmud’un Dîvânu Lugâti’t-Türk adlı eserinde geçmektedir. Şimşek (2016)’in aktarımına göre ninni eserde “kadınların çocukları uyutmak için söyledikleri ezgiler olarak tanımlanmakta ve “balu balu veya bulu bulu” olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte eserde ninni örneği bulunmamaktadır.

Türk halk edebiyatının sözlü kültür ürünleri arasında yer alan ninniler genel bir tanım göre bebekleri daha kolay uyutmak amacı ile söylenen kendilerine has ezgiler ile mırıldanılan dizelerdir (Sertkaya, 2018). İçerikleri baz alındığında ninnilerin farklı konuları ile ön plana çıktığı görülmektedir. Niteliklerine göre ninniler şu şekilde sıralanabilir (Elçin, 2004).

- Bir efsanede ya da halk hikayesinde yer alan ninniler
- Dini boyutu bulunan ninniler
- Nasihat eden ninniler
- Dilek ve temenni içeren ninniler
- Korkutma unsuru barındıran ninniler

Bir başka ninni tanımı ise Çelebioğlu (1995) tarafından yapılmıştır. Buna göre ninni; bebekler için annenin, kucağında ayağında ya da beşiğinde sallayarak ağlamasını önlemek ya da uyumasını kolaylaştırmak amacı ile söylediği dörtlüklerden oluşan ve kendine has söylenişler içeren bir çeşit türküdür.

Artun (2000)’a göre ise ninni; kadın yakınları tarafından bebeğe uyutmak ya da rahatlatmak amacı ile belirli bir ezgi ile söylenen mensur ve manzum eserleri ifade eden bir kavramdır.

Şimşek (2016)’e göre pek çok tanımda çocuk uyutmak için söylenen türkü olarak belirtilen ninnilerin yalnızca bu amaçla var olmadığını çocuğun oynatılmasını, susmasını ya da sevilmesini sağlayan ninnilerin aynı zamanda yeni doğmuş bebek ile annesi arasında bağ

oluşturan bir unsur olarak tanımlanmaktadır. Ninniler bebeğin stres ve endişeden arındırılmasını sağlayan anne ve çocuk arasında güvenli bir iletişim yaratılmasını sağlayan özel eserlerdir.

Bütün bu tanımlar ışığında ninni, bebeklik çağındaki çocuğu uyutmak, sakinleştirmek, sevgiyi belli etmek, sevindirmek ya da onunla iletişim kurmak için anne, baba ya da kendi dışındaki çevresinden herhangi birinin ezgiler yolu ile söylediği sözler, eserler ve söyleyişleri ifade etmektedir. Ninniler eğitim, sosyoloji, psikoloji gibi pek çok bilim alanının da konusu haline gelmiş eserlerdir.

Ninni yalnızca Türk kültürüne özgü bir edebi ürün olmayıp dünyanın her yerinde çeşitlerine rastlanan bir türdür. Ninniler, kültürün en önemli öğelerinden biridir. Müzik, edebiyat gibi sanat alanlarında da kendine geniş yer bulan bu eserler, sözlü kültür mirasının birer parçası olarak tüm coğrafyalarda çok eski dönemlerden bu yana yaşamaya devam etmektedir.

2.12.2. Ninninin Önemi

Temel amacı bebekleri melodik bir dil kullanarak uyutmak ve rahatlatmak olan ninniler, annelerin söylediği sıradan türküler olmaktan çok kültürel değer taşıyıcıları haline gelmiş eserlerdir. Ninniler yalnızca çocuklara söylenmekle kalmayıp aynı zamanda söylendikleri kültürün öğelerinin de taşıyıcısı konumuna gelmiştir (Akyol, 2014).

Çocuklara söylenen ninnilerde o kültürün inançları, anlayışları, davranış ve tutumları, toplum yapısı gibi unsurlara sıkça yer verilerek çocuk ninni yolu doğal bir eğitim sürecine dahil edilmektedir. Bu bakımdan ninnilerin öğretici yanlarını göz ardı etmek mümkün değildir.

Bununla birlikte ninniler melodileri bakımında sözlü müzik kültürünün tarihi altyapısında yer alırken yazıya geçirilmiş ürünleri ve yine sözlü türleri ile edebiyat tarihinin zenginleşmesini sağlamaktadır. Ninniler aynı coğrafyalarda yaşanan farklı koşulları göz önüne sermeleri, dünyanın dört bir yanında duyulmaları ile birlikte farklı kültürlerin bir araya gelmesini sağlamaları bakımından ise sosyolojinin de konusu haline gelmektedir (Karagöz ve İşcan, 2016).

Coşkun (2013)'a göre ninniler anne ile bire bir olarak bağdaştırılmaları açısından Türk halk edebiyatında yaratıcısı ile bütünleşmiş özel ürünler olduklarını ifade etmektedir. Ninni, kolay söylenen basit içerikler gibi görünüyorsa da ninni annenin düşüncelerini ve

psikolojisini yansıttığı gibi anne ve bebek arasında ortaya çıkan güvenli bağlanmanın da etkili araçlarından biridir.

Boratav (1988)'a göre ise ninnilerin ana dil öğretiminde kullanılan ilk araç olduğunu belirterek bu ürünlerin anadilin kullanım özelliklerini, zenginliğini, inceliğini küçük yaşta çocuklara öğreten ve anadil bilincinin gelişmesine katkıda bulunan sözlü kültür ürünleri olduğunu ifade etmektedir (Aktaran Karagöz ve İşcan, 2016).

2.12.3. Ninni Çeşitleri

Ninniler konularına, söyleniş özelliklerine ve kime söylendiklerine göre farklı başlıklar altında incelenmektedir. Çelebioğlu (1995)'e göre ninnilerin genel tasnifi şu şekilde yapılmaktadır:

- Çocuğun cinsiyetine göre ninniler
- Söylenme zamanlarına göre ninniler
- Konularına göre ninniler

İlk olarak; kız ve erkek çocuklarına farklı biçimde söylenen ninni çeşitleri içerikleri bakımından çeşitlendirilmiştir. Bu sınıflandırma kapsamında ninni çeşitleri; kız bebeklere söylenen, erkek bebeklere söylenen ve hem kız hem de erkek bebeklere söylenen ninniler olarak adlandırılmaktadır.

Söylenme zamanlarına göre ninniler ise aynı zamanda ninninin söylenme amacını da belirtmektedir. Buna göre söylenme zamanlarına göre ninniler; bebeği uyutmak için kucakta ya da ayakta sallarken söylenen ninniler, bebeği sevmek ve neşelendirmek için söylenen ninniler, bebeğin emeklemesi, yürümesi gibi fiziksel faaliyetlerin teşvik edilmesi için söylenen ninniler, bir yakının hastalığı ya da ölümü durumunda ağıt yerine söylenen ninniler olarak sınıflandırılmıştır.

Konularına göre ninniler ise sözleri ile anlatmak istedikleri içeriklere göre tasnif edilmiştir. Dini doneler taşıyan ninniler, efsane parçaları olarak ninniler, dilek ve temenni içeren ninniler, sevgi belirten ninniler, övgü ve eleştiri içeren ninniler, ayrılık ve hasret konulu ninniler, nasihat ve vaat veren ninniler, tehdit ve korku unsuru içeren ninniler; konularına göre tasnif edilmiş ninni çeşitlerini oluşturmaktadır (Çelebioğlu, 1995).

Ninniler için yapılmış olan bir diğer sınıflandırma ise şu şekildedir (Günay, 1982 aktaran İlgün, 2018).

- Asıl ninniler

- Ninni yerine geçen diğer türler
- Taklidi ninniler
- Ninni üslubu ile yazılan ninni fonksiyonu olmayan şiirler

2.12.4. Ninninin Toplumdaki Yeri

Ninniler toplumsal kültürün en önemli parçalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmazoğlu, 2020). Ninni annelerin ve çocuk yakınlarının çocukları uyutmak amacı ile söylediği basit türküler olarak görülse bile toplumdan taşıdığı izler nedeni ile sosyolojik önem arz eden bir kavram haline gelmektedir.

Ninniler genellikle konuları bakımından dini ve kültürel öğeler içermektedir. O yörede inanılan dinin etkileri pek çok ninnide kendine yer bulmaktadır. Bu durum çocuğun din ile ilgili ilk bilgileri edinmesinin yanı sıra ilerleyen dönemlerde aktarılacakları nesillere o dönemin dini anlayışı ile ilgili bilgi verecek nitelikler taşımaktadır (Sever, 2013).

Aynı şekilde ninnilerde yer alan günlük kalıplar ve söz grupları da ninninin söylendiği dilin yaşatılması ve kuşaklar boyunca çocukların anadillerinde söylenmiş ninnileri dinleyerek büyümesi bakımından birer kültür taşıyıcısı görevi görmektedir (Boratav, 1988).

Bununla birlikte ninniler; toplumda gerçekleşen ortak olayları da içererek bir birleştiricilik unsurunun doğmasını, milli bir bilincin ortaya çıkmasını ve empati, ortak sağduyu gibi toplumsal öğelerin ortaya çıkmasını ve içselleştirilmesini sağlayan öğeler olarak da toplumsal hayatta kendilerine yer bulmaktadır.

2.12.5. Ninninin Bireye Etkisi

0-1 yaş arası dönem fiziksel ve zihinsel gelişim açısından önemli bir dönemdir. Bu dönemde bebekler; dünya ile tanışırken yeni algıladıkları görselleri, sesleri, duydukları kavramları anlama evresindedir. Ninni ise melodik yapısı nedeni ile çocuğun dikkatini çeken ve aynı zamanda kullanılan ses tonu nedeni ile onu rahatlatan özellikleri ile bireyin üzerinde son derece olumlu etkiler yarattığı bilinen bir iletişim aracı olarak görülmektedir (Şimşek, 2016).

Bebek uyutulurken yaygın olarak kullanılan ve “pışpışleme”, “pışpışlama” gibi farklı isimlerle anılan etkinlikler aynı zamanda kucakta, beşikte ya da ayakta sallama hareketleri

ile de pekiştirilir. Bu esnada ağlayan bebeğin susması, uykuya hızlıca ve rahatça geçmesi, sakinleşmesi ve kimi zaman da eğlendirilmesi hedeflenmektedir (Sertdemir, 2018).

Bireyin bebeklik çağında anne ile yakından bir bağ edinmesi için de yine ninnilerin önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir (Gelişli ve Yazıcı, 2016). Annesinin sesini tanıyan ve bunu rahatlatıcı bir etken olarak algılayan çocuk huzurlu bir ruh haline bürünmektedir. Bunun yanı sıra anne de en derin hislerini yansıtarak söylediği ninnileri çocuğu ile özel bir anlaşma yöntemi olarak kullanma ve bu yolla bebeği ile arasındaki bağın güçlenmesini sağlamaktadır. Çocuk ve annenin birbiri için daha yakın ve daha güvenli hale gelmesi de yine söylenen ninniler ile mümkün hale gelmektedir (Yılmazoğlu, 2020).

Yalnızca uyutma ve sakinleştirme değil ninni aynı zamanda çocuğa duyulan sevgi ve alakayı belirtmenin de melodik ve estetik bir yolunu sunmaktadır. Bu yönü ile ise ninniler bireylerin zihinlerinde huzur ve neşe veren izler bırakmakta ve çocuğun bilinçaltında anneye karşı samimi hisler uyanmasına yol açmaktadır (Torun ve Yıldız, 2013).

Bir diğer bakımdan ise ninniler bireyin kendi kültürü ve bulunduğu toplum ile ilgili bilgiler ile ilk kez karşılaştığı sözlü ürünlerdir. Özellikle ana dil öğreniminde ninniler etkili birer araç olmakla birlikte aynı zamanda dilin kullanım özelliklerini en doğal yolla ifade etmesi nedeniyle temel dil becerilerinden konuşma ve dinlemeye katkıda bulunan özellikler göstermektedir (İlgün, 2005).

Ana dil öğrenimine ek olarak ninniler kültürel öğelerin işlendiği konuları ile de çocuğun bulunduğu dünyayı algılaması için ona yapılan bir ilk sunum gibi algılanabilmekte ve bilinçaltı ile kültürel, tarihsel, toplumsal konular hakkında ilk izler ile karşılaşmaktadır (Torun ve Yıldız, 2013).

2.13. Eğitimde Ninni

Ninniler çocukların farklı gelişim alanlarına etki etmektedir. Bireylerin dile ait duydukları ilk sözler ninnidir. Anne de ninnileri söyleyen kişi olarak aslında dil eğitimini bireyin bebeklik döneminde başlatmaktadır. “Ninnilerin ezgisinden, aile ortamındaki konuşmaların tonuna kadar her şey çocuğun dinleme ve konuşma becerisini etkilemektedir” (Gelişli ve Yazıcı, 2011). Annenin diksiyonu, dili kullanma biçimi, dile vukûfiyeti bireylerin dille ilişkilerini belirlemektedir.

Ninniler yalnızca “birkaç mısralık ve basit sözlerden oluşmuş nazım parçaları değil; insanlığın devamının işareti, ait olunan kültürün temsilcisi ve bu bağlamda nesiller yaratmanın türküleridir” (Uğurlu, 2012). Yani ninnilerin eğitimsel ve kültürel boyutları da

vardır ve bireyler, kültürlerini öğrenirken ninni gibi edebi ürünlerden yararlanmaktadır. Dolayısıyla eğitimde ninninin yeri azımsanamayacak boyuttadır. Doğru biçimde tahlil edilir ise ninniler “bebekleri ve çocukları uyutmanın çok ötesinde, onları eğitmek, dilini ve kültürünün temellerini öğretmek için söylendiği anlaşılmaktadır” (Demir, 2008). Bu tanıma göre ninnilerin ortaya çıkış itibariyle de yalnızca bebek ve çocukları uyutmak dışında değer kazandırma ve eğitim boyutu olduğu açıktır.

Ninniler, bireylerin dili öğrenmesinin yanı sıra ruhsal dinginlik kazanmasını da sağlamaktadır. Ninnilerle büyüyen çocuk, kendisine önem verildiğini görmekte ve hissetmektedir. Dili öğrenirken aynı zamanda ruhsal olarak da sakinleşmektedir. “Ninnilerle büyütülen çocukları, daha sakin, daha uysal, kendilerine güvenli bireyler olması, yaşadıkları kültürün gelenek göreneklerine bağlılık duyması” işlevleri bulunmaktadır. Bunun haricinde ana dilin doğru öğrenimi vatan sevgisi gibi değerler de ninni aracılığı ile aktarılmaktadır (Kumtepe, 2015). Ninnilerin sahip olduğu kültürel formasyon, milli değerlerin öğretiminde kullanılmasını sağlamaktadır. Anneler, ninniler vasıtasıyla, ister istemez kendi kültürüne ait unsurları çocuklarına belletmektedir. Vatanseverlik duygusu da bunlardan biridir.

İçerik açısından tahlil edildiğinde ninniler; Türk toplumuna özgü gelenek görenek, değerleri, toplum normlarını, inanışları ve dini görüşleri, bireyden beklentileri hakkında olduğu görülmektedir. Çocuklar için çalışkan, ahlaki değerlere sahip saygılı olunması gibi beklentiler ninni yolu ile çocuğa aktarılırken ninninin erken yaş dönemindeki çocukların eğitimlerindeki yeri ortaya çıkmaktadır (Çıblak Coşkun, 2013). Okuldan önce kültür ve dil eğitimi başlamakta, ninniler de bu anlamda çok önemli işlevler yüklenmektedir.

Eğitimde ninni kullanımına dair farklı çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar, genel olarak ninnilerin toplumsal ve milli değerleri aktarması ve dil eğitiminde üstlendiği önem üzerindedir. Bireyler ninni yolu ile toplum değerlerini içselleştirir ve toplum ile uyum geliştirilir. Ninniler kendi içerisinde farklı konuları, değerleri ve davranışları işlerken bir eğitim materyali olma işlevine de sahiptir (Kanak, Önder, Subaşı, 2018).

Tüm bu özellikleri ile değerlendirildiğinde ninnilerin yalnızca çocukların uyutulması amacıyla söylenen nazımlar olması tanımı yetersiz kalmaktadır. Eğitimde ninninin yeri; içerdği konular, değerler ve öğretilerin aktarılmasını sağlayan bir araç olarak görülebilir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümde yapılan çalışma ile ilgili araştırman modeli, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Neuman (2014)'a göre sosyal bilimlerde; pozitivist, yorumlayıcı ve eleştirel olmak üzere üç yaklaşım vardır. Yapılan bu çalışmada toplumsal temellerin dayanağı olan değerler, yorumlayıcı yaklaşım ile ele alınmıştır.

Yabancılar Türkçe öğretiminde Türk ninnilerin değerler aktarımındaki etkisinin araştırıldığı bu çalışmadan nitel araştırma yöntemlerinden doküman analiz tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi tekniği, belirli bir ölçüt ve konu doğrultusunda bir kaynağa ulaşma, kaynağı inceleme, kaynağı belirli özellikler çerçevesinde sınıflandırma ve sonuçlara ulaşmayı kapsar (Karasar, 2006).

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada doküman analiz yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Araştırma verilerini Amil Çelebioğlu'nun 1995 yılında derlemiş olduğu, Kitabevi Yayınları tarafından yayınlanan "*Türk Ninniler Hazinesi*" adlı kitapta yer alan ninniler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında değerler eğitimi ile ilgili yayınlanmış Yüksek Öğretim Kurulu tez katalogunda yayınlanan tezler, ulusal ve uluslararası alanda yayınlanmış akademik makaleler, sempozyumlarda yayınlanmış bildiriler, Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretim Programı ve değerler eğitimi ile ilgili akademik kitaplar incelenerek bu kaynaklardan faydalanılmıştır.

3.3. Verilerin Çözümlemesi

Amil Çelebioğlu'nun "*Türk Ninniler Hazinesi*" yer alan ninniler içerik analizi yaklaşımı ile tek tek incelenerek analiz edilmiştir. Yapılan analiz neticesinde: sevgi, sılayırahim, doğa sevgisi, mertlik, vatanseverlik, aile birliğine önem verme, saygı, hürmetkarlık, kanaatkarlık, sabır, kötü alışkanlıklardan uzak durma, gelenekçilik, şefkat, tasarruflu olma, misafirperverlik, namusluluk, paylaşımcı olma, sorumluluk gibi 18 değer tespit edilmiştir.

Tespit edilen değerlerin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri sayısallaştırılarak bulgular kısmında tablo halinde sunulmuştur. Tespit edilen değerler bulgular kısmında alt başlıklar olarak ele alınıp incelenmiştir. Metin temelli tasnif yapılarak ilgili değerlerin geçtiği ninnilerden alıntılar yapılarak sunulmuştur. Analiz edilen ninnilerde tespit edilen değerler hakkında bulgular kısmında bilgi verilmiş ve bu değerlerin ninniler üzerinden aktarımı yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Tezin bu bölümünde Amil Çelebioğlu'nun “*Türk Ninniler Hazinesi*” kitabında araştırmaya konu olan ninniler tek tek incelenerek içerdikleri değerler tespit edilmiştir. Tespit edilen değerler alt başlıklar dahilinde çözümlenerek incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1

İncelenen Ninnilerin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sıra	Değer	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	Sevgi	1128	79,26
2	Sılayı rahim	76	5,34
3	Doğa Sevgisi	70	4,91
4	Mertlik (Yiğitlik)	40	2,81
5	Vatanseverlik	26	1,82
6	Aile Birliğine Önem Verme	18	1,26
7	Saygı	17	1,19
8	Hürmetkarlık	13	0,91
9	Kanaatkarlık	9	0,63
10	Sabır	9	0,63
11	Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durma	5	0,35

12	Gelenekçilik	3	0,21
13	Şefkat	3	0,21
14	Tasarruflu Olma	2	0,14
15	Misafirperverlik	1	0,07
16	Namurluluk	1	0,07
17	Paylaşımçı Olma	1	0,07
18	Sorumluluk	1	0,07
Toplam		1423	100

İncelenen kitapta yer alan ninnilerin içerdikleri değerlerin frekans ve yüzde oranları araştırmayı daha belirgin hale getirmek amacıyla analiz edilerek Tablo 1’de oransal sıralamaya göre sıralanarak sunulmuştur. Ninnilerin analizleri yapılırken 18 değer tespit edilerek doğrudan veya dolaylı olarak bir değer barındırmayan ninniler araştırmanın güvenilirliği ve objektifliği açısından ele alınmayarak Tablo 1’de ve bulgulara sunulmamıştır. Bu bağlamda incelenen ninnilerde sevgi değerinin ($f=1128$) ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Sevgi değerini sırasıyla sılayı rahim ($f=76$), doğa sevgisi ($f=70$), mertlik ($f=40$), vatanseverlik ($f=26$), aile birliğine önem verme ($f=18$), saygı ($f=17$), hürmetkârlık ($f=13$), kanaatkarlık ($f=9$), sabır ($f=9$), kötü alışkanlıklardan uzak durma ($f=5$), gelenekçilik ($f=3$), şefkat ($f=3$), tasarruflu olma ($f=2$), misafirperverlik ($f=1$), namurluluk ($f=1$), paylaşımçı olma ($f=1$) ve sorumluluk ($f=1$) değerleri izlemektedir.

4.1. Sevgi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

İnsan duygusal bir varlık olmasından kaynaklı karşılaştıklarına karşı duygu besleme eğilimindedir. İnsanın karşılaştıkları onun için önem arz ediyor ise bunlara karşı sevgi beslemektedir. Sevgi, insanın bir şeye, bir kişiye karşı geliştirmiş olduğu muhabbet duygusu veya yakınlık olarak ifade edilebilmektedir (Ayverdi, 2011). Sevgi, insanların birbirleriyle olan münasebetlerinde temel olan ve birbirlerine güven duymalarını, samimi ilişkiler geliştirmelerini sağlayan bir değerdir. Sevgi aynı zamanda insanın ruhsal ihtiyaçlarından biridir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde üçüncü basamakta yer alan

sevgi değeri bu açıdan da önem arz etmektedir. İnsanın yaşayacağı birçok fiziksel rahatsızlığın temelinde de yaşadığı sevgisizlik durumu yer almaktadır. Sevmekten ve sevilmekten yoksun kalmış bir birey çok tehlikeli bir halk olarak tutarsız ve yanlış davranışların kaynağı haline gelebilmektedir (Sönmez, 1994).

Sevginin birçok çeşidi mevcuttur. Vatan sevgisi, tanrı sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, anne-baba sevgisi, sevgiliye duyulan sevgi gibi birçok çeşidi vardır. İnsani değerlerden en önemlisi sevgi değeridir. Çünkü sevgi insanları bir arada tutan ve yardımlaşma, merhamet ve gibi duyguların gelişmesinde önemlidir. Türk toplumunun temelinde yardımlaşma, merhamet gibi değerler çok önemli yer teşkil etmektedir. Bu değerlerin temelinde ise sevgi yatmaktadır.

“Kavak asmadan uzundur,
Asmada biten üzumdür,
Benim oğlum iki gözümdür!
Buldan” (Çelebioğlu, 1995, s. 204)

“Ninni yavrum nar tanesi,
Kafasında durur fesi,
Anasının bir tanesi!
Ninni de yavrum ninni!
Erzurum” (Çelebioğlu, 1995, s. 208)

“Severdim seni ninni
Tastaki ballar gibi,
Eridi yürek yağım,
Bağdaki karlar gibi!
Trabzon” (Çelebioğlu, 1995, s. 295)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde sevgi değeri ($f=1128$) farklı yörelere özgü ninnilerde tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Buldan, Erzurum ve Trabzon yörelerine özgü ninnilerde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. İncelediğimiz ninnilerde Denizli-Buldan yöresine ait birinci ninnide bir annenin oğluna olan sevgisi ifade edilmiştir. Bu sevgi ifadesi “*Benim oğlum iki gözümdür*” şeklide anlatılmıştır. İki gözüm bir deyim olup sevgi ifade etmektedir. Erzurum yöresine ait ikinci ninnide ise “*Annesinin bir tanesi*” şeklinde bir annenin çocuğuna duyduğu sevgiyi anlatmıştır. Trabzon yöresine ait üçüncü ninnide “*Severdim seni ninni*” şeklinde duyulan sevgi ifade edilmiştir.

4.2. Sılayırahim Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Sılayırahim “*Akrabalık bağlarını yaşatmayı, akrabaların birbirini ziyaret etmesini ve iyi ilişkiler kurmasını ifade eden ahlaki terimi.*” (İslam Ansiklopedi). Sılayırahim, bağ, ilişki manasına gelen sıra ve akrabalık ilişkilerini ifade eden rahim sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Sılayırahim Türk toplumunun çok önemli unsurlarından biridir. Sılayırahim insanların akrabalık ilişkilerini sıkı sıkıya bağlı olması ve bu bağı koparmamasıdır. Türk toplumunu diğer toplumlardan ayıran özelliklerinden biridir. Sılayırahim ilişkisinin güçlü olmasının temelinde saygı ve sevgi değerlerinin de çok önemli bir yeri vardır. Sılayırahim ilişkisinin güçlü olmasının temelinde Türk toplumunun dini inancının da etkisi çok büyüktür. Çünkü İslamiyet’te sılayırahimin önemiyle ilgili peygamberin birçok hadisi mevcuttur. Bunlardan bir tanesinde Hz. Muhammed “*Rahim (sıla-i rahim, akrabalık bağı) Rahmân’dan bir bağıdır. Kim bu bağı koparmaz ve akrabasına ulaşırsa, Allah’a ulaşmış olur. Kim de bu bağı koparırsa, Allah ondan rahmetini keser.*” (Tirmizî). Hadiste de görüleceği üzere Hz. Muhammed sılayırahim ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu bu ilişkiye sıkı sıkıya bağlı olmanın ne denli önemli olduğunu ifade etmiştir. İslam dini tüm insanları kardeş olarak gördüğünden bu durum aynı zamanda insanların birbirine insani değerler ölçüsünde saygıyla bakmalarını sağlamıştır. Sılayı rahim ilişkisi aynı zamanda insanlara bazı ödevler de yüklemiştir. İnsanların birbiriyle akrabalık ilişkilerini devam ettirmelerini, akrabalarla fiziki olarak uzak olunsa bile imkânlar ölçüsünde ilişkinin koparılmaması gerektiğini, varsa akrabalarımızın sorunları onları çözme yönünde çaba sarf etmemiz yönünde ödevler yüklemiştir.

“Ninni derim ninnisine,
Aşıp gider emmisine,
Selam söyle dayısına!
Ninni yavrum ninni!
Beypazarı” (Çelebioğlu, 1995, s. 233)

“Ninni balam ninnini,
Hırdaca balam ninnini,
Hoplıyak gidek dayıngile,
Ne diyek dayıngile,
Çöcede payın gelsin!
Kars” (Çelebioğlu, 1995, s. 236)

“Nenni nenni nesine nenni,
Kızım gider yengesine nenni,
Yengesi nazik pek nazik nenni,
Gül doldurmuş çentesine, nenni!
Çankırı” (Çelebioğlu, 1995, s. 280)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde sılayırahim değeri ($f=76$) farklı yörelere özgü ninnilerde tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Beypazarı, Kars ve Çankırı yörelerine özgü ninnilerde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış olmasına karşın yerel ağız özelliklerini gösteren kullanımlar da mevcuttur.

Beypazarı yöresine ait ninnide çocuğun dayısını ziyaret gitmesini ve kendisinden de dayısına selam söylemesini istemektedir. Burada Türk toplumuna ait akrabalık ilişkilerini görmektedir. Burada “*emmi*” kelimesi kullanılmıştır. “*Emmi*” Arapça kökenli bir kelime olup amca anlamına gelmektedir. Anadolu’da çok fazla kullanıldığından Türkçeleşmiş bir kelime haline gelmiştir. Kars yöresine ait incelediğimiz ninnide de dayıyı ziyarete gitmek anlatılmaktadır. Bu yöreye ait ninnide yörenin coğrafi yakınlığından ötürü Azeri Türkçesi kullanımlarının çok olduğu görülmektedir. Ninninin birinci dizesinde balam sözcüğü kullanılmıştır. Balam, çocuk manasına gelmektedir; aynı şekilde “*hırdaca*” sözcüğü küçücük manasına gelmekte, “*çöçe*” sözcüğü ise bazlama manasındadır. Çankırı yöresine ait ninnide ise bir annenin çocuğuna yengesini ziyareti anlatılmıştır. Bu ninnide de çanta sözcüğü yöresel bir biçimde “*çente*” biçiminde ifade edilmiştir.

4.3. Doğa Sevgisi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Sevgi değerinin alt değeri olarak ortaya çıkan doğa değeri, insanlar doğa arasındaki birliktelik ve bağlılığın temel kaynağıdır. İnsanoğlunun yaradılışından öncesine dayanan doğa yaşam döngüsünün ana kaynağını oluşturmaktadır. Yeryüzünde nefes alan, can taşıyan; insan, hayvan, bitki ve daha nice canlı doğanın varlığı sayesinde devamını sürdürmektedir. Doğanın olmadığı bir dünya ve yaşamın sürmesi mümkün değildir (Şahin, 2018). Günümüzde insanların doğaya verdikleri aşırı tahribat, kaynak tüketimleri ve zararlar ekosistemin bozulmasına sebebiyet vererek doğanın dengesini bozarak açlık, kuraklık, aşırı sıcak ve canlı mutasyonlarına sebep vermektedir. Doğanın dengesinin bu şekilde bozulması birçok canlının soyunu tüketme noktasına getirmiştir. İnsanların doğaya hükmetme çabaları kendilerine zarar vermektedir. Nitekim doğanın dengesi bozulabilir ama doğa yok olmaz. Her iki durumda da başta insan olmak üzere canlı yaşamı yok olup soylar tükenir ama doğa yeniden ve yeniden kendini yenileyerek varlığını sürdürmeye

devam edecektir. Bu sebeple doğaya karşı bilinçli olmak ve doğayı korumak elzem olmalıdır.

“Söğüt gibi dal yayasın,
Kavak gibi uzayasın,
Çimenlerde yürüyesin.
Ninni yavrum ninni.
Merzifon” (Çelebioğlu, 1995, s. 137)

“Ninni dağlar, ninni taşlar,
Ayvası dallarda kışlar,
Meyve verir kuru ağaçlar,
Mevla’m yavrum seni bize bağışlar.
Çamlıdere-Ankara” (Çelebioğlu, 1995, s. 109)

“Çıksam dağların başına otursam,
Etrafında güller de bitirsem,
Küçücük kuzuma nennen çekem,
Seni uyutam,
A benim kuzum nennen!
Sorkun-Sandıklı” (Çelebioğlu, 1995, s. 122)

İncelenen ninnilerde doğa sevgisi değeri ($f=70$) birçok yöreye özgü olarak tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntı yapılarak incelenen Karadeniz, İç Anadolu ve Ege gibi üç farklı yörenin ninnileri incelendiğinde Merzifon ve Ankara yörelerinde oldukça sadece ve anlaşılır bir dil kullanıldığı tespit edilmiştir. Sorkun-Sandıklı (Afyonkarahisar’a bağlı) ninnisinde ise yabancı ve eski sözcükler kullanılmamıştır. Fakat Ege yöresinin yerel ağız etkisinden kaynaklı olarak ninni sözcüğü nennen, uyutayım sözcüğü ise uyutam şeklinde kullanılmıştır.

Türkiye sahip olduğu coğrafi konumu gereği zengin bir doğaya sahiptir. Bu durum Türk edebiyatına da yansımış edebi metinlerde sıklıkla işlenmiştir. Türk edebiyatına ve kültürüne bakıldığında birçok metaforun doğa unsurlarıyla oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Türklerin yerleşik yaşama geçmeden önceki göçe yaşam tarzları da doğa ile iç içe olduklarını ve doğayla bütünleştiklerini kanıtlar niteliktedir.

İncelenen ninnilerde doğa sevgisi değeri sıklıkla işlendiği tespit edilmiştir. Amasya iline bağlı Merzifon ilçesine özgü şiirde söğüt, ağaç, çimen gibi doğa unsurları işlenerek bebeğe doğa sevgisi nakşettirilmek istenmiştir. Karadeniz bölgesinin zengin doğa yapısı yöre

insanının doğayla bütünleşmesine edebi ve kültürel yapısına nüfuz etmiştir. Ankara yöresine özgü verilen ninnide ise ağaç gibi doğa unsurları değil dağ, taş gibi unsurlardan bahsedilmiştir. İç Anadolu bölgesi, Karadeniz bölgesine nazaran daha kurak ve sıcak bir yapıda olduğu için anne ninnide yaşadıkları coğrafi bölgeyi nitelemiş ve çocuğuna yaşadığı bölgenin doğa sevgisini kazandırmayı amaçlamıştır. Afyonkarahisar’a bağlı Sorkun ilçesinin Sandıklı Köyü ninnisinde ise anne çocuğunun büyüüp onun her yanına çiçek yetiştirmeyi hayal etmektedir. Çiçek özünde Isparta şehri ile bütünleşmiştir fakat kültürel etkileşimde ve Afyonkarahisar ile Isparta illerinin yan yana olmasından ötürü Afyonkarahisar’da da çiçek yetiştirilmekte ve bu durum Afyonkarahisar halkının da kültürüne işlenmiştir. Verilen her üç ninni örneği ve incelenen kitapta yer alan ninnilerde doğa sevgisi çocuklara kazandırılmak istenmiştir. Doğa sevgisi kazandırılırken ise anlatıcı, bilhassa anne yaşadığı coğrafi bölgeyi baz alarak bu değeri çocuğuna aktarmak istemiştir. Bu şekilde yaşadığı bölgeyi ve doğayı tanıyıp seven çocuklar yetiştirilmek istenmiştir.

4.4. Mertlik (Yiğitlik) Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Ayverdi (2011)’ye göre mertlik; haksızlıklar karşısında durabilmek, tehlikeli ve zor işlerden korkmamak, göz peklik, korkusuzluk ve babayiğitlik anlamlara gelmektedir. TDK (2019)’ye göre ise yiğit olma durumu, yiğitçe davranış, cesaret ve yürekli olarak tanımlanmaktadır.

Savaşçı bir topluluk olan Türklerde mert insanlar her zaman baş üstünde tutulmuş ve bu insanlara değer verilmiştir. Türk insanlarındaki bu mertlik anlayışı mazlumları ezme, zayıflara karşı güç kullanma şeklinde değil düşmanla korkusuzca cenk etme, zalimin ve haksızlıkların karşısında durma, mazlumları, vatanını ve milletini koruma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Türk insanlarının mertliği Türk ve yabancı birçok destana konu olmuştur. Bu destanlarla Türk insanın yiğitliği, kahramanlığı, gözü pekliği her zaman vurgulanmış ve Türk insanı övülmüştür. Bu sebeple Türkler tarih boyunca her zaman yardıma ihtiyacı olan insanlara ve milletlere koruyuculuk, kollayıcılık yaparak mertliğini göstermiştir.

“Tüfengi omuzunda geliyor yiğit,
Yolları kana boyamış gidiyor yiğit,
Uyu güzel yavrum büyü ninni,
Sana kırma tüfeng alayım mı?
Türkmen ninnisi” (Çelebioğlu, 1995, s. 153)

“Eski mahramanın saçığı,

Yeni mahramanın çiçeği,
Senin baban askerlerin koçağı!
Ninni yavrum ninni ninni!
Örencik-Ankara” (Çelebioğlu, 1995, s. 271)

“Dağlarda atlar,
Yan yana otlar,
Koç koç yiğitler,
Hep sana kurban!
Urfa” (Çelebioğlu, 1995, s. 215)

İncelenen ninnilerde mertlik değeri ($f=40$) birçok yöreye özgü farklı ninnilerde tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntı yapılarak seçilen dört farklı yöreye ve kültüre özgü ninnilerde dil kullanımı olarak Urfa ve Türkmen ninnilerinde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış, eski veya kullanılan herhangi sözcüklere yer verilmemiştir. Türkmen ninnisinde geçen “*Tüfeng*” sözcüğü ise yerel ağız özelliği değil; tüfek kelimesinin ilk halidir. Etimolojik olarak ele alındığında Osmanlı askerlerinin elindeki bu silahı, günümüzde Tunceli yöresi halkı olarak bilinen Dersimliler ilk olarak 18. yüzyıl dönemi baskınlarında köylülerin üzerine açılan ateş vasıtasıyla görerek birbirlerini askere karşı ikaz etmeye çalışan komşu aşiretler, bu aleti nasıl isimlendireceklerini hiç bilemediklerinden bu yepyeni silah için "ucundan ateş saçan, tuf diye ses çıkaran demir bir boru" betimlemesini kullanmışlardır. “*Tüfeng*” kelimesinin Dersimlilerin kullandığı "tuf" nidası ile, Zazaca'da ses anlamına gelen "veng" kelimelerinin kaynaşmasıyla ortaya çıktığına dair teori bu rivayete dayandırılmıştır (Aygün, 2010). Ankara ninnisinde ise anlaşılır fakat sade olmayan bir dil kullanılmıştır. Ninnide geçen “*mahraman*” kelimesinin Türk Dil Kurumu ve incelenen diğer Türkçe sözlüklerde anlamı tespit edilememiş, Wikipedia çevrim içi sözlükte İran'da bir köy olarak geçtiği bilgisi verilmiştir.

Ninniler incelendiğinde mertlik değerinin erkeklerle özdeşleştirilerek verildiği anlaşılmaktadır. Ağaç yaşken eğilir atasözünde olduğu üzere çocukların yetişme çağında cesaretlerini kırmak, çocukları sürekli olumsuz ve aşağılayıcı sözlerle küçümsemek, baskı altında tutmak çocukları olumsuz yönde etkileyerek kendilerine ve çevrelerine güvenmeyen, korkak ve çekingen nesillerin yetişmesine sebep olur. Bu sebeple Türk insanının karakteristik özelliklerinde biri olan mertlik değeri daha çocuklar beşikteyken onlara kazandırılır. Bu sebeple mertlik ninnilerde de sıklıkla işlenen bir değerdir. Türkmen ninnisinde anne oğlunun büyüüp yiğit bir genç olmasının ve yiğitliğiyle nam salmasının

hayalini kurmaktadır. Ankara ninnisinde anne oğlunun, eşi gibi asker ve mert olmasının hayalini kurmaktadır. Türk kültüründe askerlik mertlik ile bağdaşan ve çok değer verilen bir meslektir. Anne de bundan ötürü gurur duyduğu eşi gibi oğlunun büyüdüğünde asker olmasını, mert ve cesur olmasını istemektedir.

4.5. Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Güngör (1995)'e göre vatan çeşitli dönemlerde farklı tanımlamalarla yapılsa da bu tanımlarda ortak nokta; bir milletin üstünde yaşadığı toprak parçası olmasıdır. Vatanseverlik ise milleti oluşturan bireylerin ortak duygular çerçevesinde vatani için özveride bulunmasıdır. Türk milletin tarihi nice vatansever kahramanın hikâyeleriyle doludur. Bu sebeple vatanseverlik değeri çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Vatanseverlik değerinin önemli olmasının bir diğer sebebi ise bu değeri tam manasıyla benimsemiş vatandaşları yetiştirmektir. Zira millet bilincinin canlı tutulması ve vatanına bağlı bireylerin yetişmesi vatanseverlik değerini benimsemekle mümkün olmaktadır. Türk kültüründe ve dininde vatanseverlik değerine bağlı olarak şehitlik mertebesi çok kutsaldır. Canını hiçe sayarak toplum birliğine, haklara saldıranlara, istiklale saldıranlara karşı düşmanla savaşanlara verilen bu mertebe vatanseverlik değerinin önemini de ön plana çıkarmaktadır (Demir, 2019).

“Al sancağın altında,
Ya şehit ol ya gazi,
Vatan asker istiyor,
Kan muzaffer istiyor!
Ninni yavrum ninni!
Bandırma” (Çelebioğlu, 1995, s. 166)

“Benim oğlum büyüyecek,
Büyüyüp de er olacak,
Düşmanları öldürecek,
Vatanını güldürecek.
Kastamonu” (Çelebioğlu, 1995, s. 167)

“Ninni diyem uyutam,
Öveliyem büyüten,
Yemeğini yedirem,
Askere de gönderem!
Ninni de gülüm ninni!

Malatya” (Çelebioğlu, 1995, s. 171)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde aile birliğine önem verme değeri ($f=26$) farklı yörelere özgü ninnilerde tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Bandırma, Kastamonu ve Malatya yörelerine özgü ninnilerde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış olmasına karşın yerel ağız özelliklerini gösteren kullanımlar da mevcuttur. Malatya yöresine ait ninnide vatansever bir Anadolu kadınının erkek çocuğunu büyütüp yetiştirip askere göndermek isteği ifade edilmiştir. Anadolu insanının kadınıyla, yaşlısıyla, çocuğuyla vatanına ne kadar bağlı olduğu yaşanan birçok badireyle sabittir. Özellikle ninnilerde vatanseverlik değerlerine rastlanması olağandır. Ninnide Malatya yöresine dilsel özellikler karşımıza çıkmaktadır. Dize sonlarında yer alan “..... uyutam, büyüten, yedirem, gönderem” ifadeler bu durumu örneklendirmektedir.

Bandırma, Kastamonu ve Ankara yörelerine ait bu ninnilere baktığımızda Türk toplumunda çok önemli yeri olan askerlik, vatan, şehitlik ve gazilik kavramlar çerçevesinde vatanseverlik değeri işlenmiştir. Bu durum Türk toplumunun kültüründe vatanseverlik değerinin ne denli önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir.

4.6. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Aile; milli beraberlik ve bütünlüğün devamını sağlayan, kültürün ve dilin kuşaktan kuşağa geçmesini sağlayan toplumun temel yapı taşı olan kurumdur. Ayverdi (2011)’ye göre aynı evde yaşayan, karı, koca, çocuk ve diğer büyüklerin oluşturduğu topluluktur. Aile kurumu çekirdek ve geniş olma biçimine göre iki gruba ayrılmaktadır. Türk toplumu eskiden anne, baba, çocuklar, dede ve nine gibi soybağına dayalı geniş aile yapısına sahipken bu yapı günümüzde kadınların iş hayatına atılması, refah seviyesinin yükselmesi, akrabalık ilişkilerinin bozulması, teknolojik gelişmeler ve aşırı özgürlük düşüncesi gibi sebeplerden ötürü evrilerek anne, baba ve çocuklardan oluşan küçük aile yapısına dönüşmüştür.

Avrupa ve Amerika ülkeleri gibi Batılı ülkelerde yaşanan ahlaki, kültürel ve yaşam şartlarındaki bozulmalar ilk olarak aile kurumunu etkilemekte ve bu kurumu çökertmektedir. Çekirdek aile yapısı bu ülkelerde git gide bozularak tek başına yaşama, beraber yaşama gibi yaşam felsefelerini beraberinde getirmektedir. Bu yaşam felsefesi film ve kitaplarda tüm toplumlara yayılmakta insanları etkilemektedir. Türk toplumu henüz bu aşamada olmayıp aile yapısı değerli ve aile ilişkilerini önemli görmektedir. Bazı yörelerimizde de geniş aile yapısı hala varlığını sürdürmektedir. Bu durum Türk toplumunun çocuğuyla, yaşlısıyla birbirlerine değer verdiklerini ve kenetlendiklerini göstermektedir.

“Dağdan tavşan kovarım,
Düştüm dizim ovarım,
Anne beni evlendir,
Komşu kızı severim, ninni!
Ankara” (Çelebioğlu, 1995, s. 158)

“Dağları budamışlar,
Gülü çok olsun diye.
Odalar hep döşenmiş,
Yavrum gelin olsun diye!
Kastamonu” (Çelebioğlu, 1995, s. 158)

“Horhopun olsun oğlum,
Gül topun olsun oğlum,
Sıra söğüt dibinde,
Düğünün olsun oğlum.
Erzurum” (Çelebioğlu, 1995, s. 158)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde aile birliğine önem verme değeri ($f=3$) farklı yörelere özgü ninnilerde tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Ankara, Kastamonu ve Erzurum yörelerine özgü ninnilerde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış olmasına karşın günümüz dil yapısına uymayan basit kullanım hataları da mevcuttur. “*Düştüm dizim ovarım,*” sözünde dilin gramer yapısı basit düzeyde zedelenmiştir. Zira sözün doğru kullanımında dizim sözcüğü=dizimi şeklinde olması gereken kullanımdan ninninin ahengini sağlamak amacıyla farklı kullanılmıştır. Bu kullanıma doğrudan bir dil hatası ya da yerel ağız etkisi demek yerinde olmayacaktır. Nitekim edebi metinlerin çoğunda bu tür dil kullanımlarına denk gelinmektedir. Erzurum ninnisinde yer alan “*horhopum*” sözü ise yöreye özgü, erkek çocuklar için kullanılan bir sevgi sözüdür.

Ninniler incelendiğinde Ankara ve Erzurum ninnilerinde anne, erkek bebeğinin büyüyüp kendisinden kız isteyeceği günlerin hayalini kurmaktadır. Kız isteme geleneği Türk toplumunda aile ve akrabalar aracılığı ile yapılmaktadır. Türk toplumunda kişi tek başına kız istemeye gitmez, tek başına evlenmez. Bu ailenin ve akrabaların yardımı ile olur ve birey de geleneğe uyar. Aynı şekilde aile de erkek çocuğun yaşı büyüyünce kendisine kız

istemeleri gerektiğini bilir ve bu görevini yerine getirir. Bu durum aile ve bireyin birbirlerine verdikleri karşılıklı değer ve önemi yansıtmaktadır.

Ankara ve Erzurum ninnilerinin bir benzeri olarak Kastamonu ninnisinde anne, kız çocuğunun büyüüp gelin olacağı günlerin hayalini kurarak bebeğine ninni söylemektedir. Türk geleneğinde kızlar için erkek bakılması gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Fakat anne ve baba evlenecek olan kızları için çeyiz biriktirerek geleceği için hazırlık yapmakta ve evlendiğinde rahata ermesini istemektedir.

4.7. Saygı Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Saygı, bireyin karşısındakine yaşından, bilgi birikiminden, değerli olmasından kaynaklı göstermiş olduğu ölçülü davranma biçimidir. Ayrıca bireyin karşısındakini yetenekleriyle, noksanlıklarıyla olduğu gibi kabul etmedir (Pighin, 2005). İnsanın sosyal bir varlık olması ve bu durumun onun topluluklar halinde yaşamasını gerekli kılmıştır. Bir topluluğu oluşturan bireylerin sahip olması gereken önemli değerlerden biridir saygı değeri. Çünkü topluluk her ne kadar bir bütünü ifade etse de içinde birçok farklı parçayı da barındırmaktadır. Bu durumun karmaşa halini almaması için bireylerin birbirine ve değerlerine saygı duyması gerekmektedir. Birbirinin değerine saygı duymayan topluluklarda kaos eksik olmamaktadır.

“Oğlanın haylazı hoca geze,
Kızın onmazı koca geze,
Böyle oğlan da atayı üze,
Son vakitte perişan kalır!
İsparta” (Çelebioğlu, 1995, s. 51)

“Dandini dandini danana,
Selam gönder anana,
Eziyet etme halana.
Nenni yavrum nenni!
Konya” (Çelebioğlu, 1995, s. 49)

“Karşı karşı ayvalıklar,
Suda oynar balıklar,
Oğlum abdest alacak,
Havlu tutun halayıklar!
İstanbul” (Çelebioğlu, 1995, s. 220)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde aile birliğine önem verme değeri ($f=17$) farklı yörelere özgü ninnilerde tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Isparta, Konya ve İstanbul yörelerine özgü ninnilerde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış olmasına karşın yerel ağız özelliklerini gösteren kullanımlar da mevcuttur. Isparta yöresine özgü ninnide yer alan “geze, üze” gibi sözcük kullanımları gezmek, üzmemek sözcüklerinin yörenin yerel ağız etkisi oluşturulmuştur.

Türk kültüründe büyüğe saygı çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Nitekim bu durum da birçok edebi türde işlenmiştir. Ele alınan ninnilere bakıldığında Isparta ve Konya yöresine özgü ninnilerde daha çok büyüğe saygı duyulması gerektiği ve onların üzülmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Çünkü Türk kültüründe ataya saygı çok mühimdir. İstanbul yöresine ait ninnide ise cariyelerin abdest alan çocuğa havlu tutması ve saygıda kusur etmemesi ifade edilmiştir.

4.8. Hürmetkarlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Hürmetkarlık kelime olarak saygı ile çok karıştırılmakta veya aynı kabul edilmektedir. Saygı bir kimseye bir şeye karşı özenli ve dikkatli davranmak olarak bilinirken hürmetkarlık ise daha çok bir kimseye veya bir şeye hizmet etme olarak karşımıza çıkar. İki kavram arasındaki bu ince çizgi aynı olarak ele alınmalarına sebep olmaktadır. Türk kültüründe büyüklere hürmette bulunup hizmet etmek, isteklerini yerine getirmek önemli bir değer olarak kabul edilmektedir.

“Ninni yavrum ninni e, e, e,
Uyutayım büyüteyim e, e, e,
Anasına su taşısin e, e, e,
Babasına odun kessin e, e, e,
Tarlalara gitsin e, e, e,
Hayvanları gütsün e, e, e,
Büyüsün çalışsin e, e, e,
Dağlara taşlara gitsin e, e, e,
Gelincilik oynasın e, e, e,
Çelik çomak oynasın e, e, e,
Ninni yavrum ninni e, e, e!
Tekirdağ” (Çelebioğlu, 1995, s. 164)

“Ninnisine ninnisine,
Ninni çeker kendisine,

Çifte havlu omuzunda,
Hizmet eder emmesine!
Emenek” (Çelebioğlu, 1995, s. 236)

“Ninnisine ninnisine,
Ninni çalar kendisine,
Sığamış beyaz kollarını,
Kahve pişirir dedesine!
Sille” (Çelebioğlu, 1995, s. 236)

İncelenen ninnilerde hürmetkarlık değeri ($f=13$) on üç ninnide tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Tekirdağ, Emenek ve Sille yörelerine özgü ninnilerde sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Ninnilerde günümüzde kullanılmayan eski kelimeler ve yerel ağız özelliğine bağlı olarak ortaya çıkan sözcükler yer almamaktadır.

Tekirdağ yöresine özgü ninnide çocuğun büyüyerek anne ve babasına işlerde yardımcı olması vurgulanmaktadır. Ninnide açıkça cinsiyet belirtilmemesine karşın ninni analiz edildiğinde erkeklerin yapabildiği odun kesmek, hayvan gütmek, dağlara taşlara gitmek gibi işlerden bahsedilerek erkek çocuğa göndermede bulunulduğu anlaşılmaktadır. Emenek ninnisinde de çocuğun büyüüp emmesine (amcasına) hizmet etmesi, Sille ninnisinde ise çocuğun dedesine kahve pişirerek hürmette bulunmasına vurgulanmıştır. Genel olarak ele alındığında, ninnilerde çocuğun aile ve akraba büyüklerine hizmet edip hürmette bulanarak takdirlerini alması amacı ön plana çıkmaktadır.

4.9. Kanaatkarlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Arapçadan dilimize geçmiş olan kanaat sözcüğü elindeki durumdan hoşnut olma, onunla yetinme fazlasını istememe gibi anlamlara gelmektedir. Kanaatkarlık ise azla yetinme, elindekilere razı olma durumudur (TDK, 2019). Kanaatkarlık özü itibariyle açgözlü olmama, doyumsuzluk gibi olumsuz insan özelliklerine karşıt gelir. İnsanoğlu yaradılışı gereği ihtiyacı olmasa dahi her şeyin daha fazlasını istemeye meyillidir. Bu meyil insanlara hatalar yaptırmakta, insan ilişkilerini bozarak insanların hem kendilerine hem çevrelerine hem doğaya zarar vermelerine sebep olmaktadır. Dünya tarihi açısından bakıldığında savaşların ve ölümlerin genel sebebi kanaatsizlik yani hep daha fazlasını istemedir. Oysaki insanlar kendileri yeter düzeyde her şeyden faydalanır ve kanaat getirirse daha demokratik ve modern bir dünya anlayışı ortaya çıkacaktır. Fakat insanların birçok değer gibi kanaatkarlık değerinin içini de boşaltmaları, ailelerin çocuklarına gerekli değerleri

aktarmamaları, eğitim kurumlarının eğitimden ziyade öğretimle sınırlandırılması açgözlü, doyumsuz ve bencil insan tiplerinin yetişmesine sebebiyet vermektedir.

Türk toplumu açısından bakıldığında “*Kanaat*” sözcüğünü insanlar, eğitim kurumlarında öğretmenin isterse sözlü notu gibi verebileceği bir çeşit puan olarak bilmektedirler. Hayatın her aşamasında olması gereken kanaatkârlık değeri Türk kültürüne “*aza tamah etmeyen çoğu bulamaz, azla yetinmeyen çoğu bulamaz, bir yiyip bin şükretmek*” gibi atasözleriyle yansımaya karşın bunun toplumda yansımaya pek denk gelinmemektedir. Kanaatkarlık Türk toplumunun bağlı olduğu İslam inancında da özellikle vurgulanmakta ve gerek Türk gerek diğer toplumlar olsun tüm kültürlerde üstünde durulması ve aktarılması gereken öncü değerlerdendir. Kanaat etmeyi bilmeyen insanlarda ve toplumlarda bencillik, açgözlülük, doyumsuzluk, kin, haset ve düşmanlık gibi istenmeyen insan özelliklerinin yanı sıra biyolojik olarak da obezite gibi çeşitli hastalıklar ortaya çıkabilmektedir. Zira kanaat etme sadece inanç gereği şükretme gibi dar kalıplarla sınırlandırılmamalıdır. Kanaatkarlık insan yaşamının her aşamasında olmalıdır.

“Dandini dandini danası,
Bir oğlan doğurmuş anası,
O da Huda’nın vergisi.
Hu, hu, hu!...
Isparta” (Çelebioğlu, 1995, s. 41)

“Nerden geldin? Oynamadan!
Sokakları boylamadan,
Seni Allah bize vermiş,
Aramadan soylamadan.
Ninni kuzum, sana ninni!
Konya” (Çelebioğlu, 1995, s. 42)

“İnce’leğin unu aktır,
Seni bize veren Hak’tır,
Seni arayanlar çoktur.
Ninni yavruma, ninni!
Çay-Afyon” (Çelebioğlu, 1995, s. 42)

İncelenen ninnilerde kanaatkarlık değeri ($f=9$) dokuz ninnide tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntı yapılarak üç farklı yöreden seçilerek verilen yukarıdaki ninni örneklerinde oldukça sadece ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Ninnilerde eski Türkçeye özgü kelimeler,

yerel ağız etkisiyle söylenen kelimeler veya yabancı sözcükler yer almadığı tespit edilmiştir. Derlenen ninniler eski olmalarına karşın dil kullanımı açısından ninni diline ok uygundur ve standart bir Türkçe ile söylenmişlerdir.

Ninniler incelendiğinde tıpkı verilen örnek ninnilerde olduğu gibi genel olarak anne ve babanın Allah'ın kendilerine bir çocuk bağışlamaları vurgulanmıştır. Uzun süre boyunca çocuğu olmayan anne ve babalar modern ve geleneksel her türlü yola başvurarak çocuk sahibi olmaya çalışmaktadırlar. Anne ve baba uzun süre çocukları doğmadığı için Allah tarafından kendilerine bir çocuk verilmesi için sürekli dua ederler. Allah tarafından kendilerine bir çocuk verildiğinde ise buna kanaat getirerek Allah'a şükranlarda, adaklarda, kurbanlarda bulunurlar. Verilen ninni örneklerinde de Huda, Allah, Hak isimleri ile Allah yad edilmiş ve çocuk için kanaat getirilmiştir. Nitekim can alıp verme, yaratma Allah'ın gücü ve kudreti nezdinde olduğu için kimi insanın ilk kimi insanın son limanıdır. Ninniler aracılığı ile anne ve babaların çocuklarına kanaat getirmeleri mesajı verilmek istenmiştir.

4.10. Sabır Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Sabır, insanın yaşamında karşılaştığı zorluklara karşı gösterdiği dayanma gücüdür (Ayverdi, 2011c). İnsanın yaşamı boyunca problemlerle karşılaşması kaçınılmazdır. Bu problemlerin çözebilmesi ise bu durumu soğukkanlılıkla karşılayıp çözebilme sabrını göstermekle olmaktadır. Türk toplumunda sabırlı olmakla ilgili tavsiye edici atasözlerimiz de mevcuttur. *“Sabreden derviş muradına ermiş, sabrın sonu selamettir, sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.”* Bu tip atasözlerinin sayısını uzatabiliriz. Bu örneklerden de görüleceği üzere toplumumuzda sabır değerinin önemi görülmektedir. İnsan toplumla iç içe yaşadığından kaynaklı olumlu veya olumsuz birçok durumla karşı karşıya gelebilmektedir. Bu durumun insan yaşamında problem çıkarmaması için bu durumlar karşısında sabırlı olması şarttır. Çünkü insanın yaşanan bu durumlar karşısında soğukkanlılık göstermemesi onun açısından problemlerin kronikleşmesine sebep olmamaktadır. Sabır bir bakıma dini bir yön de içinde barındırmaktadır, neredeyse dinlerin tamamında sabır önemli bir değer olarak tanımlanmıştır. Türk kültüründe sabrın bir değer olarak tanımlandığını 14. yüzyıl olarak görmekteyiz. Bu yüzyılda oluşturulmuş mesneviler, o dönemin ruhuna uygun değerlerin etkisiyle içerisine birçok didaktik unsuru barındırmakta ve sabır da bu değerler arasında yer almaktadır. Türk kültürünün şekillenmesinde en önemli unsurlardan biri olan İslamiyet'te de sabrın önemini fazlasıyla görmekteyiz. Allahutaala'nın 99 ismi içinde “sabur” ismi de yer almaktadır. Yani Allahutaala kullarını yaptıkları hatalar karşısında

hemen cezalandırmaz ve sabreder. Bu sebeple sabır Allah’a nispet edilen güzel bir isim ve sonsuz bir özellik olarak da ifade edilmektedir.

“Dandini dandini danadan,
Vazgeçilmez anadan,
Sen sabır ver yaradan.
Ninni yavrum ninni!
Konya” (Çelebioğlu, 1995, s. 106)

“Çıktım erik dalına ninni,
Baktım gurbet yoluna ninni,
Gurbete bakmak güç imiş ninni,
Sabır ver Allah kullarına ninni!
Mini mini yavrum ninni,
Güzel yavrum yavrum ninni!
Isparta” (Çelebioğlu, 1995, s. 330)

“Elmalı’dan çıktım yayan,
Dayan hey dizlerim dayan,
Emmim atlı dayım yayan!
Nenni bebek nenni!
Bademköy-Urfa” (Çelebioğlu, 1995, s. 310)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde sabır değeri ($f=9$) farklı yörelere özgü ninnilerde tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Konya, Isparta ve Bademköy-Urfa yörelerine özgü ninnilerde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış olmasına karşın yerel ağız özelliklerini gösteren kullanımlar da mevcuttur.

Konya yöresine ait ninnide dil sade ve anlaşılır bir biçimde kullanılmıştır. Allah’tan zor durumlar karşısında dayanmak için sabır dilenmektedir. Türk kültüründe sabır her zaman Allah’tan dilenerek zorluklar aşılmaya çalışılmaktadır. İncelemiş olduğumuz Isparta yöresine ait ninnide gurbete birinin yolu gözlenmektedir. Onun döneceği gün sabırla beklenmektedir. Gurbet yollarını gözleyen kişi sabrı Allah’tan dilemektedir. Bademköy-Urfa yöresine ait ninnide köken olarak Arapça olan emmi kelimesi kullanılmıştır. Bu kelime amca anlamına gelmekte olup Anadolu’nun birçok yerinde kullanılmaktadır. Bu yöreye ait ninnide ise gidilen yolun zorlukları karşısında yaşanan acıya dayanıp sabır göstermesi anlatılmıştır.

4.11. Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Alışkanlık sözcüğü anlam olarak eğitim bilimlerinde otomatikleşen davranış olarak geçmektedir ve psikomotor davranışları ifade eder. TDK (2019)'ye göre ise bir şeye alışmış olma duruma, huy olarak tanımlanmaktadır. TDK'nin tanımına göre alışkanlık psikomotor ve duyuşsal davranışları ifade etmektedir. Eğitim bilimlerinde veya Türk Dil Kurumunda farklı tanımları bulunan alışkanlık sözcüğünün toplum açısından iyi ve kötü ayrımları vardır.

İyi alışkanlıklar toplumun istediği davranış biçimlerini ifade etmektedir. İyi alışkanlıkların kişiyi daha ahlaklı ve saygın bir insan yaptığı; kötü alışkanlıkların ise kişiyi ahlaksız ve değersiz yaptığına inanılmaktadır. Bu sebeple bireyler iyi alışkanlıklara sahip değerlerle donanıp toplumda yer edinmeyi istemektedir. Aynı şekilde toplumu oluşturan aile, akraba ve çevreler de iyi alışkanlıklara sahip çocuklara sahip olmak isterler ve bununla onur duyarlar. Bu sebeple aileler çocuklarını yetiştirirken kötü alışkanlıklardan uzak durmaları yönünde onları yetiştirip eğitirler. Fakat iyi ve kötü alışkanlıklar toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Bir topluma özgü iyi bir alışkanlık başka bir toplumda uygunsuz veya kötü olabilmekte; kötü bir alışkanlık ise iyi bir alışkanlık olarak kabul edilebilmektedir.

“Ninni desem beni yakar,
Beşiğinde güller kokar,
Kötü sözler hatır yıkar.
Ninni yavrucağım ninni!
Gaziantep” (Çelebioğlu, 1995, s. 51)

“Yola çıktım yol ıssız,
Para buldum yazısız,
Olma oğlum hayırsız.
Uyu yavrum ninni,
Büyü yavrum ninni!
Ula-Muğla” (Çelebioğlu, 1995, s. 52)

“Kale kaleye karşı,
Kalenin içi çarşı,
Etme bu kötülüğü,
Dosta düşmana karşı.
Nenni de yavrum nenni!

Çorum” (Çelebioğlu, 199, s. 50)

İncelenen eserde yer alan ninnilerde kötü alışkanlıklardan uzak durma değeri ($f=5$) ile ilgili beş ninni tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan hareketle yukarıda verilen farklı yörelere özgü ninni örneklerinde oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış, günümüzde kullanılmayan eski sözcükler ve yerel ağız özellikleri kullanılmamıştır.

Ninniler incelendiğinde ortak bir anlayış ile çocuğa büyüdüğünde hayırsız olmaması yönünde nasihatlerde bulunulmuştur. Gaziantep ninnisinde büyüğe kötü söz söylenmemesi, Muğla yöresinde büyüdüğünde hayırsız olunmaması, Çorum ninnisinde dosta düşmana karşı büyüklerin rezil edilmemesi gibi kötü alışkanlıklardan uzak durulması tembihlenerek hayırlı ve istenen bir evlat olunması tembihlenmektedir. Türk toplumunda bu türden davranışlar kötü alışkanlık sayılarak toplum tarafından reddedilmekte ve karşı çıkmaktadır. Bu sebep incelenen ninnilerde anne çocuğunun topluma aykırı kötü alışkanlıklardan uzak durması için ninnilerle kendini ifade etmektedir.

4.12. Gelenekçilik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Gelenek, TDK (2019)’ye göre bir toplumda bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan, töre ve davranışlar olarak geçmektedir. Akın ve Kavan (2019)’a göre ise bir toplumun temel yapı taşı oluşturarak, kültürü şekillendiren ana unsurlardır. Türk kültürü çok geniş bir coğrafyaya ve eski dönemlere dayandığı için zengin bir gelenek yapısına sahiptir. Bu gelenekler nesilden nesile aktararak günümüze değin kimi zaman kendini koruyarak kimi zaman varyasyonlara uğrayarak günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.

“Mor koyunun yünü var,
Bugün günlerden Pazar,
Oğlum bugün uyursa,
Dedelere mumum var!
Ninni yavrum ninni!
Erzurum” (Çelebioğlu, 1995, s. 337)

“İrgalan dedim ırgalan,
Dibine serdim yorgan,
Benim oğlum uyursa,
Kesirim çifte kurban, ninni!
İznik” (Çelebioğlu, 1995, s. 337)

“İrgalan dedim ırgalan,
Dibine serdim yorgan,
Hele yavrum yürüsün,
Kesirim çifte kurban, ninni!

Giresun” (Çelebioğlu, 1995, s. 337)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde gelenekçilik değerin (f=3) üç yöreye özgü ninni ile yer aldığı tespit edilmiştir. İncelenen kitapta Erzurum, İznik ve Giresun yörelerine özgü tespit edilen üç ninni verilmiştir. Ninniler incelendiğinde her üç ninni de sade ve günümüz Türkçesine özgü anlaşılır bir dil kullanıldığı tespit edilmiştir. İznik ve Giresun yörelerinin ninnilerinde yer alan “ırgalan” sözcüğü ortak sözcük olarak geçmektedir. Günümüzde daha çok argo konuşma esnasında veya tartışmalarda kullanılan “beni ırgalanamaz” sözündeki sözcükten gelmektedir. Günümüzde daha çok beni ilgilendirmez anlamında kullanılmasına karşın asıl anlamı “sarsılmak, sallanmak (TDK, 2019)” demektir. İlgilenmek, ilgilenmemek anlamında yanlış kullanımı binaen ninnilerde çocuk için “sallan” anlamı ile doğru kullanılmıştır.

Erzurum yöresine özgü ninnide anne çocuğuna dedesine saygıda bulunmasını nakşetmektedir. Büyüklere saygıda bulunmak ve önemsemek Türk kültürünün köklü geleneklerinden birisidir. Büyüklere karşı bacak bacak üstüne atmak, onların yanında söze çokça karışmak gibi davranışlar olumsuz karşılanmaktadır. Zira aile ve akraba büyüklerine karşı yanlış sayılmaktadır.

İznik ve Giresun yörelerine özgü ninniler incelendiğinde neredeyse aynı oldukları anlaşılmaktadır. Yöreler birbirlerine uzak oldukları için birbirlerinden etkilenme olarak değil aynı ninninin diğer yöreye anlatıcılar tarafından taşınmış olması muhtemel gözükmektedir. Ninniler incelendiğinde hem İslam hem Türk kültürünün bir parçası olan kurban kesme geleneği işlenmiştir. Güzel bir olay için veya kazadan, beladan kurtulmak için insanlar adakta bulunarak kurban keserler. Bu kurbanın kendilerini koruyacağına inanılmaktadır. İslamiyet’ten öncesi Türk devletlerinde de ayinlerde, düğünlerde, zaferlerde kurbanlar kesilir Tanrı’ya sunulurken insanlar yedirilir, içirilirdi. Bu toplum içinde yardımlaşma ve dayanışmayı sağladığı gibi aç ve kimsesiz insanların doyurulmasını da sağlardı. İznik ninnisinde anne, çocuğunun uyuması durumunda; Giresun ninnisinde ise anne çocuğunun yürümesi durumunda adakta bulunarak kurban keseceklerini belirtmektedirler.

4.13. Şefkat Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Şefkat, temelinde merhamet, sevgi ve yardımseverlik duygularının olduğu olumlu bir duygu ve davranış şeklidir. Genellikle şefkatli olmak ile merhametli olmak birlikte kullanılan erdemlerdir. Net bir şekilde bu iki erdemi birbirinden ayırmak pek de kolay değildir. Türk toplumunda düşküne şefkat göstermek, ihtiyacı olana yardım eli uzatmak bir karakter haline gelmiştir. Tabiata baktığımızda bile doğal yaşamda bile canlılar arasında bir şefkat durumu gözükmemektedir. Bir bakıma şefkatli olmak çevreye duyarlı olmayı da gerektirmektedir.

“Ninni demek ar olmaz,
Mümin kalbi dar olmaz,
Ana şefkatsiz olmaz.
Uyusun yavrum ninni!
Kastamonu” (Çelebioğlu, 1995, s. 51)

“Ninni desem dağ yol olur,
Dikenler hep gül olur,
Melekler onu korur,
Ninni yavrum ninni!
Konya” (Çelebioğlu, 1995, s. 43)

“Ninni demek ar olmaz,
Yiğit kalbi dar olmaz,
Anne şefkati solmaz.
Uyu benim yavrum ninni!
Kastamonu” (Çelebioğlu, 1995, s. 51)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde sorumluluk değeri ($f=3$) ile ilgili farklı yörelere ait üç ninni tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Kastamonu yöresine özgü iki ninni ve Konya yöresine ait bir ninni tespit edilmiş olup oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Konya yöresine ait ninnide bir annenin çocuğunun melekler tarafından korunup kollanmasını ve şefkat gösterilmesini dile getirmiştir. Melekler ulu varlıklar olup hep iyiliğin, şefkatin timsali olmuşlardır. Bu ninnide de bebeğinin melek bu manada kullanılmıştır. İslamiyet’in temelinde de zaten

zayıf olanı koruyup kollamak ve şefkat göstermek vardır. Şefkat değerinin işlendiği Kastamonu yöresine özgü iki ninni tespit ettiğimiz çalışmamızda bir annenin kalbinden şefkat duygusunun eksik olmaması gerektiği ifade edilmiştir. Analık duygusu tüm canlı türlerinde yavrusuna duymuş olduğu şefkat duygusu ile ilgili bir duygudur. Analık duygusunun temelinde yavrusunu korumak, kollamak ve şefkat göstermek vardır. Kastamonu yöresine ait ikinci ninnide ise aynı yöreye ait ninniye benzer annenin yavrusuna şefkat göstermesini anlatmaktadır. Ninnilere baktığımızda genel olarak dil sade ve anlaşılır olmakla birlikte yerel ağız özellikleri kullanılmamıştır.

4.14. Tasarruflu Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Tasarruf etmek, kişinin elindeki kaynakları boşa harcamaması ve ihtiyacı ölçüsünde tüketmesi demektir. Günümüz dünyasında insan nüfusunun bir hayli artmasıyla birlikte ve var olan kaynakların da sınırlı olması beraberinde birçok problemi getirmektedir. Bu problemlerin en büyük kaynağı dünyadaki kaynakların sanki bitmeyeceği düşüncedir. Bu düşünce insanların kaynakları israf etmelerine sebep olmaktadır. Tasarruf etmek aslında israf etmemektir. Bu kaynakları kullanırken bunların sadece bize ait olmadığını ve gelece nesillerin de bunlarda pay sahibi olduğu bilinciyle hareket etmek gerekmektedir. Çünkü tasarruf yapmak hem şahsi hem de toplumsal açıdan iyi bir geleceğin ön şartıdır. Tasarruflu olmakla ilgili dilimizde de birçok atasözü de mevcuttur. “*Damlaya damlaya göl olur, Sakla samanı gelir zamanı, Ak akçe kara gün içindir, ayağını yorganına göre uzat.*” şeklinde sıralayabiliriz. Çünkü tasarruflu olmak aynı zamanda başkalarına karşı sorumluluklarımızın da bilincinde olduğumuzun ve bu bilinçle hareket ettiğimizin göstergesidir. Fakat günümüz dünyasında maalesef içinde yaşadığımız kapitalist sistem bizi sürekli tüketmeye sevk etmekte ve birer tüketim makinesi haline dönüşmemizi istemektedir. Daha çok tüketmek, sorumsuzca tüketmek aslında bir bakıma yok etmekle eş değerdir.

“Ninni desem yaman olur,
Ninn’edecek zaman olur,
Oğlum sakla paranı,
Derdine derman olur.
Kastamonu” (Çelebioğlu, 1995, s. 51)

“Ana ninnisi yaman olur,
Sap savrulur saman olur,
Oğlum sakla samanı,

Satılacak zaman olur!

Kastamonu” (Çelebioğlu, 1995, s. 49)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde tasarruflu olma değeri ($f=2$) değeri tespit edilmiştir. Kastamonu yöresine ait bu ninniler dil özellikleri açısından bakıldığında sade bir dille ele alınmış ve anlaşılırdır. Yerel ağız özelliklerinin görülmediği bu ninnilerde bir anne çocuğuna zor zamanlar için parasını saklamasını ve bu zamanlarda kullanmasını öğütlemektedir. Anadolu insanı tarih boyunca hep zorluklarla kaşı karşıya kalmıştır. Bu durumu bildikleri için her zaman o dönemlerin hesabı yapılarak yaşanılır. Kastamonu yöresine ait ikinci ninnide de aynı şekilde anne çocuğuna samanını saklamasını zamanı geldiğinde satacağını öğütlemektedir. Burada samandan kastedilen sadece gerçek anlamdaki saman değil değerlendirilecek her şey kastedebilmektedir.

4.15. Misafirperverlik Değeri ile ilgili Bulgular ve Yorum

Misafir kelimesi Türkçeye Arapça dilinden geçmiş bir sözcüktür. TDK (2019)’ye göre konuk anlamına gelirken *Büyük Türkçe Sözlük*’te ise sefer eden, seyahat eden, yolcu kimse anlamına gelmektedir (Doğan, 2000).

Misafirperverlik Türk insanın temel karakteristik özelliklerinden biridir (Akın ve Kavan, 2018). Türk halkı insanlara ve insanlığa verdiği değeri misafirperverlik ile tüm dünyaya yansıtmakta ve bu açıdan örnek teşkil etmektedir. Mevlana’nın ünlü “Gel, ne olursan ol yine de gel” sözü ile “başımızın üstünde yerin var” sözleri Türk kültüründe misafire ve misafirliğe verilen değerleri en iyi yansıtmaktadır. Kültürün yanı sıra Türk halkının tabi olduğu Müslümanlık inancında da misafirin bereket getireceğine inanılmaktadır. Tüm bunlar incelendiğinde Türk etnik yapısının geleneğinde, dini inancında ve yaşamında misafirin önemi çağlar boyunca yerin korumuş ve günümüze değin bu değer süregelmiştir.

“Nanay nanay naz hanım,

Çık eyvanda gez hanım,

Bize konuk gelende,

Şeker şerbet ez hanım!

Erzurum” (Çelebioğlu, 1995, s. 163)

İncelenen ninnilerde misafirperverlik ($f=1$) değerine ilişkin bulguların pek az ele alındığı tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Erzurum yöresine özgü ninni yöresel olmasına karşın oldukça sade ve anlaşılır bir dil ile ifade edilmiştir. Ninnide şive ve yerel ağız özellikleri yer almamakta, yabancı sözcük ve kavramlar

bulunmamaktadır. Nanay, olarak ifade edilen sözcük ise ünlem olarak kullanılan bir sözcüktür.

Ninnide anne kızına seslenerek kız çocuğuna seslenmiştir. Kız çocuklarının nazlı oluşu ve misafir geldiğinde ikramda bulunmasına yönelik ağırlaması ve yiyecek-içecek sunması epey yaygındır. Günümüzde her ne kadar şerbet kültürü azalmış olsa da Türk geleneğinde şerbeti eskiden beri süregelmıştır ve şerbeti ezme işi kadınlara özgüdür. Ninnide de anne kızından, misafir geldiğinde kendilerine taze şerbet ezmesini bildirerek misafirin kendileri için değerini vurgulamaktadır. Nitekim Türk toplumunda eve misafir geldiğinde yiyecek ve içecekler hazırlanarak, misafir en iyi şekilde ağırlanmaya çalışılır.

4.16. Namusluluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Namus kavramı Orta Doğu ve Türk coğrafyasında en eski dönemlerden beri üstünde durulan ve değer verilen bir kavram olmuştur. Kelime özü itibariyle toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık olarak geçmektedir (TDK, 2019). Anlam ve değer olarak bakıldığında sosyal, siyasal, eğitsel her konu kapsamına ele alınabilirken zaman içerisinde asıl anlamından ve kullanımından epey uzaklaşarak sadece kadınlara özgü, kadınlarda olması gereken, kadınların dikkat etmesi gereken bir kavrammış gibi algılanmaya başlamıştır. Bu yanlış kullanım kadın, erkek eşitliğini kaldırmasının yanı sıra tarihsel süreçte kadınların ezilmesine, zulme ve haksızlıklara uğramasına sebep olmuştur. Oysaki namus kavramı bir cinsiyete değil tüm insanları ve her alanı kapsayan bir kavramdır. Nasıl ki doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik, saygı, iffet gibi toplumsal değerler namus kavramına olumlu yönde etki ediyorsa yalan söylemek, sahtekarlık, dolandırıcılık, hak yemek, hakka girmek, haksız kazanç, hırsızlık gibi toplumda istenmeyen olumsuz fiil ve hareketler de namus kavramını ihlal etmektedir. Namus değerinin anlam derinliği günümüzde içi boşaltılarak sadece kadında bulunması gereken “*iffet*” kavramı ile sınırlandırılmış ve bu kavram dışındaki hiçbir şeyde namus değeri aranmamaktadır. Günümüz Türk kültüründe de buna benzer şekilde namus kavramı daraltılmıştır.

“Sarı çizmem elimde kaldı,
İltarımı sorman elimde kaldı,
Allah’ım bebek Ali’mi aldı.

Ben Ali’mi dalda kodum nenni,
Gözlerimi yolda kodum nenni!

Allah'ından bul e mi çil hacı!
Nene gerekti o gün pazarcı?
Oğlunu verdi de namus vermedi Elif Bacı.

Ben Ali'mi dalda kodum nenni,
Gözlerimi yolda kodum nenni!
Geriş-Akseki” (Çelebioğlu, 1995, s. 68)

İncelenen kitapta yer alan ninnilerde namusluluk değeri ($f=1$) ilişkin sadece 1 ninni tespit edilmiştir. Namusluluk kavramının “*iffet*” sözcüğü ile sınırlandırılmasından kaynaklı olarak ninnilerde pek az denk gelindiği düşünülmektedir. İncelenen kitaptan alıntı yapılarak yukarıda verilen Antalya'nın Akseki ilçesine bağlı Geriş Mahallesi'ne özgü ninnide dil Akdeniz yöresinin yerel ağız etkileri altında kalmıştır. “*İltarımı, kodum, nene*” gibi kavramlar eski Türkçe ve yerel ağız özelliklerinin kullanımını yansıtmaktadır. İltar kelimesi çoban köpeklerinin boğazına takılan çivili demir anlamına gelmektedir (TDK, 2019). Bu kullanım günümüz Türkçesinde pek kullanılmadığı için ninninin dilini anlaşılabilirlik açısından zedelemektedir. Kodum kelimesi ise Türk dilinde doğrudan karşılığı bulunmayan yerel ağız etkisiyle ses düşmesi sonucu oluşmuş bir kullanımdır. Koymak fiilinde -y sesinin düşmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Koydum>Kodum şeklinde). Kimi yörelerde ise “*komak*” şeklinde de kullanılmaktadır. Nene kelimesi de tıpkı kodum kelimesi gibi yerel ağız etkisiyle ses düşmesine uğrayarak oluşmuştur. Sözcük nine anlamında kullanılan nene şeklinde değil “*neyine*” anlamında kullanılan sözün -yi hecesini yitirmesi ile nene şeklinde ilk ve son hecesinin birleşmesi ile ortaya çıkmıştır. Ninniler doğrudan bebeklere hitaben dil aktarımında kullanıldığından ötürü ninnilerde yer alan bu tür dil kullanımları ninnilerin anlaşılabilirliğini ve standart bir Türkçenin gelecek nesillere aktarılmasını zora sokmaktadır.

Yukarıda verilen ninnide anne oğluna ağıtlar yakarak oğlunun ölümüne sebep olanlara ah etmektedir. Toplumda hep kadınlara atfedilen namus kavramı ninnide de kendisini göstermiştir. Anne oğlunu her şeyden çok sevmesine karşın namusunu koruyan ama oğlunu feda eden Elif Bacı'yı bebeğine yad etmektedir. Bir annenin namusunu evladına yeğlemesi ne kadar namuslu olduğunu ve toplumda namusa ne kadar değer verdiğini fazlasıyla yansıtmaktadır.

4.17. Paylaşımçı Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Paylaşmak bir arada yaşayan insanların birlikteliğini sürdürmesine olanak sağlayan önemli bir erdemdir. İnsanlar yaradılışları gereği sosyal varlıklardır. Bu yüzden bireyler sosyal birer varlık olarak bir arada bulunma gereği duyarak etkileşimde bulunurlar. Bu etkileşimler beraberinde insanlarda paylaşımcı olma değeri ortaya çıkmaktadır (Çelebi, 2018). Paylaşma insanlar arasında sosyal ilişkilerin gelişmesine, toplumda olumlu yer edinmeye, birlik ve beraberliğin gelişmesine katkıda bulunur. Paylaşımcı olma değerinin iyilik ve yardımlaşma değerlerinin doğal neticesi olarak doğrudan veya dolaylı olarak da ortaya çıkmaktadır. Paylaşımcı olma değeri bencillik duygusunu bastırarak bireylerin daha ahlaklı ve erdemli bir kimlik edinmelerine ve bireylerin sosyal statüsüne olumlu etkide bulunur. Günümüzde birlik ve beraberlik için bu değerın önemi iyice kavranmış ve bu alanda çeşitli kurum, kuruluş ve dernekler kurulmuştur. Bunlar dünyanın çeşitli yerlerinde yardıma muhtaç insanlara ulaşarak insani yardımlarda bulunarak paylaşım sağlamaktadırlar.

“Ekmeği fırka böldüm pay ettim,
Seller ile emeklerim zay ettim,
Tahta ılingaçta seni büyüttüm!
Ninni benim oğlum nen nen nen!

Bademlerköyü-Urla” (Çelebioğlu, 1995, s. 293)

İncelenen ninnilerde paylaşımcı olma değeri ($f=1$) sadece bir ninnide tespit edilmiştir. İnsani ilişkilerde çok önem arz eden paylaşımcı olma değerinin az olması olumsuz bir durum olmuştur. İzmir/Urla yöresine özgü, incelenen kitaptan alıntı yapılarak ele alınan yukarıdaki ninnide Ege yöresinin kendine has yerel ağız özelliklerinin yanı sıra oldukça eski dil kullanılmıştır. Ninnide geçen “*fırka, zay etmek, ılingaç*” gibi kelimeler günümüzde kullanılmamaktadır. Ninnide geçen “*fırka*” kelimesi anlam olarak insan topluluğu demektir (TDK, 2019). Zay etmek ve ılingaç kelimelerinin ise günümüzde kullanımlarının olmamasının yanı sıra Türk Dil Kurumu sözlüğünde de karşılıkları yoktur. “*Nen nen*” sözleri ise ninni kelimesinin nenni nenni söyleyişinde yerel ağız etkisi ile ses düşmesine uğramasıyla oluşmuştur. Ninnide anne, oğluna onu nasıl büyüttüğünü, onu yetiştirirken çektiği zorlukları ifade etmiştir. Anne oğlunu yetiştirirken ekmeği ona ve diğer insanlara paylaştığını dile getirerek paylaşımı olmayı çocuğuna aşılamaktadır. Ninnide geçen “*ekmeği fırka böldüm pay ettim*” sözü Türk kültüründe yer alan kardeş payı sözünü en iyi temsil eden durumlardan biridir.

4.18. Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorum

Sorumluluk, bireyin yapmış olduğu davranışların neticesini kabullenme olarak tanımlanır (Ayverdi, 2011c; TS, 1992; ÖTS, 2004). Sorumluluğu üstlenen bir birey almış olduğu sorumluluğun gereklerini yerine getirmek için var gücüyle çabalar. Bu çabaların neticesi her zaman olumlu bir şekilde sonuçlanmayabilir. Ama burada mesele bunun sonucunun her ne olursa olsun birey tarafından kabul edilmesidir. Sonuç olumsuz olsa daha birey hesap vermekten kaçınmaz. Bu değeri benimsememiş bireyler ise yaptıklarının sorumluluğunu taşımayacakları için sadece kendi isteklerini ön planda tutarak davranır (Kumbasar, 2011). Fakat birey bir toplum içerisinde yaşadığı için sorumsuz bir davranış içerisinde olup toplumdan kopuk yaşaması düşünülemez. İnsanın içinde yaşadığı çevreye, doğaya, ailesine vs. sorumlulukları vardır. Türk kültüründe de sorumluluk erdeminin çok önemli bir yeri vardır. Çünkü Türk kültüründe bencil bir yaklaşım olmayıp kendisi dışındakileri de düşünme vardır. Batı medeniyetinde yetişen bireyler daha bireyci yaşamakta ve olayları değerlendirirken ben merkezli bir yaklaşım göstermektedir. Türk kültüründeki bu yaklaşım kendini birçok yerde göstermektedir. Komşuluk ilişkilerinde, arkadaşlık ilişkilerinde, aile ilişkilerinde. Sorumluluk erdeminin önemi birçok yerde görülmektedir. Peygamber efendimiz bir hadis-i şerifinde sorumluluğun önemini şöyle söylemiştir: *“Hepiniz çobansınız, idarenize verilenlerden sorumlusunuz. Aile reisi aile fertlerinden sorumludur. Kadın kocasının evinden, malından ve çocuklarından sorumludur. Hizmetçi efendisinin malını korumaktan sorumludur. Hülâsa hepiniz çobansınız ve elinizin altındakilerin haklarından ve görevlerinden sorumlusunuz.”* (Hadis-i Şerif).

“Kızım uyusun eve uyusun,
Büyüsün yuvasın kursun,
Aşının başında dursun,
Eşinin yanında dursun.
Uyu kızım ninni,
Büyü kızım ninni!

Ula-Muğla” (Çelebioğlu, 1995, s. 50)

İncelenen eserde yer alan ninniler incelendiğinde sorumluluk değeri ($f=1$) ile ilgili Ula-Muğla yöresine ait bir ninni tespit edilmiştir. İncelenen kitaptan alıntılanarak yukarıda verilen Ula-Muğla yöresine özgü ninnide oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış olmasına karşın yerel ağız özelliklerini gösteren kullanımlar da mevcuttur. İncelemiş olduğumuz ninnide bir annenin kızının büyüüp evlenmesini ve bir yuva kurmasını ifade eden bir ninnidir. Anne kızının yuvasını kurduktan sonra sorumluluklarını yerine

getirmesini ifade etmiştir. “Yuvayı dışı kuş yapar.” sözü de Türk kültüründe kadının evin sorumluluğunu üstlenmede temel direk olduğunu ifade etmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Değer, toplumu oluşturan bireylerde olması arzulanan olgulardır. Toplumlari ayakta tutan ve birlik ve beraberlik içerisinde yaşamalarını sağlayan en önemli unsurlar değerlerdir. Değerler, toplumdaki bireylerin birbirlerine olan güven duygularının olmasında ve sağlıklı bir toplum düzenin sağlanmasında gerekli unsurlardandır.

Dil öğretiminde temel hedef iletişim kurmaktır. Dil öğretimi yapılırken hedef dilin grameri, cümle yapısı gibi unsurlar öğretilmekle birlikte hedef dilin kültürel değerleri de aktarılmaktadır. Yabancı dil eğitiminde yalnızca dil öğeleri değil aynı zamanda konuşulan dilin kültürel özelliklerinin de çocuğa aktarılması eğitimin başarısını etkilene bir faktördür. Buna göre uzun yıllardan beri yabancı dil eğitiminin küçük yaşlarda başlatılması pek çok eğitimcinin ortak görüşü olarak ifade edilmektedir. Çocuğun erken yaşlarda yeni bir dil ve o dile ait kültür ile karşılaşması kendi kültürüne dair bilincini de yükseltecek bir unsurdur (Cihan, 2001).

Ele alınan bu çalışmada Amil Çelebioğlu’nun Türk Ninni Hazinesi adlı eserindeki ninniler ele alınarak bunların yabancılara Türkçe öğretiminde değer aktarımında kullanımı ele alınmıştır. Amil Çelebioğlu Türk edebiyatında Halk edebiyatı alanında yapmış olduğu

çalışmalarıyla bilinmektedir. Türk Ninniler Hazinesi, eserinde Anadolu sahasındaki ninnileri derlemiştir.

Ele alınan bu eserde toplam 18 ana başlıkta değerler toplanmıştır. Bu değerler sırasıyla; sevgi, sılayırahim, doğa sevgisi, mertlik (yiğitlik), vatanseverlik, aile birliğine önem verme, saygı, hürmetkarlık, kanaatkârlık, sabır, kötü alışkanlıklardan uzak durma, gelenekçilik, şefkat, tasarruflu olma, misafirperverlik, namusluluk, paylaşımcı olma ve sorumluluk değeridir.

İncelenen bu eserde belirlenen 18 değer başlığına ait 1423 örnek tespit edilmiştir. Bu bağlamda incelenen ninnilerde sevgi değerinin ($f=1128$) ön plana çıktığı bulgusu elde edilmiştir. Sevgi değerini sırasıyla sılayırahim ($f=76$), doğa sevgisi ($f=70$), mertlik ($f=40$), vatanseverlik ($f=26$), aile birliğine önem verme ($f=18$), saygı ($f=17$), hürmetkarlık ($f=13$), kanaatkârlık ($f=9$), sabır ($f=9$), kötü alışkanlıklardan uzak durma ($f=5$), gelenekçilik ($f=3$), şefkat ($f=3$), tasarruflu olma ($f=2$), misafirperverlik ($f=1$), namusluluk ($f=1$), paylaşımcı olma ($f=1$) ve sorumluluk ($f=1$) değerleri izlemektedir.

İncelenen eserde en çok sevgi değerinin aktarımı yapılmıştır. Sevgi değeri ($f=1128$) kez tekrar edilmiştir. İncelenen ninnilerde daha çok anne sevgisi ve bir annenin çocuğuna beslemiş olduğu sevgi şeklinde örnekler karşımıza çıkmaktadır. Türk kültüründe çok önemli yeri olan anne babaya sevgi dili öğrenen öğrencilere de bu tür aracılığıyla da aktarılabilmektedir.

İncelenen eserde en çok tespit edilen ikinci değer ise sılayırahim ($f=76$) değeridir. Sılayırahim Türk kültüründe önemli yeri olan değerlerdendir. İncelenen örneklerde akrabalık ilişkileri, akrabayı ziyaret gibi unsurlar sıklıkla işlenmiştir. Türk kültüründe akrabalık ilişkileri çok güçlüdür. Sılayırahim ilişkisinin güçlü olmasının temelinde Türk toplumunun dini inancının da etkisi çok büyüktür. Bu çerçevede yabancılara Türkçe öğretiminde ninniler aracılığıyla sılayırahim değeri aktarılabilmektedir.

Doğa sevgisi değeri ise incelenen eserde ($f=70$) en çok tespit edilen üçüncü değerdir. Anadolu'nun zengin coğrafi çeşitliliği ve insanının doğayla iç içe yaşaması oluşturulan edebi eserlere de nüfuz etmiştir. Bu durum ninnilerde de karşımıza çıkmakta ve yabancılara Türkçe öğretiminde ninniler aracılığıyla doğa sevgisi değeri aktarılabilmektedir.

Mertlik değeri incelenen eserde ($f=40$) en çok tespit edilen dördüncü değerdir. Türk insanların mertliği Türk ve yabancı birçok destana konu olmuştur. Bu destanlarla Türk

insanın yiğitliği, kahramanlığı, gözü pekliği her zaman vurgulanmış ve Türk insanı övülmüştür. Ninniler vasıtası ile de yabancılara Türkçe öğretiminde mertlik değeri de aktarılabilmektedir.

Vatanseverlik değeri ise eserde ($f=26$) en çok tespit edilen değerler arasında beşinci sıradadır. Vatanseverlik milleti oluşturan bireylerin ortak duygular çerçevesinde vatani için fedakarlıkta bulunmasıdır. Türk milletinin tarihi binlerce vatansever kahramanın hikâyeleriyle doludur. Bu nedenle vatanseverlik değeri çok önemlidir. Yabancılara Türkçe öğretiminde bu ninniler vasıtası ile vatanseverlik değerini de aktarabilmekteyiz.

Ninniler, halk edebiyatı içerisinde anonim bir özellik göstermektedir. Tam manasıyla halka aittir. Bu sebeple bu türün en dikkat çekici özelliği yöresel özellikler göstermesidir. İncelenen eserde de tespit edilen bu durum yabancılara Türkçe öğretiminde sorun olarak ortaya çıkabilmektedir. Bazı kelimelerin standart Türkçedeki kullanımından farklı oluşu dil öğretiminde zorlukların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Ninniler aracılığıyla Türk kültüründe yer alan değerlerin aktarılmasında kullanılabilecek bir türdür. Fakat dilin standart yapısının öğretilmesinde, içerisinde barındırdığı yöresel söyleyişlerin olması ve Türkçe dil bilgisine aykırı kullanımların olmasından kaynaklı elverişli olmadığı düşünülmektedir.

Kültür aktarımı, edebi ürünlerle de gerçekleşebilen bir olgudur. Dilin en mükemmel örnekleri olan edebi ürünler, bireylerin sözcük dağarcığını geliştirdiği gibi onların kültürel olguları öğrenmesini de sağlamaktadır. Özellikle ninni gibi halk edebiyatına ait ürünler, bireylerin kendi kültürlerini birinci elden, yani annelerinden öğrenmelerini sağlamaktadır. Ana dilin öğretimi çalışmalarını belli bir disiplin ve kurumsallık altında gerçekleştirmeyen anneler, çocuklarına milli ve dini değerleri aktarmaktadır. Ninnilerin bu şekilde bir işlev görmesi, bireylerin toplumsallaşmasına da etkide bulunmaktadır. Anneler, çocuklarına okudukları ninnilerle çocuklarını toplumsal hayata hazırlamakta, onların ruhlarının dinginleşmesini sağlamakta, milli değerleri benimsemelerine destek olmaktadır. Bu oldukça önemli bir kazanımdır. Bundan dolayı ninniler, bireylerin dili öğrenmelerinin yanı sıra kültürü öğrenmelerini de sağlayarak toplumsal bir görev üstlenmektedir.

Ninniler, sadece yerli konuşucuların dil ve kültürü öğrenmesini sağlamamaktadır, aynı zamanda yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılarak Türk kültürünün başka ulusların çocuklarına kolayca öğretilmesini de sağlamaktadır. Yabancılara Türkçe öğreten öğretim elemanları/öğretmenler, öğretim faaliyetini kendi kültürlerini ve değerlerini aktarma

konusunda da kullanabilir. Yani kullanılan örneklerle hem dili öğretmiş olurlar hem de yabancı öğrencilere kültürel bir formasyon kazandırabilirler. Bu çerçevede öğretmenler/öğretim elemanları, öğrencilerin seviyelerine, hazır bulunuşluk düzeylerine, kültürel arka planlarına ve eğitim seviyelerine göre bir plan dahilinde farklı ninni ya da halk edebiyatı örnekleri seçerek öğretim faaliyetini zenginleştirebilirler. Böylece, yabancı öğrencilerin Türkiye'ye ve Türk kültürüne daha kolay intibak etmesini de sağlamış olurlar.

Elbette bu faaliyetin yaşamsal bir tarafının da olması gerekmektedir. Yani yapılan çalışmalar, yabancı öğrencilerin günlük hayatlarıyla da ilişkili olmalıdır. Kullanılan sözcükler, kurulan cümleler öğrencilerin günlük hayatlarında kullanabilecekleri sözcük ve cümle kalıpları olmalıdır. Bunları, yaparken öğretmenlerin/öğretim elemanlarının farklı etkinlikler yapması oldukça önemlidir. Dil kullanımı için seçilen ninni örnekleri ile vatanseverlik, namus, ahlak, kardeşlik, sevgi, saygı gibi milli ve evrensel değerler çok kolay bir şekilde verilebilir ve öğrenci günlük yaşamında bu değerleri, öğrendiği sözcüklerle rahatça kullanabilir.

Çalışmamızda ninnilerin bu özellikleri üzerinde durulmuş ve ninnilerin hem o millete ait fertler hem de yabancılar için ne derece önemli olduğu anlatılmıştır. Yabancıların bir dili kültürüyle birlikte öğrenmesinin ne kadar önemli olduğu aşıkardır. Başka bir dili öğrenirken o dilin ait olduğu kültür de ister istemez öğrenilmektedir. Bu kaçınılmaz süreç, yabancı öğrenciler için yapılan Türkçe öğretimi çalışmalarında ihmal edilmeden kullanılmalıdır. Ninni gibi kültürümüzü yansıtan ürünlerle yabancı öğrencilere yönelik farklı çalışmalar yapılabilir ve onların sadece dilimizi konuşan bireyler olması sağlanmaz, aynı zamanda kültürümüzü yaşayan ve aktaran bireyler olması da sağlanabilir.

5.2. Öneriler

Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle ders kitaplarını yapanlar ve akademisyenler için şu önerilerde bulunulabilir. Ders kitaplarını yazanlara yönelik şu önerilerde dile getirilebilir:

- Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında/materyallerinde halk edebiyatımıza ait örnekler daha fazla kullanılabilir. Çünkü dil öğretimi sadece dilin yapısını öğretmek olmayıp o dile ait kültürel değerlerin de aktarılmasını sağlamaktır.
- Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılacak halk edebiyatına ait ürünler kullanıldığında, bu ürünlerde yer alan yöresel kullanımlar ana duyguyu kaybetmeyecek bir şekilde günümüz Türkçesiyle değiştirilmelidir. Yöresel

kullanımlar bölgesel farklılıklar göstereceğinden standartçın sağlanması zorlaşacaktır.

- Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılacak eserlerde Türk kültürünü yansıtacak ve toplumun merkezinde yer alan değerlerin işlendiği eserler kullanılmalıdır.
- Özellikle milli değerlerin yansıtıldığı ninniler, özenle seçilmeli, kültür aktarımıyla ilgili hususlar üzerinde durulmalı ve kazanımlar doğrultusunda bu değerler ninnilerle/halk edebiyatı ürünleriyle aktarılmalıdır.
- Yabancılar Türkçe öğretiminde değerlerin aktarımı konusunda çeşitli etkinlikler geliştirilerek Türkçe öğretimi çalışmaları daha fazla çeşitlenebilir.
- Söz konusu etkinliklerin merkezinde halk şiiri ve ninni gibi değerlerin aktarımını kolaylaştıran ürünler kullanılabilir.
- Türk kültürünün özünü oluşturan halk edebiyatı eserleri Türkçe öğrenmek isteyen yabancıların Türk kültürünü daha iyi özümsemelerini sağlayacağından daha fazla yer verilmelidir.
- Yabancılar Türkçe öğretiminde değer aktarılmasının amaçlanması önem arz etmekle birlikte bu değerlerin en uygun şekilde aktarılması da çok önemlidir. Çünkü Türkçeyi öğrenmek isteyen yabancıların ilgi ve ihtiyaçları baz alınarak öğretim yapılmalıdır.

Yabancılar Türkçe öğretimi konusunda öğretmen/öğretim elemanı gibi görevliler için de şu önerilerde bulunabilir:

- Yabancılar Türkçe öğretiminde görevli öğretmenler/öğretim elemanları, halk edebiyatı/şiiri ürünlerine ilişkin bilgi sahibi olmalı, bu konuyla ilgili çeşitli okumalar yapmalıdır.
- Yabancılar Türkçe öğretimi faaliyetlerinde kullanılan kelimeler ve cümleler hayatın içinden seçilebileceği gibi ninni ve diğer halk edebiyatı ürünlerinden seçilebilir. Bu sayede eğitim ve öğretim faaliyeti kültürel değerler çerçevesinde yapılır.
- Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında kullanılan ninnilerle diğer halk şiiri örnekleri, derslerdeki etkinliklerin konusu olabilir. Öğrencilere ninnilerdeki değerler bu etkinliklerde kolaylıkla verilebilir.
- Özellikle öğretim faaliyetini yürüten öğretmenlerin/öğretim elemanları, ninnileri ve diğer halk şiiri örneklerini öğrencilerin seviyesine ve öğretim faaliyetinin türüne

göre tasnif etmeli ve kullanmalıdır. Verilmek istenen değerler ve öğrencinin düzeyi arasındaki ilişki çalışmaların sağlıklı bir biçimde sürdürölmesini sağlar.

- Bu faaliyetleri yürüten öğretim elemanları/öğretmenler, kendilerine Türk kültür ve değerlerini aktarmak konusunda bir misyon belirlemelidir. Ninnilerle diğer halk şiiri örneklerini bu misyonlar etrafında vermelidir.
- Ninni ve halk şiiri örnekleri, öğrencilere sadece milli değerler etrafında verilmemelidir. Ayrıca, evrensel değerlerle örtüşen şiir örnekleri de öğretim faaliyetinde sıkça kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağar, M. E. (2004). Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Journal of Human Sciences*, 1(1), 1-10.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (6)16, 9-27. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/302506>.
- Akın, E. ve Kavan, N. (2018). 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Eksen Yayıncılık). *Jasss-The Journal of Academic Social Science Studies*. 73, 105-122. Erişim Adresi: https://jasstudies.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=29027.
- Akın, E. ve Kavan, N. (2019). Mutsuz çocuklar ülkesi adlı romanda yer alan halk bilimi motifleri. *Sobider-The Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*. 43, 689-703. Erişim Adresi: https://sobider.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=38815.
- Akın, G. (2004). *İstanbul halk eğitimi merkezlerinde verilen yabancı dil (İngilizce) eğitiminin etkililiğinin değerlendirilmesi, öğretici ve kursiyer görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 149006).
- Aksan, D. (1998). Türklerde sözlükçülük, bugün Türkiye’de sözlük. *Kebikeç Dergisi Sözlük Dosyası*, 6(1), 115-118. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/aksan_03.pdf.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök.
- Akyol, H. (2007). *İlköğretimde Türkçe öğretimi*, Ankara: Pegem.
- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi: M.Ö. 1000- M.S. 2012* (Genişletilmiş sekizinci basım). Ankara: Pegem.
- Aladağ, S. ve Kuzgun, M. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının ‘değer’ kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 163-193. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11234/134227>
- Alperen, N. (2001). *Türkçe okuma ve yazma eğitim rehberi*. Ankara: Alperen.
- Altunbay, M. (2012). Dil öğreniminde ve öğretiminde tiyatronun kullanımı ve tiyatronun temel dil becerilerine katkısı. *Turkish Studies*, Volume 7(4), 747-760. Erişim Adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933365.pdf>

- Arslan, M. ve Gürdal, A. (2012). Yabancılar görsel ve işitsel araçlarla Türkçe kelime öğretim yöntemi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 255-270. Erişim Adresi: https://www.turkcede.org/images/makaleler_pdf/YTO2/yabancilara-gorsel-ve-isitsel-araclarla-turkce-kelime-ogretim-yontemi.pdf
- Artun, E. (2001). *Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Aygün, H. (2010). *Dersim 1938 Resmiyet ve Hakikat*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli büyük Türkçe sözlük 1*. İstanbul: Kubbealtı Lügati.
- Bacanlı, H. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Balaban Salı, J. (2006). *Tutumların öğretimi. İçerik türlerine dayalı öğretim*. Ankara: Nobel.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Journal of Kırşehir Education Faculty*, 14(1). Erişim Adresi: https://arastirmax.com/en/system/files/438/12_18.pdf
- Baran, G. ve Halıcı, P. (2006). Çocuklarda yabancı dil eğitimi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (24), 44-52 Erişim Adresi: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=0593d442-798a-4023-8ce2-883088d60a84%40sessionmgr101>
- Barın, E. (2004). Yabancılar Türkçe öğretiminde ilkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 19-30. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16660/329608>
- Barın, E. (2010). Yabancılar Türkçe öğretimi amacıyla yazılan" ecnebilere mahsus" elifba kitabı üzerine. *Journal Of Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(27), 121-136. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177226>
- Baykuzu, T. D. (2008). Hunların kayıp kitapları ve sutralar. *Bilig*, (44), 195-210. Erişim Adresi: <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2804-published.pdf>
- Beane, J. (1990). A middle school curriculum: from rhetoric to reality. Columbus OH: National Middle School Association.

- Becel, A. (2014). Yabancılara Türkçe öğretimi için geliştirilen müzikal beyin eğitmeni: earworm (s). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 99-106. Erişim Adresi: <http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/09.becel.pdf>
- Bektaş Altıok, G.R. (2006). *Türkiye’de ilköğretim okullarında etkili yabancı dil öğretimi: tarihsel gelişimi ve açılımları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 241885).
- Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(4), 107-133. Erişim Adresi: https://www.turkcede.org/images/makaleler_pdf/YTO/Hunlardan_GUnumuze_Yabancilara_Turkce_ogretimi.pdf
- Biçer, N., Bozkırlı, K. ve Er, O. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının bilimsel araştırmaya yönelik tutumları. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 50, 327-341. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunitaed/issue/2889/40071>
- Bilsky, W. ve Koch, M. (2000, October). *On the content and structure of values: Universals or methodological artifacts*. In BJ Blasius, J. Hox, E. deLeeuw & P. Schmidt (Eds.) *Social science methodology in the New Millennium*. Updated and extended proceedings of the Fifth International Conference on Logic and Methodology, Oct. 3-6, 2000, Cologne [CD-ROM]. Leverkusen: Leske, Budrich.
- Bingöl, A. (1999). İletişim bağlamında mantık ve dil. *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*, 9, 145-157. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifd/issue/22880/244651>
- Bloom, B. S. (1998). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme (Çev: DA Özçelik)*. İstanbul: MEB.
- Boylu, E. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel seviyedeki İranlı öğrencilerin yazma problemleri. *Journal of World of Turks*, 6(2), 335-349. Erişim Adresi: <http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewArticle/610>
- Bozkurt, F. (2005). *Türklerin dili*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bölükbaş F. ve Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies*, 5(4), 221- 236. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=14625

- Bugay, F. (1990). *Aile içi tutumların kekemelik problemi olan çocukların psiko-sosyal gelişimine etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 11416).
- Büyükikiz, K. K. (2014). Yabancılar Türkçe öğretimi alanında tezlerin incelenmesi. *MKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 203-213. Erişim Adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/1fb9/49c19e3af7f53e13f8113c4365a1f255da57.pdf>
- Büyükikiz, K. ve Hasırcı, S. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Sözcük Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 145-155. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19547/208182>
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Kahveci, Ö. ve Demirel, F. (2004). Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 207-239. Erişim Adresi: <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/gudulenme-ve-ogrenme-stratejileri-olcegi-toad.pdf>
- Calp, M. (2005). *Özel öğretim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Can, G. ve Yeşilyaprak, B. (2002). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegem A.
- Candaş-Karababa, Z. C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 265-278. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/508940>
- Cihan, N. (2001). *Erken yaşta çok dillilik ve yabancı dil* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 104931).
- Coşkun, E. (2007). *Geçmişten günümüze Türkçe öğretimi. İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem A.
- Coşkun, N. Ç. (2013). Türk ninnilerine işlevsel yaklaşım, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 499-513. Erişim Adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423932920.pdf>

- Çakmak, C. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihçesine genel bir bakış denemesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 167-182. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181098>
- Çangal, Ö. (2012). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültür taşıyıcısı olarak türküler. Gazi Üniversitesi. *Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 2, 1-12. Erişim Adresi: <https://docplayer.biz.tr/10659592-Yabancılara-turkce-ogretiminde-kultur-tasiyicisi-olarak-turkuler.html>
- Celebi, V. (2018). *Aytül Akal'ın çocuk romanlarının değerler aktarımı açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 511957).
- Çelebioğlu, A. (1995). *Türk Ninniler Hazinesi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Çetinkaya, Y. (2008). *Yabancı dil öğretiminde kültürel öğelerin etkisi ve bu öğelerin yabancı dil kitaplarında uygulanış biçimi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 228392).
- Çetintaş, B. (2010). Türkiye’de yabancı dil eğitim ve öğretiminin sürekliliği. *Dil ve Dilbilimi Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 1-74. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jlls/issue/9931/122880>
- Çubukçu, Z., Özenbaş, D. E., Çetinkaya, N., Derya, S. A. T. I. ve Şeker, Ü. Y. (2012). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli gözünde öğretmenin sahip olması gereken değerler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 25-38. Doi: 10.18301/rss.328.
- Dağabakan, F. Ö. ve Dağabakan, D. (2007). Dil ve çocukta dil gelişim kuramları. *Milli Eğitim Dergisi*, 174(1), 8-13. Erişim Adresi: <http://www.anaokullu.com/aa-belge/okul-oncesi-makale-dil-gelisimi.pdf>
- Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 177-192. Erişim Adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867236.pdf>
- Demir, N. (2008). Avrupa'da yaşayan 0-6 yaş grubu Türk çocuklarına Türkçe ve Türk kültürünün öğretilmesinde kullanılabilecek bir materyal:" Türk ninnileri.". *Journal Of International Social Research*, 1(5), 225-240. Erişim Adresi: https://sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi5/sayi5pdf/demir_necati.pdf

- Demir, N. (2019). *Değerler Eğitimi Açısından Necip Fazıl Kısakürek'e Ait "Çile" Adlı Eserde Kök Değerlerin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 578422).
- Demircan, Ö. (2005). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der.
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88. <https://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-15-makale-3.pdf>
- Demirel, Ö. (1990). *Yabancı dil öğretimi ilkeler*. Yöntemler, teknikler. Ankara: Usem Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem yayıncılık.
- Demirel, Ö. 2004. *Yabancı dil öğretimi: dil pasaportu, dil biyografisi, dil dosyası* (2. Baskı). Ankara: Pegem A
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2017). Eğitimle ilgili temel kavramlar. Pegem Atıf İndeksi, 25-63. DOI: 10.14527/9786053186366.02
- Dewey, J. (1995). *Eğitimde ahlak ilkeleri*. (F. Oğuzkan, Çev.) Ankara: Şafak Matbaası.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91. Erişim Adresi: <https://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-16-makale-3.pdf>
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, M. (2000), *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: Yazar Yayınları.
- Ekici, G. (2002). Gregorc öğrenme stili ölçeği. *Eğitim ve Bilim*, 27(123). 42-47. Erişim Adresi: <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5172/1301>
- Elçin, Ş. (2004). *Halk edebiyatına giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Emiroğlu, S. ve Pınar, F. N. (2013). Dinleme becerisinin diğer beceri alanları ile ilişkisi. *Literature and History of Turkish of Turkic-* 8(4), 769-783. Erişim Adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423932941.pdf>
- Ercilasun, A. B. (2005). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*, Ankara: Akçağ.
- Ergün, M. (1984) Atatürk'ün eğitim devrimlerinin anlamı. *Çağdaş Eğitim*, 91, 11-26. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/417265>.

- Erol, G. (2011). Kitle iletişim araçlarında kullanılan Türkçe ve yozlaşan bir değer olarak dil üzerine. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları*, 13(2), 569-590. Erişim Adresi: <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01>
- Gardiner, H. W. ve Gander, J. M. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev: Ali Dönmez ve diğerleri). Ankara: İmge.
- Gelişli, Y. Yazıcı, E. (2016). Ninniler ve çocuk eğitimindeki önemi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER)*, 1, 1-7. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turksosbilder/issue/21579/231668>
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/ali_gocer_dil_kultur_iliskisi.pdf
- Gökalp, Z. (1975). *Türkçülüğün esasları*, İstanbul: Sebil Matbaacılık.
- Gül, F. ve Soysal, B. (2009). Dil ve Düşünce İlişkisi Üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (Social Sciences Research Journal)*, (13), 65-76. Erişim Adresi: <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=5.-hafta-turk-dili-i.pdf>
- Gülensoy, T. (2000). *Türkçe el kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Güler, A. (2008). *Türk toplumunda korku kültürü*. Ankara: Punto Tasarım
- Günay, V. D. (2004). *Dil ve iletişim*. İstanbul: Multilingual.
- Güneş, F. (2009). Türkçe öğretiminde günümüz gelişmeleri ve yapılandırıcı yaklaşım *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 1-21. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19558/208467>
- Güneş, F. (2013). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Journal of Language and Literature (Türk Dili ve Edebiyatı Eğitim Bilimi Dergisi)*, 2(7), 71-92. Erişim Adresi: https://www.turkcenindirilisi.com/images/upload/dilbilgisi_oYretimi.pdf
- Güngör, E. (1995). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür* (6. baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haznedar, B. (2010). *Türkiye’de yabancı dil eğitimi*. In International Conference on New Trends in Education and Their Implications. 11-13. Erişim Adresi: <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/166.pdf>
- İslam Ansiklopedi, (2009). 37. Cilt, İstanbul, 112-113.

- Kahle, L. R. (1983). *Social values and social change: adaptation to life in America*. New York: Praeger.
- Kanak, M., Önder, M. ve Subaşı, Ç. (2018). Türk ninnilerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Electronic Journal Of Social Sciences*, 17(66). 594-602. Erişim Adresi: <https://acikerisim.cumhuriyet.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12418/3281>
- Kara, M. (2010). Oyunlarla Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi TÜBAR*, (27), 407-421. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177241>
- Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme. *Turkish Studies*, 5(3), 1566-1593. Erişim Adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423934658.pdf>
- Karagöz, B. ve İşcan, A. (2016). Kültürel bellek aktarımı temelinde ninnilerin rolü: “anneler ninnileri biliyor mu?”. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1036-1055. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/erziefd/issue/28295/300564>
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavan, N. ve Akın, E. (2020). Zaman bisikleti fantastik çocuk roman serisinin kültürel çözümlemesi. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 4(11), 47-55. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asya/issue/53511/684728>
- Kirschenbaum, H. (1992). A Comprehensive model for value education and moral education. *Phi Delta Kappa*, 73(10), 771-776. Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/20404767?seq=1>
- Kongar, E. (1999). *Kültür üzerine* (6.baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kopp, C. ve Krakow, J. (1982). *The child*. USA: Addison–Wesley Publishing Company.
- Korkmaz, E. (2018). Yabancılarla Türkçe öğretiminde yaşanan bazı sorunlar ve çözümleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 89-104. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ksusbd/issue/37007/329420>

- König, W. (1983). Almanya'daki Türklerin sorunları karşısında Türk ve Alman toplumları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1,181- 192. Erişim Adresi: <https://arastirmax.com/en/system/files/77/1983ozelwolfskonig1.pdf>
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarında değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 300398).
- Kumtepe, G. (2015). *Ninninin çocuk gelişimindeki yeri ve müzikal öğeleri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 381470).
- Kusdil, M. E.ve Kağıtcıbaşı, C. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76. Erişim Adresi: <http://psikiyatridizini.net/articles.aspx?journalid=80&year=2000&volume=15&number=45>
- Kutluata, A. (2008). *Bilişsel öğrenme kuramı ışığında Türkçe dersi hedeflerine uygun olarak kullanılacak yöntem ve teknikler* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 221529).
- Küzeci, D. (2007). Yabancı dil öğretiminde genel becerilerin kazandırılması. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (18), 13-27. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sefad/issue/16475/171971>
- Lindberg, E. N. ve Demircan, A. (2013). Ortaöğretim okullarında aile katılımının değerlendirilmesi: aile katılım ölçeği veli ve öğretmen formlarının Türkçeye uyarlanması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 2(3), 64-78. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cije/issue/4276/57618>
- Malmivuori, M. L. (2001). *The dynamics of affect, cognition, and social environment in the regulation of personal learning processes: The case of mathematics*. University of Helsinki. Department of Education. Research report 172.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York.
- Memiş, M. R. ve Erdem, M. D. (2013). Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies-International, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (9), 297-318. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=16557

- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar 2*. Ankara: Yayın Odası.
- Nişancı, İ. (2013). *Türkçe şarkıların dil öğretiminde kullanımı*. Uluslararası Dil ve Edebiyat Çalışması Konferansı Balkanlarda Türkçe, Albania. Erişim Adresi: https://www.turkcede.org/images/makaleler_pdf/YTO/turkce-sarkilar%C4%B1n-dil-ogretiminde-kullanimi.pdf
- Onan, A. G. B. (2003). Divanü Lügati't-Türk'ün dil öğretim yöntemleri ve dünya filolojisine katkıları bakımından bir değerlendirmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 425. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16954/177020>
- Onan, B. (2015). Derin yapı yüzey yapı ilişkisi bağlamında temel dil becerileri üzerine bir analiz çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 91-110. Erişim Adresi: <http://openaccess.mku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12483/2370/Onan%2c%20B%2c%20g%2c%20ner%202015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Onan, B. ve Arısoy, A. M. (2013). Türkçe öğretiminde epistemolojik bir yaklaşım. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 78-91. Erişim Adresi: <http://www.anadiliegitimi.com/en/issue/1359/16021>
- Önen, A. (2004). *Türkçeyi Türkçe konuşmak*. İstanbul: İnkılap.
- Özbay, M. ve Karakuş, E. (2011). Dede korkut hikâyeleri 'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31. Erişim Adresi: <https://www.pegem.net/Akademi/3-120739-Dede-Korkut-Hik-yeleri-nin-Turkce-Ogretimi-ve-Deger-Aktarimi-Acisindan-Onemi.aspx>
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). Kelime öğretiminde örneklemenin önemi ve Divanü Lügat-it Türk. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 49-58. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19559/208510>
- Özden, Y. (2003). *Öğrenim ve öğretim (5.basım)*. Ankara: Pegem A.
- Özden, Y. (2008). *Eğitimde dönüşüm yeni değer ve oluşumlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özönder, S. B. (1996). *Ali Şir Nevâyî Muhakemetü'l-lugateyn (İki Dilin Muhakemesi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Paker, T. (2012). Türkiye'de neden yabancı dil (İngilizce) öğretemiyoruz ve neden öğrencilerimiz iletişim kurabilecek düzeyde İngilizce öğrenemiyor? *Pamukkale*

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(32), 89-94. Erişim Adresi: <http://acikerisim.pau.edu.tr/xmlui/handle/11499/3751>

Pighin, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. İzmir: İlya Yayınevi.

Sertdemir, A. (2018). *Ninniler, masallar, mitos ve söylencelerle Türk toplumsal hafızasında muhalefet* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 508738).

Sever, E. (2008). *Öğrenme stilleri: İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 227592).

Sever, M. (2003). *Türk halk şiiri*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Sever, S. (1988). Dil ve iletişim. Ankara Üniversitesi, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31, 51-66. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aeubfd/issue/39590/468661>

Sezgin, F. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel ve örgütsel değerlere ilişkin önem sıralamaları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 59-85. Erişim Adresi: <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/5672/makaleler/27/1/arastirmax-ilkogretim-okulu-ogretmenlerinin-bireysel-orgutsel-degerlere-iliskin-onem-siralamalari.pdf>

Simon, S. B., Leland, W H. ve Kirschenbaum, H. (1972). *Values clarification a handbook of practical strategies for teachers and students*. New York: Hart Publishing Company, Inc.

Sönmez, V. (1994). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara.

Şahin, H. (2018). *Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerindeki değerler ve bu değerlere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 497268).

Şimşek, E. (2016). Anonim halk şiiri içerisinde ninnilerin yeri. *AKRA Journal*, 4(8), 33-64. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/akrajournal/article/328346>

Tarcan, A. (2004). *Yabancı dil öğretim teknikleri*. Ankara: Nobel.

Tekin, T. (2003). *Orhon yazıtları*. İstanbul: Yıldız Dil ve Edebiyat.

- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi öğrenme alanları açısından Nasrettin hoca fıkralarının kullanılabilirliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Dergisi*, 9(17). 271-287. Erişim Adresi: <http://pegem.net/dosyalar/dokuman/139173-2014020510505-15.pdf>
- Torun, A. ve Yıldız, K. (2013). Bir eğitim metodu olarak tehdit ve korkutma içeren ninniler. *Electronic Turkish Studies*, 8(8). 1313-1333. Erişim Adresi: <http://openaccess.dpu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12438/1171#sthash.8jznumP4.dpbs>
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2019). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğurlu, E. (2012). *Türk dünyasında ninni* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 314938).
- Ulusoy, A. (2007). *Eğitim- öğrenme ilişkisi ve temel kavramlar*. A. Ulusoy (ed). Eğitim Psikolojisi. 230-239. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ulusoy, F. M. (2013). *Bağlam temelli öğrenme ile desteklenen bütünlleştirici öğrenme modelinin öğrencilerin kimya öğretimine yönelik tutum, motivasyon ve başarılarına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 334759).
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2018). Değerler eğitimi. *Pegem Atıf İndeksi*, 001-152. Erişim Adresi: <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/48071degerler%20pdf.pdf>
- Vardar, B., Güz, N., Huber, E., Öztokat, E. ve Senemoğlu, O. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC
- Yalçın, S. K., ve Şengül, M. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri. *Electronic Turkish Studies*, 2(2). 749-769. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=13372
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Anı. Yayıncılık.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 61-68. Erişim Adresi: <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/134527-20120606173949-6.pdf>

- Yıldıran, G. (1983). *Okulöncesi eğitimde, okul, ana-baba ve çevre arasında iş birliğinin sağlanması, okulöncesi eğitim ve sorunları*. Ankara: TED.
- Yıldız, N. D. (2006). 5. Sınıf öğrencilerine kazandırılan öğrenme stratejilerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (22), 111–120. Erişim Adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TmpZeE1qWTI=>
- Yılmazoğlu, B. (2020). *Geleneksel Türk müziğinde ninni olgusunun yeri ve ninnilerin müziksel çözümlemesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 621224).
- Yüce, S. (2005). İletişim ve dil: yöntemler, Avrupa dil portföyü Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1(1), 81-88. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jlls/issue/9921/122828>

EKLER

Ek 1. Araştırmada Kullanılan Kitap Kapağı

